

Analiza usklađenosti zakonodavstva Republike Hrvatske s Konvencijom Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Projekt financiraju:



Europska unija



Vlada Republike Hrvatske
Ured za udruge

Nakladnik:
Centar za žene žrtve rata – ROSA

Urednica: Stela Šimić

Autorice:
Zlata Đurđević
Adriana Bego, Đurđica Kolarec i Stela Šimić

Recenzentica:
Maja Munivrana Vajda

Lektura i korektura:
Marica Liović

Dizajn i grafička priprema:
ZOO Agencija

Tisak:
Ka-Bi Tisak

Zagreb, 2014.

Naklada: 100 komada

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 887132

ISBN 978-953-7331-07-8



Projekt financiraju Europska unija, Ured Vlade Republike Hrvatske za udruge i Heart and Hand Fund. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Centra za žene žrtve rata - ROSA i ni na koji način ne održava stavove Europske unije, Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge i Heart and Hand Funda.

I. UVOD

Studija je nastala u okviru projekta "Udruženim naporima – k novim europskim standardima u zaštiti žena od rodno uvjetovanog nasilja" (*Coordinated efforts – Toward new European standards in protection of women from gender based violence*) iz IPA¹ partnerskog programa za civilno društvo čiji je nositelj nevladina organizacija Autonomni ženski centar (Srbija). Projekt u Republici Hrvatskoj kao partnerska organizacija vodi Centar za žene žrtve rata – ROSA, a provodi ga u suradnji s Autonomnom ženskom kućom Zagreb, Centrom za građanske inicijative iz Poreča, Organizacijom Domine iz Splita, Centrom za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“ iz Pakraca i Udrugom Brod – grupa za ženska ljudska prava iz Slavonskog Broda. Partnerske organizacije na projektu iz drugih država su Udružene žene (Bosna i Hercegovina), Društvo SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja (Slovenija), Nacionalni savjet za rodnu ravnopravnost – SOŽM (Makedonija) i Mreža Žene protiv nasilja Europa – WAVE (Austrija). Suradnička organizacija je Europski ženski lobi – EWL (Belgija).

Osnovni je cilj projekta doprinos uspostavljanju sveobuhvatnih zakonskih rješenja i politika za zaštitu od rodno uvjetovanog nasilja na zapadnom Balkanu, kao uvjeta za dostizanje demokracije, ispunjenje ljudskih prava, socijalno uključivanje i usklađivanje s europskim vrijednostima. Osim toga, projekt je usmjeren na jačanje kapaciteta ženskih organizacija i mreža u četiri zemlje zapadnog Balkana za analizu, praćenje i zagovaranje u području zaštite žena od rodno uvjetovanog nasilja, kroz dugoročnu regionalnu suradnju i učenje iz iskustva Europske unije.

Cilj je ove studije utvrditi stupanj usklađenosti zakonodavstva, nacionalnih politika i strategije u Republici Hrvatskoj sa standardima i zahtjevima Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Pojam zakonodavstva obuhvaća zakone kao i podzakonske propise kojima se implementiraju pojedini zakoni ili konvencijski zahtjevi kao što su pravilnici i protokoli. Ovom studijom se ostvaruju postavljeni zadaci IPA projekta koji se odnose na izradu polazne studije i stvaranje temelja za kreiranje preporuka za unaprjeđenje zakona i politika za zaštitu žena od rodno uvjetovanog nasilja kao i za određivanje sadržaja i ciljeva aktivnosti javnog zagovaranja (kampanja i konferencije) u vezi s ratifikacijom i usklađivanjem nacionalnih zakona i politika s odredbama Istanbulske konvencije.

Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (dalje Istanbulska konvencija, Konvencija) prvi je međunarodni pravnoobvezujući instrument u Europi u području nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja. Konvencija je usvojena 7. travnja 2011. u Istanbulu, Turska. Do dana 1. kolovoza 2014. kada je stupila na snagu,² Konvenciju je potpisalo 35 država, a ratificiralo njih 14.³ Republika Hrvatska Konvenciju je potpisala 22. siječnja 2013., međutim, do tiskanja ove studije nije pokrenut postupak njezine ratifikacije.

1 Instrument prepristupne pomoći (eng. The Instrument for Pre-accession Assistance (IPA))

2 Za stupanje na snagu potrebno je deset ratifikacija.

3 Albanija, Andora, Austrija, Bosna i Hercegovina, Danska, Francuska, Italija, Malta, Crna Gora, Portugal, Srbija, Španjolska, Švedska, Turska.

Istanbulska konvencija se odnosi na sve oblike nasilja nad ženama, u vrijeme mira i oružanih sukoba te pruža sveobuhvatan pravni okvir za borbu protiv nasilja nad ženama. Njezino donošenje bilo je uvjetovano utvrđenim činjenicama o tome da je nasilje nad ženama široko rasprostranjeno u svim državama Vijeća Europe, da države propisuju različite standarde u pružanju zaštite žena od nasilja te da ova rasprostranjenost i neujednačenost ukazuje na potrebu za uspostavljanjem harmoniziranih pravnih standarda diljem Vijeća Europe.

Konvencija utvrđuje da je nasilje nad ženama manifestacija povijesno nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca, koji su doveli do dominacije nad ženama i diskriminacije žena od strane muškaraca i do sprječavanja punog napretka žena, kao i da je riječ o strukturalnom nasilju nad ženama kao rodno utemeljenom nasilju te da je nasilje nad ženama jedan od ključnih socijalnih mehanizama kojim se žene prisilno stavlja u podređeni položaj u odnosu na muškarce (Preambula). Dakle Konvencija kao primarni predmet štiti žene od nasilja muškaraca, a tek podredno poziva države da uspostavljene instrumente zaštite žena prošire i na druge oblike obiteljskog nasilja. Ona definira sve oblike nasilja nad ženama kao teška kršenja temeljnih ljudskih prava zajamčenih međunarodnim pravom o ljudskim pravima. Cilj je Konvencije izraditi sveobuhvatni okvir, politike i mjere za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji kojim će se zaštititi žene od svih oblika nasilja te spriječiti, progoniti i ukloniti nasilje nad ženama i nasilje u obitelji te pridonijeti suzbijanju svih oblika diskriminacije žena i promicati punu ravnopravnost žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena (čl. 1.). Konvencijski standardi predstavljaju za države stranke pozitivno pravne obveze čije izvršenje će pratiti nadzorni mehanizam (GREVIO, čl. 66.).

S obzirom na nedvojbeno utvrđenu široku rasprostranjenost svih oblika nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj uključujući ubojstva, premlaćivanja i seksualno nasilje kao i neravnopravnost žena i muškaraca na svim razinama društva, kao i neodgovarajući zakonodavni, pravosudni, socijalni i društveno-politički odgovor u cilju sprječavanja ovih pojava, od presudne je važnosti za ljudska prava žena u Hrvatskoj da Istanbulska konvencija što prije bude ratificirana i implementirana.

U ovoj studiji analiziran je sljedeći zakonodavni okvir Republike Hrvatske:

1. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12)
2. Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13)
3. Zakon o državnom odvjetništvu (NN 76/09, 153/09, 116/10, 145/10, 57/11, 130/11, 72/13)
4. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 137/09, 14/10, 60/10)
5. Prekršajni zakon (107/07, 39/13)
6. Zakon o policiji (NN 34/11, 130/12)
7. Zakon o radu (NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13)

8. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09)
9. Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (NN 80/08 i 27/11)
10. Zakon o zaštiti svjedoka (NN 163/03, 18/11)
11. Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08, 112/12)
12. Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 82/08)
13. Obiteljski zakon (NN 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 61/2011, 25/2013; NN 75/14, 83/14)
14. Zakon o socijalnoj skrbi (NN 33/12)
15. Zakon o državnim službenicima (92/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13)
16. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći (NN 143/13)
17. Zakon o oružju (NN 63/07, 146/08 i 59/12)
18. Zakon o azilu (NN 79/07, 88/10, 143/13)
19. Zakon o strancima (NN 130/11, 74/13)
20. Zakon o medijima (NN 59/04, 84/11, 81/13)
21. Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji (NN 43/92, 94/93 i 24/96)
22. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Nacrt Prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2012., Ministarstvo socijalne politike i mladih
23. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada Republike Hrvatske, studeni 2012.
24. Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 105/11)
25. Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije (NN 27/04)
26. Pravilnik o izvršavanju sigurnosne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana (NN 42/13, 142/13)
27. Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje 2011. – 2015. godine, Hrvatski sabor
28. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Vlada Republike Hrvatske, 3. veljače 2011.
29. Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Zagreb, srpanj 2014.

II. ANALIZA USKLAĐENOSTI

Poglavlje I - Svrha, definicije, ravnopravnost i nediskriminacija, opće obveze

Članak 1. – Svrha Konvencije

1. Svrha ove Konvencije jest:
 - a. zaštititi žene od svih oblika nasilja te spriječiti, progoniti i ukloniti nasilje nad ženama i nasilje u obitelji
 - b. pridonijeti suzbijanju svih oblika diskriminacije žena i promicati punu ravnopravnost žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena
 - c. izraditi sveobuhvatan okvir, politike i mjere za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
 - d. promicati međunarodnu suradnju radi suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
 - e. pružiti potporu i pomoć organizacijama i tijelima nadležnima za provedbu zakona učinkovitom suradnjom radi usvajanja sveobuhvatnog pristupa suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.
2. Radi učinkovite provedbe njezinih odredaba od strane stranaka ova Konvencija uspostavlja specifičan mehanizam nadzora.

Mogućnost ostvarivanja navedenih ciljeva analizirat će se s pomoću navedenog zakonodavnog okvira i njegove implementacije u Republici Hrvatskoj.

Članak 2. – Područje primjene Konvencije

1. Ova Konvencija primjenjivat će se na sve oblike nasilja nad ženama, uključujući i nasilje u obitelji, koje nerazmjerno pogađa žene.
2. Potiču se stranke da primjenjuju ovu Konvenciju na sve žrtve nasilja u obitelji. U primjeni odredaba ove Konvencije stranke će posvetiti posebnu pozornost ženama žrtvama rodno utemeljenog nasilja.
3. Ova Konvencija primjenjivat će se u vrijeme mira i u slučajevima oružanih sukoba.

U Republici Hrvatskoj je zaštita od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji ponajprije normirana Kaznenim zakonom i Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji koji, međutim, nisu rodno senzitivni odnosno ne razlikuju nasilje nad ženama u odnosu na nasilje prema drugim osobama⁴. To, na-

⁴ Kada Konvencija bude ratificirana, prema čl. 141. Ustava Republike Hrvatske bit će i formalno-pravno izvor prava iznad zakona, koje će valjati tumačiti u skladu s Konvencijom. S obzirom na to da je Republika Hrvatska potpisala Konvenciju, ona i sada proizvodi neke ograničene pravne učinke. Naime, u međunarodnom pravu ustaljeno je shvaćanje kako već sam potpis obvezuje državu da se uzdrži od akata kojima bi postupala suprotno cilju i svrsi ugovora. Imajući sve navedeno u vidu, hrvatski bi sudovi i druga tijela postojeće zakonodavstvo trebali primjenjivati u svjetlu ove Konvencije, posvećujući posebnu pozornost ženama, no, nažalost, sada u praksi to često nije slučaj.

žalost, katkad u praksi dovodi do toga da i žena i muškarac budu zajedno privedeni od strane policije te da se prekršajno kažnjavaju i napadač i napadnuti, dakle i žena i muškarac, neovisno o tome tko je primarni napadač.

Republika Hrvatska nije ratificirala Konvenciju već samo potpisala. Kada Konvencija bude ratificirana, prema čl. 141. Ustava Republike Hrvatske bit će i formalno-pravno izvor prava iznad zakona, koje će valjati tumačiti u skladu s Konvencijom. S obzirom na to da je Republika Hrvatska potpisala Konvenciju, ona i sada proizvodi neke ograničene pravne učinke. Naime, u međunarodnom pravu je ustaljeno shvaćanje kako već sam potpis obvezuje državu da se uzdrži od akata kojima bi postupala suprotno cilju i svrsi ugovora. Imajući sve navedeno u vidu, hrvatski bi sudovi i druga tijela postojeće zakonodavstvo trebali primjenjivati u svjetlu ove Konvencije.

Članak 3. – Definicije

U svrhu ove Konvencije:

- a. "Nasilje nad ženama" smatra se kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu.
- b. "Nasilje u obitelji" označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome imaju li počinitelj/počiniteljica i žrtva ili su imali isto prebivalište.
- c. "Rod" označava društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnima za žene i muškarce.
- d. "Rodno utemeljeno nasilje nad ženama" označava nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene.
- e. "Žrtva" označava svaku fizičku osobu koja je izložena ponašanju navedenom u točkama a. i b.
- f. "Žene" uključuje i djevojčice mlađe od 18 godina.

U hrvatskom zakonodavstvu ne postoji definicija nasilja nad ženama.

Obiteljsko nasilje definirano je čl. 4. **Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji** kao prekršaj:

Članak 4.

Nasilje u obitelji je svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja, a osobito:

- tjelesno nasilje, odnosno primjena fizičke sile bez obzira na to je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije
- tjelesno kažnjavanje i drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe
- psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje)
- spolno nasilje, odnosno spolno uznemiravanje
- ekonomsko nasilje pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrbi o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.

Definicija iz čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji propisuje sve oblike nasilja kao i Konvencija (tjelesno, psihičko, spolno, ekonomsko) ali nije rodno osjetljiva i ne definira nasilje u obitelji kao kršenje ljudskih prava niti kao diskriminaciju nad ženama. Diskriminacija na temelju spola propisana je **Zakonom o ravnopravnosti spolova** u čl. 6., međutim ona ne govori o nasilju već o nenasilnoj diskriminaciji:

Članak 6.

(1) Diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha ugrožavanje ili onemogućavanje priznanja, uživanja ili korištenja ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

Također treba istaknuti da Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji propisuje obiteljsko nasilje kao prekršaj, a ne kazneno djelo. Stoga nasilje o kojem govori Konvencija a koje uključuje patnju žena, prijetnje, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode nije obuhvaćeno ovim Zakonom.

Do donošenja novog Kaznenog zakona iz 2011. godine i njegova stupanja na snagu 2013. godine Kazneni zakon iz 1997. godine sadržavao je definiciju kaznenog djela obiteljskog nasilja u čl. 215.a (nasilničko ponašanje u obitelji). Članak se odnosio na nasilje, zlostavljanje ili drsko ponašanje koje drugog člana ili članice obitelji dovode u ponižavajući položaj. Provođenje zakona u praksi bilo je nedosljedno što je u kombinaciji s nedostatnim pratećim mehanizmima zaštite žrtava dovelo do usmjeravanja zakona u prekršajnu regulativu čime je stvoren temelj za lošu sudsku praksu i povrede ljudskih prava žrtava.

Novim Kaznenim zakonom⁵ uvedeni su zaštitni mehanizmi koji su nedostajali prethodnom zakonu, ali je obrisani članak 215a. Zbog toga cijeli niz nasilnih radnji više ne ulazi u domenu kaznenog zakona nego se rješava na prekršajnim sudovima. Novi Kazneni zakon odustao je od inkriminiranja obiteljskog nasilja kao samostalnog kaznenog djela te umjesto toga sadrži kaznena djela prijetnje, prisile, oduzimanje slobode, tjelesnih ozljeda i druga kaznena djela, koja u slučaju počinjenja u obitelji propisuje kao teži, kvalifikatorni oblik (vidi *infra* tekst uz čl. 33.-36. Konvencije). Međutim, ova djela ne pokrivaju psihičko i ekonomsko nasilje nad ženama ili u obitelji. Kako bi se otklonila pravna praznina koja je time nastala, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona predlaže inkriminiranje psihičkog nasilja u obitelji kao zasebnog kaznenog djela (vidi *infra* tekst uz čl. 33.).

Osnovna posljedica prestanka postojanja samostalnog kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji je institucionalno banaliziranje nasilnih obiteljskih situacija koje ostavljaju neizbrisive posljedice na žrtvu i druge članove obitelji koji su često izravno ili neizravno izloženi nasilju.

Nužno je ponovno uspostaviti kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji s preciznijim određenjem kaznenog djela.

Hrvatski zakoni vežu pojam obitelji i bliskih osoba ili uz brak, izvanbračnu zajednicu, srodstvo, tazbinu, donosno zajedničko kućanstvo. Dakle ni u jednom od zakona nije pokriven odnos između partnera koji nisu imali zajedničko prebivalište ili njihov zajednički život ne ispunjava zahtjeve za postojanje izvanbračne zajednice (odnos mladić – djevojka, ljubavnici i sl.). Stoga u oba zakona pojmom obitelji odnosno bliskih osoba treba obuhvatiti i osobe (žrtve partnerskog nasilja) koje nikada nisu živjele sa svojim zlostavljačima, ali su ili su bile s njima u intimnoj vezi.

5 (NN 125/ 2011, 144/2012)

Odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i Kaznenog zakona ne definiraju pojam obitelji odnosno bliskih osoba sukladno čl. 3.b. Konvencije. Prema Konvenciji pojam obitelji obuhvaća obitelj ili kućanstvo ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome imaju li počinitelj/počiniteljica i žrtva ili su imali isto prebivalište. Hrvatski zakoni vežu pojam obitelji i bliskih osoba ili uz brak, izvanbračnu zajednicu, srodstvo, tazbinu, donosno zajedničko kućanstvo. Dakle ni u jednom od ova dva zakona nije pokriven odnos između partnera koji nisu imali zajedničko prebivalište ili njihov zajednički život ne ispunjava zahtjeve za postojanje izvanbračne zajednice (odnos mladić – djevojka, ljubavnici i sl.). Stoga u oba zakona pojmom obitelji odnosno bliskih osoba treba obuhvatiti i osobe (žrtve partnerskog nasilja) koje nikada nisu živjele sa svojim zlostavljačima, ali jesu ili su bile s njima u intimnoj vezi.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Članak 3.

(1) U smislu ovoga Zakona obitelj čine:

- žena i muškarac u braku, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih
- žena i muškarac u izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca
- srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja
- srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s trećim stupnjem
- srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem u bračnoj i izvanbračnoj zajednici
- osobe koje imaju zajedničku djecu
- skrbnik i štićenik
- udomitelj, korisnik smještaja u udomiteljskoj obitelji i članovi njihovih obitelji dok takav odnos traje.

(2) U smislu ovoga Zakona obitelj čine i žena i muškarac koji su živjeli zajedno u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, djeca svakog od njih i njihova zajednička djeca, ukoliko su nakon prekida bračne ili izvanbračne zajednice povod sukoba bili bivši bračni ili izvanbračni odnosi.

Kazneni zakon

Značenje izraza u ovom Zakonu (članovi obitelji, bliske osobe, izvanbračni drug, istospolni partner).

Članak 87.

(8) Članovi obitelji su bračni ili izvanbračni drug ili istospolni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik.

(9) Bliske osobe su članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug ili istospolni partner i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.

(10) Izvanbračni drug je osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici koja ima trajniji karakter ili koja traje kraće vrijeme ako je u njoj rođeno zajedničko dijete.

(11) Istospolni partner je osoba koja živi u istospolnoj zajednici koja ima trajniji karakter.

U hrvatskom pravnom sustavu ne postoji definicija "roda" niti nasilja na temelju roda.

Žrtva je definirana u **Zakonu o kaznenom postupku** kao:

Čl. 202. st. 2. t. 10. *Žrtva kaznenog djela* je osoba koja zbog počinjenja kaznenog djela trpi fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda.

Ne postoji posebna definicija žrtve nasilja nad ženama ili obiteljskog nasilja, iako žrtvi kaznenih djela protiv spolne slobode, kaznenih djela za koja je propisana kazna viša od pet godina zatvora i žrtva dijete imaju posebna prava u kaznenom postupku (v. *infra* tekst uz čl. 56. st. 1. t. d.).

Članak 4. – Temeljna prava, ravnopravnost i nediskriminacija

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere za promicanje i zaštitu prava svih, a osobito žena, na život bez nasilja u javnoj i u privatnoj sferi.

2. Stranke osuđuju sve oblike diskriminacije žena i poduzimaju, bez odgode, potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi je spriječile, a osobito:

- uvrštenjem u svoje nacionalne ustave ili drugo odgovarajuće zakonodavstvo načelo ravnopravnosti žena i muškaraca te osiguravanje praktičnog ostvarenja tog načela
- zabranom diskriminacije žena, uključujući i primjenu sankcija, kad je to primjereno
- ukidanjem zakona i praksi koji diskriminiraju žene.

3. Stranke će osigurati provedbu odredaba ove Konvencije, a osobito mjera za zaštitu prava žrtava, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rod, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnim manjinama, imovinsko stanje, rođenje, seksualna orijentacija, rodni identitet, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, bračno stanje, migrantski, izbjeglički ili drugi status.

4. Posebne mjere koje su potrebne za sprječavanje i zaštitu žena od rodno utemeljenog nasilja neće se smatrati diskriminacijom u smislu ove Konvencije.

Republika Hrvatska je donijela niz zakonodavnih i drugih mjera za promicanje prava žena, sprječavanje njihova diskriminiranja i nasilja nad njima. Zakonodavni okvir se usavršio u prevenciji i kažnjavanju diskriminacije i nasilja, međutim, ostao je rodno neosjetljiv. Primjerice, Zakon o suzbijanju diskriminacije osim u uvodnoj odredbi u kojoj utvrđuje da je spol i rodni identitet jedan od temelja diskriminacije koji se zabranjuje, ne govori posebno o ženama.

Hrvatski sabor je također donio Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova za razdoblje 2011. – 2015. godine, a Vlada Republike Hrvatske Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, 3. veljače 2011.

Načelo zabrane diskriminacije uneseno je i u druge zakone. Tako se, na primjer, Zakon o državnim službenicima primjenjuje tako da se kandidatima i kandidatkinjama za zaposlenje u državnim tijelima ne smiju postavljati pitanja o obiteljskim prilikama, braku, broju djece i sl., zatim Zakon o radu,⁶ posebno ističe vezu spolnog uznemiravanja i zabrane diskriminacije.

Članak 5. – Obveze države i dužna pažnja

1. Stranke će se suzdržati od sudjelovanja u bilo kojem djelu nasilja nad ženama i osigurati će da državne vlasti, dužnosnici/dužnosnice, tijela, institucije i ostali subjekti koji postupaju u ime države djeluju u skladu s ovom obvezom.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi djelovale uz dužnu pažnju u sprječavanju, istraživanju, kažnjavanju i osiguravanju naknade štete za sva djela nasilja obuhvaćena područjem primjene ove Konvencije koja su počinili nedržavni subjekti.

Primjena nasilja od strane državnih tijela je zabranjena, osim iznimno kada policija smije primijeniti silu, odnosno sredstva prisile sukladno Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima. Nezakonita upotreba sile predstavlja kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti u glavi Kaznenih djela protiv službene dužnosti, kao i druga kaznena djela prema Kaznenom zakonu.

Pozitivnu obvezu Republika Hrvatska izvršava propisivanjem kaznenih djela u Kaznenom zakonu koja uključuju nasilje prema ženama. U odnosu na djelovanje uz dužnu pažnju u slučajevima nasilja prema ženama, takav postupak je propisan Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji te Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji propisuje da sva nadležna tijela koja poduzimaju radnje vezane uz nasilje u obitelji postupati će hitno te da su svi postupci pokrenuti prema tom Zakonu hitni (čl. 5.). Također obvezuju na vođenje brige o potrebama žrtve i osiguranje pristupa informacijama o pravima i odgovarajućim službama (čl. 6.).

⁶ Članci 130. (9) i 5.(4).

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja koji je donio Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, obvezuje sva tijela koja dolaze u kontakt sa žrtvama tih djela (policija, pravosudna tijela, centri za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove, medicinski djelatnici) na osiguravanje pravodobne, suosjećajne skrbi žrtve, uvođenje standardiziranog postupka prema njima, osiguravanje kvalitetne medicinske zaštite žrtvama seksualnog nasilja te poduzimanje hitnih mjera i radnji radi zaštite života i zdravlja žrtve i progona počinitelja. Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske zadužen je za koordinaciju i praćenje provedbe Protokola te podnosi izvješća Vladi Republike Hrvatske. Resorna ministarstva se obvezuju da poduzmu sve potrebne mjere radi dosljedne primjene Protokola.

Nacrt Prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji koji je donijelo Ministarstvo socijalne politike i mladih Vlade Republike Hrvatske još 2012., propisuje iste takve obveze za navedena tijela u slučaju nasilja u obitelji. Resorna ministarstva se obvezuju da poduzmu sve potrebne mjere radi dosljedne primjene Protokola.

Da poduzete mjere i usvojeni zakonodavni okvir nije dovoljno učinkovit, u praksi pokazuje i činjenica da je dosad Republika Hrvatska osuđena u četiri predmeta pred Europskim sudom za ljudska prava zbog povrede pozitivne obveze zaštite života žena od obiteljskog nasilja (Tomašić i A.), od zaštite fizičkog integriteta i privatnosti (Janković) i zbog neučinkovite istrage u slučaju silovanja (D. J.). Riječ je o sljedećim predmetima:

1. *TOMAŠIĆ I DR. protiv Hrvatske*, zahtjev br. 46598/06, presuda od 15. siječnja 2009. (konačna 15. travnja 2009.): povreda čl. 2. Konvencije – materijalni aspekt.
2. *JANKOVIĆ protiv Hrvatske*, zahtjev br. 38478/05, presuda od 5. ožujka 2009. (konačna 14. rujna 2009.): povreda čl. 8. Konvencije – povreda pozitivne obveze države jer državne vlasti nisu osigurale primjerenu zaštitu od napada na tjelesni integritet pojedinca i povreda čl. 6. st. 1. Konvencije – povreda prava na suđenje u razumnom roku u građanskom i ovršnom postupku.
3. *A. protiv Hrvatske*, zahtjev br. 55164/08, presuda od 14. listopada 2010. (konačna 14. siječnja 2011.): povreda čl. 8. Konvencije – država nije ispunila pozitivne obveze u smislu osiguranja prava na poštovanje privatnog života.
4. *D. J. protiv Hrvatske*, zahtjev br. 42418/10, presuda od 24. srpnja 2012. (konačna 24. listopada 2012.): povreda čl. 3. Konvencije – povreda pozitivne procesne obveze provođenja učinkovite istrage navodnog silovanja i povreda čl. 8. Konvencije – povreda prava na poštovanje privatnoga i obiteljskog života zbog povrede pozitivne procesne obveze provođenja učinkovite istrage.

Detaljni opis navedenih predmeta kao i odluke Europskog suda za ljudska prava nalaze se u prilogu ove studije.

Članak 6. – Rodno osjetljive politike

Stranke će uključiti rodne perspektive u provedbu i procjenu učinka odredaba ove Konvencije te promicati učinkovitu provedbu politika ravnopravnosti žena i muškaraca te osnaživanje žena.

U Republici Hrvatskoj Konvencija nije ratificirana, međutim neke odredbe ipak jesu implemen- tirane. Primjerice, u Kaznenom zakonu se u obrazloženju na više mjesta poziva upravo na ovu Konvenciju.

Poglavlje II. – Integrirane politike i prikupljanje podataka

Članak 7. – Sveobuhvatne i koordinirane politike

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere za usvajanje i provedbu učinkovitih, sveobuhvatnih i koordiniranih politika na području cijele države koje obuhvaćaju sve mjere značajne za sprječavanje i borbu protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije te osiguravaju potpuni odgovor na nasilje nad ženama.

2. Stranke će osigurati da politike iz stavka 1. stavljaju prava žrtve u središte svih mjera i da se provode učinkovitom suradnjom svih nadležnih tijela, institucija i organizacija.

3. Mjere poduzete u skladu s ovim člankom uključivat će, kad je to primjereno, sve relevantne subjekte, kao što su vladina tijela, nacionalne, regionalne i lokalne parlamente i tijela, nacionalne institucije za ljudska prava i organizacije civilnog društva.

U Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine Vlade Republike Hrvatske od 3. veljače 2011. utvrđeno je da postoji nedovoljan protok informacija između tijela nadležnih za postupanje u slučajevima nasilja u obitelji, organizacija civilnog društva i ostalih koji pružaju pomoć i potporu žrtvama nasilja u obitelji. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti međuresornoj suradnji kako bi se osigurala cjelovita i učinkovita pomoć i zaštita žrtava nasilja u obitelji.

U cilju unaprjeđenja međuresorne suradnje i razmjene informacija i iskustava vezanih uz nasilje u obitelji u Nacionalnoj strategiji predviđaju se sljedeće mjere:

I. Osigurati sustavnu komunikaciju i prenošenje najnovijih informacija iz područja obiteljskog nasilja prema zdravstvenim radnicima; Nositelj: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

Aktivnosti:

1. izraditi objedinjenu listu koordinatora po ustanovama u sustavu zdravstva

2. kontinuirano razmjenjivati informacije s koordinatorima

II. Unaprjeđenje međuresorne suradnje u području zaštite žrtava nasilja u obitelji; Nositelj: Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

Aktivnosti:

1. održavati sastanke predstavnika svih sustava uključenih u zaštitu žrtava nasilja u obitelji (dva do tri puta na godinu) radi razmjene iskustava i stvaranja dobre prakse

2. osigurati kontinuiranu međusobnu razmjenu relevantnih podataka o postupanjima u slučajevima nasilja u obitelji.

Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje 2011. – 2015. godine, Hrvatski sabor, govori o međunarodnoj suradnji odnosno o uključivanju tijela Republike Hrvatske u rad međunarodnih organizacija i tijela koje se bave ravnopravnošću spolova.

Nacrt Prijedloga izmjena **Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2012.** također sadržava obvezu svih nadležnih tijela da uspostave suradnju i razmjenu podataka. Relevantne odredbe glase:

Provedba mjera Nacionalne strategije kao i provedba ovog Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji pretpostavlja što žurniju uspostavu suradnje nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja te pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji (odgojno-obrazovne ustanove, domovi za skrb o djeci, centri za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove, policija, pravosudna tijela, državna odvjetništva, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i organizacije civilnog društva).

Obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koji sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja u obitelji te pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji jesu:

1. Uspostaviti suradnju i razmjenu podataka s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno koordinatorima za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave, povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama i organizacijama civilnog društva, ustanovama i vjerskim institucijama radi razmjene iskustava i stvaranja dobre prakse.
2. U jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave održavati redovite sastanke predstavnika nadležnih tijela, odnosno koordinatora za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave, povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama i predstavnika organizacija civilnog društva, ustanova i vjerskih institucija vezano uz problematiku pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji i o postignućima u rješavanju problema obiteljskog nasilja.
4. Uspostaviti suradnju s drugim čimbenicima koji bi u konkretnom slučaju mogli pomoći, primjerice, s organizacijama civilnog društva, vjerskim zajednicama, obiteljskim savjetovalištim te stručnjacima koji se bave problematikom nasilja u obitelji.

Potrebno je provoditi propisane mjere koje se odnose na međuresornu suradnju svih relevantnih subjekata kako bi se osigurala cjelovita i učinkovita pomoć i zaštita žrtava nasilja u obitelji. Također, nužno je dalje jačati međuresornu suradnju sukladno predviđenim mjerama nacionalnih strategija i navedenim protokolima.

Nacrtom Prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2012. i Protokolom o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, koji su podzakonski akti, propisan je postupak i obveze za pojedina državna tijela koja dolaze u kontakt sa žrtvama tih djela (policija, pravosudna tijela, centri za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove, medicinski djelatnici).

Prema Nacrtu Prijedloga izmjena **Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji** iz 2012. i u slučaju zaprimanja (na bilo koji način i od bilo koga) dojave o nasilju ili zaprimanja zahtjeva za pružanje pomoći osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji, službena (stručna) osoba dužna je poduzeti niz detaljno opisanih mjera koje u središtu imaju prava žrtve, o kojima više *infra* uz čl. 50. Konvencije). Protokol navodi i niz mjera kojima se nastoji osigurati učinkovita suradnja svih nadležnih tijela, institucija i organizacija:

3.5. Ukoliko je potrebno prikupiti obavijesti od djeteta, zatražit će se dolazak socijalnog radnika. Ukoliko nije moguće osigurati prisustvo roditelja ili zakonskog zastupnika ili ukoliko su interesi djeteta u suprotnosti s interesima roditelja ili zakonskog zastupnika.

3.6. Ukoliko žrtva nasilja traži smještaj u sklonište ili dom za djecu i odrasle osobe žrtve nasilja u obitelji, od nadležnog centra za socijalnu skrb zatražit će se poduzimanje mjera potrebnih da se žrtvu odmah smjesti u odgovarajuće sklonište.

3.7. Ukoliko je potrebno žurno zbrinuti žrtvu obiteljskog nasilja, posebno dijete, ili obaviti obavijesni razgovor s djetetom, odmah zatražiti dolazak i intervenciju stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb radi zbrinjavanja i zaštite dobrobiti djeteta, vodeći računa da boravak u policijskoj postaji bude što kraći.

4. Izraditi i najkasnije u roku od 12 sati telefaksom uputiti pisane obavijesti centru za socijalnu skrb o poduzetom i utvrđenom u svrhu poduzimanja socijalno-intervencijskih mjera ili mjera obiteljsko-pravne zaštite.

5. Unositi podatke o prekršaju, počinitelju i oštećenim osobama, njihovom srodničkom odnosu, predloženim zaštitnim mjerama te izvršenim zaštitnim mjerama stavljenim u djelokrug policije, te mjerama opreza u postojeću evidenciju prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji.

6. U cilju osiguranja pravodobnog, zakonitog i cjelovitog postupanja, ostvarenja međuresorne suradnje tijekom postupanja te postizanja i zaštite uvjeta potrebnih za pravilan odgoj i svekoliki razvitak djece, ostvarenja načela ravnopravnosti spolova, rad sustava policije na zaštiti od nasilja u obitelji koordiniraju, usmjeravaju i prate specijalizirani policijski službenici za mladež.

9. U slučaju da je nasilje u obitelji počinjeno od strane osobe liječene od alkoholizma ili drugih ovisnosti i/ili osobe s duševnim smetnjama, o tome bez odgode izvijestiti nadležnu zdravstvenu ustanovu i nadležni centar za socijalnu skrb radi poduzimanja mjera i aktivnosti iz područja njihove nadležnosti.

Vidljivo je da je riječ o detaljnom propisu koji jasno propisuje obveze policije u slučaju nasilja u obitelji prema žrtvi i prema počinitelju i to s obzirom na njihova obilježja. Međutim, riječ je o podzakonskom aktu koji je izrađen, ali nije usvojen i instruktivne je naravi. U njemu je propisano da provedbu osigurava operativno dežurstvo nadležne policijske postaje.

Potrebno je istaknuti i da Protokol iz 2008. koji je sad na snazi nije usklađen s novim promjenama u zakonodavstvu jer su od dana donošenja tog Protokola stupili na snagu novi Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o socijalnoj skrbi, Prekršajni zakon te Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji.

Prema **Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja** temeljna policija činit će samo ono što ne trpi odgodu kao što je zaštita života i zdravlja žrtve (uklanjanje neposredne opasnosti, pružanje prve pomoći i organiziranje hitne liječničke pomoći), prikupljanje početnih obavijesti o događaju, osiguranje mjesta događaja, tragova i ostalo. Za vođenje kriminalističkog istraživanja i postupanje u slučajevima seksualnog nasilja ovlašten je stručno osposobljen policijski službenik/službenica za seksualno nasilje, a koji djeluje na području određene policijske uprave (broj takvih službenika/službenica ovisi o kategoriji policijske uprave/polijske postaje). U slučajevima seksualnog nasilja kada su oštećeni djeca ili maloljetnici/maloljetnice za postupanje i vođenje kriminalističkog istraživanja, sukladno Zakonu o sudovima za mladež, ovlašteni su specijalizirani policijski službenici/službenice za mladež. Postupanje policijskog službenika/službenice za seksualno nasilje detaljno je izloženo *infra* uz čl. 50. Konvencije, a ovdje valja posebno istaknuti mjere kojima se nastoji osigurati učinkovita suradnja svih nadležnih tijela, institucija i organizacija:

a) Odmah o događaju izvijestiti stručno osposobljenog policijskog službenika/službenicu za seksualno nasilje koji će se uključiti što prije u provođenje izvida i preuzeti daljnje postupanje i koordinaciju.

f) O prikupljenim obavijestima odmah će obavijestiti nadležnog državnog odvjetnika/odvjetnicu radi daljnje koordinacije u postupanju.

1.1.3. Značajke obavijesnog razgovora sa žrtvom

d) Ovisno o specifičnim potrebama žrtve, zatražiti pomoć specijaliziranog stručnjaka/stručnjakinje (dob, nedovoljni duševni razvitak, gluhoonijemost, nepoznavanje hrvatskog jezika i slično).

e) Dopustiti da razgovoru prisustvuje osoba u koju žrtva ima povjerenja i u čijoj se nazočnosti osjeća sigurno – ako ne ometa tijek obavijesnog razgovora.

f) Omogućiti predstavnicima organizacija civilnog društva kontakt sa žrtvom u svezi s pružanjem dodatne potpore žrtvi ako je žrtva s tim suglasna ili to zahtijeva, ovisno o tijeku kriminalističke obrade.

Obveze nadležnih tijela i institucija su i:

2. Koordinator/koordinatorice za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave u županijama dužni su uspostaviti suradnju s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i organizacijama civilnog društva koje programski djeluju radi zaštite žrtava seksualnog nasilja i afirmacije njihovih prava zbog razmjene iskustava i stvaranja dobre prakse.

Članak 8. – Financijski resursi

Stranke će osigurati odgovarajuće financijske i ljudske resurse za odgovarajuću primjenu integriranih politika, mjera i programa za sprječavanje i borbu protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, uključujući i one koje provode nevladine organizacije i civilno društvo.

U Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine Vlade Republike Hrvatske od 3. veljače 2011. uz svaku je od predviđenih mjera navedeno da će se potrebna financijska sredstva osigurati u Državnom proračunu na pozicijama nadležnih državnih tijela, a kod nekih mjera i u proračunima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema usvojenim planovima.

Članak 9. – Nevladine organizacije i civilno društvo

Stranke će prepoznati, poticati i podržavati, na svim razinama, rad odgovarajućih nevladinih organizacija i organizacija civilnog društva aktivnih u borbi protiv nasilja nad ženama te uspostaviti učinkovitu suradnju s tim organizacijama.

U Hrvatskoj djeluju nevladine organizacije koje pružaju različite servise za pomoć ženama koje su preživjele različite oblike nasilja i provode aktivnosti vezane za prevenciju i suzbijanje nasilja protiv žena. Nevladine organizacije pružaju:

- smještaj organiziran za žene koje su preživjele nasilje u obitelji
- savjetovališta za žene koje su preživjele različite oblike nasilje (obiteljsko nasilje, seksualno nasilje, ratno nasilje, uznemiravanje na poslu)
- SOS linije za žene koje su preživjele različite oblike nasilja ili su njihova prava kršena na bilo kojoj drugoj osnovi.

U Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine Vlade Republike Hrvatske od 3. veljače 2011., organizacije civilnog društva navode se kao sunositelji cijelog niza mjera predviđenih za provođenje ovog dokumenta u području prevencije, psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji, izobrazbe stručnjaka koji rade na području zaštite od nasilja u obitelji, zbrinjavanja i potpore žrtvama nasilja u obitelji, međuresorne suradnje te senzibiliziranja javnosti s problemom nasilja u obitelji.

Potrebno je poticati i podržavati rad nevladinih ženskih organizacija aktivnih u borbi protiv nasilja nad ženama te poboljšati učinkovitu suradnju s tim organizacijama.

U Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje 2011. – 2015. (NN 88/11) organizacije civilnog društva navode se kao jedni od nositelja mjera koje se tiču nasilja nad ženama:

5.1. Ukloniti sve oblike nasilja nad ženama te unaprijediti položaj i zaštitu prava žena žrtava svih oblika nasilja

5.1.2. Uskladit će se broj potrebnih SOS telefona, savjetovališta, skloništa i drugih izvaninstitucionalnih servisa za žene žrtve svih oblika nasilja s obzirom na broj stanovnika u Republici Hrvatskoj, sukladno Preporuci (2002)5 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o zaštiti žena od nasilja.

Nositelji: Nadležna tijela državne uprave sukladno zakonski propisanom djelokrugu rada, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, u suradnji s organizacijama civilnog društva.

Rok provedbe: 2011. – 2015.

5.1.3. Donijet će se novi Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima 2012. – 2014., pratiti njegova primjena te će se Vladi Republike Hrvatske redovito dostavljati izvješća o njegovoj provedbi. Nositelji: Ured za ljudska prava, nadležna tijela državne uprave sukladno zakonski propisanom djelokrugu rada, u suradnji s organizacijama civilnog društva.

Rok provedbe: 2011. – 2012.

5.1.4. Donijet će se i distribuirati Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja svim relevantnim ustanovama, uključivši osnovne i srednje škole, uz praćenje njegove primjene. Nositelji: Ured za ravnopravnost spolova, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, županijska/lokalna povjerenstva za ravnopravnost spolova, u suradnji s organizacijama civilnog društva.

Rok provedbe: 2011. – 2015.

5.1.5. Provest će se istraživanje o rasprostranjenosti svih oblika nasilja nad ženama, uključujući tradicionalne štetne prakse, u svrhu planiranja i provedbe aktivnosti s ciljem suzbijanja nasilja nad ženama i unaprjeđenja njihova položaja.

Nositelji: Ured za ravnopravnost spolova, Ured za nacionalne manjine, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, u suradnji s organizacijama civilnog društva.

Rok provedbe: 2012.

5.1.7. Odredbama zakona, pravilnika i drugih akata koji reguliraju područje športa, šport će se učiniti sigurnim za žene i djevojke od svih oblika nasilja, uključujući seksualno nasilje, te će se s tim u vezi educirati športaši i športašice, a počinitelji snositi adekvatne sankcije od strane svojih športskih organizacija i športskih saveza.

Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Nacionalno vijeće za šport, Hrvatski olimpijski odbor, Hrvatski paraolimpijski odbor, športski savezi i klubovi.

Rok provedbe: 2011. – 2015.

5.2. Unaprijediti sustav vođenja statističkih podataka, međusektorsku suradnju i koordinaciju nadležnih državnih tijela, institucija i organizacija civilnog društva u rješavanju problema nasilja nad ženama na nacionalnoj i na lokalnoj razini te osigurati kontinuiranu edukaciju nadležnih tijela

5.2.1. Unaprijedit će se sustav vođenja statističkih podataka (uz uvođenje kontinuiranog statističkog praćenja odnosa žrtve i počinitelja nasilja) i sustavno analitički pratiti slučajeve svih oblika nasilja nad ženama, izuzev obiteljskog nasilja, te unaprijediti razmjenu podataka i suradnju policije, zdravstvenih ustanova, sudova, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i organizacija civilnog društva koje pružaju pomoć i podršku žrtvama nasilja.

Nositelji: Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo pravosuđa, Državni zavod za statistiku, sudovi, zdravstvene ustanove, u suradnji s organizacijama civilnog društva.

Rok provedbe: 2011. – 2015.

5.2.2. Provodit će se sustavna edukacija sudstva, općinskih i županijskih državnih odvjetništava, zdravstvenih djelatnika i djelatnica, djelatnika i djelatnica odgojno-obrazovnih ustanova, obiteljskih centara i policijskih uprava, socijalnih radnika i radnica te stručnjaka i stručnjakinja s područja zaštite mentalnog zdravlja, radi unaprjeđenja pružanja pravne zaštite i pomoći žrtvama nasilja, posebice žrtvama seksualnog nasilja, kao i žrtvama diskriminacije na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja.

Nositelji: Pravosudna akademija, Policijska akademija, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo unutarnjih poslova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih i javne ustanove u okviru svog zakonom propisanog djelokruga rada, u suradnji s organizacijama civilnog društva.

Rok provedbe: 2011. – 2015.

5.3. Osvijestiti širu javnost o pojavi, problemima i načinima suzbijanja rodno uvjetovanog nasilja

5.3.1. Organizirat će se i provoditi kampanje i druge aktivnosti, radionice, predavanja, tribine, okrugli stolovi o problemu rodno uvjetovanog nasilja, uključujući trgovanje ljudima i prostituciju kao i nasilje nad LGBT osobama, te tiskati, distribuirati publikacije i edukativne materijale o svim oblicima nasilja nad ženama radi informiranja i podizanja javne svijesti o pojavi, problemima i načinima suzbijanja rodno uvjetovanog nasilja.

Nositelji: Ured za ljudska prava, Ured za ravnopravnost spolova, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ministarstvo unutarnjih poslova, Pravosudna akademija, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova, obiteljski centri, nezavisni stručnjaci i stručnjakinje koji djeluju na području suzbijanja nasilja nad ženama, u suradnji s organizacijama civilnog društva.

Rok provedbe: 2011. – 2015.

Članak 10. – Tijelo za koordinaciju

1. Stranke će odrediti ili osnovati jedno ili više službenih tijela odgovornih za koordinaciju, primjenu, nadzor i procjenu politika i mjera za sprječavanje i borbu protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Ta tijela koordinirat će prikupljanje podataka iz članka 11., analizirati i distribuirati rezultate.

2. Stranke će osigurati da tijela određena ili osnovana u skladu s ovim člankom primaju informacije opće naravi o mjerama poduzetima u skladu s Poglavljem VIII.

3. Stranke će osigurati da tijela određena ili osnovana u skladu s ovim člankom imaju mogućnost izravne komunikacije i osnaživanja odnosa sa sličnim tijelima u drugim strankama.

Kako je već navedeno, Republika Hrvatska je potpisala Konvenciju, ali nije još u postupku ratifikacije. Stoga čl. 10. nije implementiran.

Članak 11. – Prikupljanje podataka i istraživanje

1. U svrhu provedbe ove Konvencije, stranke će poduzeti:

a) prikupljanje razvrstanih značajnih statističkih podataka u pravilnim vremenskim razmacima o slučajevima svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije

b) pružanje potpore istraživanjima u području svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije kako bi se proučili njegovi ishodišni uzroci i učinci, učestalost i stope kažnjavanja, kao i djelotvornost mjera poduzetih za provedbu ove Konvencije.

2. Stranke će nastojati provoditi istraživanja među stanovništvom u pravilnim vremenskim razmacima radi utvrđivanja učestalosti i trendova svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

3. Stranke će pružiti skupini stručnih osoba, kako je navedeno u članku 66. ove Konvencije, informacije prikupljene u skladu s ovim člankom kako bi potaknule međunarodnu suradnju i omogućile međunarodnu usporedivost.

4. Stranke će osigurati da informacije prikupljene u skladu s ovim člankom budu dostupne javnosti.

Obveza praćenja, prikupljanja i objavljivanja statističkih podataka o nasilju uvedena je u Republici Hrvatskoj prije nekoliko godina u brojne zakone te obvezuje cijeli niz državnih tijela.

Tako je Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji uvedena odredba kojom se nadležna državna tijela obvezuju na prikupljanje statističkih podataka o nasilju u obitelji, koji uključuju podatke policije, zdravstvenih ustanova, ustanova socijalne skrbi, odgojno-obrazovnih ustanova, sudova i Državnog odvjetništva o slučajevima nasilja u obitelji, te dostavu istih ministarstvu nadležnom za poslove obitelji. Uvođenjem predmetne odredbe ministarstvo nadležno za poslove obitelji

postalo je središnje tijelo nadležno za prikupljanje, obradu i pohranu statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. U tu svrhu je (ondašnje) Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti na temelju članka 24. stavka 3. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji donijelo Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 105/11) u kojem se detaljno propisuje postupak i obrasci za prikupljanje tih podataka.

Zakon o ravnopravnosti spolova također sadrži odredbe koje se odnose na obvezu prikupljanja statističkih podataka.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Vlada Republike Hrvatske, 3. veljače 2011. (str. 12.) uvodi obvezu da se na razinama policijskih postaja, policijskih uprava te Ravnateljstva policije vode statistički podaci o počiniteljima i žrtvama kaznenih djela i prekršaja nasilja u obitelji, a objedinjuju se na polugodišnjoj i godišnjoj razini. Podaci o nasilju u obitelji svakodnevno se dostavljaju nadležnim centrima za socijalnu skrb, dok policija od zdravstvenih ustanova zaprima obavijesti o ozljedama zadobivenim od strane članova obitelji.

Također, u cilju ispravljanja nedostataka u tijeku je reorganizacija postojećeg sustava kao i unaprjeđivanje metodologije rada u sustavu prikupljanja podataka u slučajevima nasilja u obitelji sukladno Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. do 2010. godine.

U okviru socijalne skrbi vode se podaci o pojavnosti nasilja u obitelji kao, primjerice, podaci o broju obavijesti koje zaprimaju centri za socijalnu skrb od strane policije o intervenciji u obitelji te o broju slučajeva u kojima je riječ o nasilju u obitelji prema djeci i prema drugim članovima obitelji, a isti se prikupljaju u cjelovitom godišnjem izvješću centara za socijalnu skrb. Iako postoje primjeri dobre prakse u pojedinim tijelima nadležnim za postupanje u slučaju nasilja u obitelji, mjerama koje se odnose na međuresornu suradnju nužno je intenzivirati suradnju i razmjenu iskustava i informacija.

U godišnjem izvješću o radu državnih odvjetništava, koje se sukladno zakonskim odredbama, jedanput na godinu podnosi Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske, a objavljuje na internetskim stranicama Državnog odvjetništva, iznose se statistički podaci prikupljeni od svih županijskih i općinskih državnih odvjetništava u odnosu na sva kaznena djela, pa tako i u odnosu na kaznena djela vezana uz nasilje u obitelji. Navedeni podaci daju pregled kretanja i strukture ove vrste kriminala kao i podatke o radu državnih odvjetništava i sudova u tim kaznenim predmetima.

Nacrt Prijedloga izmjena **Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji** iz 2012. također sadržava obvezu svih nadležnih tijela da razmjenjuju podatke i izrađuju izvješća (o čemu vidi *supra*, uz čl. 7. Konvencije):

3. Na osnovi prikupljenih podataka od nadležnih tijela te organizacija civilnog društva, ustanova i vjerskih institucija, koordinatori za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave izradit će izvješća vezano uz nasilje u obitelji te ih jednom godišnje, najkasnije do ožujka naredne godine, dostaviti ministarstvu nadležnom za poslove obitelji, Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova, Pravobraniteljici za djecu i Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (ova je izvješća potrebno tretirati kao osobito povjerljiva izvješća u kojima je potrebno podatke iskazivati brojčano, prema spolu i dobi te na drugi primjeren način na koji neće biti ugroženo pravo na privatnost).

U kontekstu prikupljanja podataka koje propisuje članak 11. Konvencije, treba istaknuti sljedeću odredbu Protokola:

5. Sudovi će o svim sankcijama i odlukama voditi evidenciju sukladno Pravilniku o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz 11 područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i dostavljati ih ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.

Obvezu prikupljanja podataka i pisanja izvješća predviđa i **Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja**.

Obveze nadležnih tijela i institucija:

1. U nadležnom ministarstvu/tijelu koje sudjeluje u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja te pružanju zaštite, pomoći i potpore žrtvama seksualnog nasilja, obveza praćenja provedbe ovog Protokola povjerava se već imenovanim koordinatorima/koordinatoricama za ravnopravnost spolova koji će jednom godišnje tražiti od tijela nadležnih za provođenje Protokola izvješće o primjeni Protokola te će o istom izvijestiti Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.

Godišnje izvješće Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova također sadrži podatke o oblicima kažnjivog ponašanja u obitelji, vrstama prekršaja i kaznenih djela, njihovu procesuiranju i sankcijama.

Državni zavod za statistiku svake godine objavljuje na svojim mrežnim stranicama izvješće "Žene i muškarci u Hrvatskoj". Već u siječnju 2014. objavljeno je izvješće za 2013. U njemu se *inter alia* objavljuju statistički podaci o postotku žena i muškaraca u pravosuđu, politici, među počiniteljima i žrtvama kaznenih djela obiteljskog nasilja i protiv spolne slobode. Međutim, treba napomenuti da je Državni zavod za statistiku vrlo zatvorena ustanova, izuzevši statističke podatke koje sami objavljuju. Tako, primjerice, nije moguće dobiti u svrhu znanstvenog istraživanja podatke o kaznenim postupcima za pojedina kaznena djela niti o presudama niti o sudovima na kojima se vode ti postupci. Zavod smatra da su podaci o nazivu suda pred kojim se vode pojedini kazneni postupci, brojevi predmeta ili rezultati tih postupaka tajni (*sic!*).

Poglavlje III. – Prevencija

Članak 12. – Opće obveze

1. Stranke će poduzeti potrebne mjere za promicanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca s ciljem iskorjenjivanja predrasuda, običaja, tradicija i svih drugih postupanja u praksi koja se temelje na ideji manje vrijednosti žena ili na stereotipnim ulogama žena i muškaraca.
2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere za sprječavanje svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije od strane bilo koje fizičke ili pravne osobe.
3. Sve mjere poduzete u skladu s ovim poglavljem uzet će u obzir i odnosit će se na specifične potrebe osoba koje su postale ranjive zbog posebnih okolnosti te će u svoje središte staviti ljudska prava svih žrtava.
4. Stranke će poduzeti potrebne mjere za poticanje svih članova/članica društva, osobito muškaraca i dječaka, da aktivno pridonesu sprječavanju svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.
5. Stranke će osigurati da se kultura, običaji, vjera, tradicija ili takozvana "čast" neće smatrati opravdanjem za bilo koje djelo nasilja obuhvaćeno područjem primjene ove Konvencije.
6. Stranke će poduzeti potrebne mjere za promicanje programa i aktivnosti za osnaživanje žena.

Iako su u Republici Hrvatskoj već poduzete brojne mjere u navedenom smislu, ipak u cilju potpune implementacije Konvencije bit će potrebno poduzimati daljnje mjere koje će biti detaljnije opisane u ovom izvješću. Posebno treba raditi na primjeni postojećih zakona i podzakonskih akata te promjeni patrijarhalne i diskriminatorne svijesti i shvaćanja kod velikog dijela stanovništva i državnih tijela.

U cilju potpune implementacije Konvencije potrebno je poduzimati daljnje mjere koje se odnose na promicanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja s ciljem iskorjenjivanja predrasuda, običaja, tradicija i svih drugih postupanja u praksi koja se temelje na ideji manje vrijednosti žena ili na stereotipnim ulogama žena i muškaraca. Posebno treba raditi na usklađivanju i primjeni postojećih zakona i podzakonskih akata s ciljem sprječavanja svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

Članak 13. – Podizanje razine svijesti

1. Stranke će promicati ili provoditi, redovno i na svim razinama, kampanje i programe podizanja razine svijesti, uključujući i u suradnji s nacionalnim institucijama za ljudska prava i tijelima za ravnopravnost, organizacijama civilnog društva i nevladinim organizacijama, osobito ženskim organizacijama, kad je to primjereno, radi podizanja razine svijesti i razumijevanja kod opće javnosti o različitim manifestacijama svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, njihovih posljedica na djecu i potreba za sprječavanjem takvog nasilja.

2. Stranke će osigurati široko distribuiranje informacija u javnosti o mjerama koje su na raspolaganju za sprječavanje počinjenja svih vrsta nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016., sadrži niz mjera za senzibilizaciju javnosti za problematiku nasilja u obitelji te za podizanje javne svijesti o ravnopravnosti spolova i neprihvatljivosti bilo kakvog nasilja u obitelji. Međutim, nedvojbeno je da postojeća razina svijesti o navedenom nije u Republici Hrvatskoj dovoljno visoka o čemu najbolje govore statistički podaci o spolu žrtava i počinitelja kaznenih djela nasilja, kao i o spolu nositelja visokih pravosudnih i sveučilišnih kao i svih političkih funkcija.

Članak 14. – Obrazovanje

1. Stranke će poduzeti, kada je to primjereno, potrebne korake kako bi nastavne materijale o pitanjima kao što su ravnopravnost žena i muškaraca, nestereotipne rodne uloge, uzajamno poštovanje, nenasilno rješavanje sukoba u osobnim odnosima, rodno utemeljeno nasilje nad ženama i pravo na osobni integritet, prilagođeno razvojnim sposobnostima učenika, uključile u redovni nastavni plan i program i na svim razinama obrazovanja.

2. Stranke će poduzeti potrebne korake za promicanje načela iz stavka 1. kako u neformalnim obrazovnim okruženjima, tako i u sportskim te kulturnim okruženjima i okruženjima za slobodno vrijeme te u medijima.

U Republici Hrvatskoj je tijekom školske godine 2012./2013. eksperimentalno proveden program Građanskog odgoja i obrazovanja u čijoj su strukturi kurikuluma obuhvaćene teme ljudska prava i rodna ravnopravnost. Nakon eksperimentalne faze Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta donijelo je odluku da će se od školske godine 2014./2015. kao obavezan predmet u okviru nastavnog plana i programa Građanski odgoj i obrazovanje u školama do daljnjeg provoditi samo kao međupredmetni sadržaj, a ne kao zaseban predmet, unatoč preporukama stručnjaka.

U školskoj godini 2012./2013. u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj eksperimentalno, kao međupredmetni sadržaj, provođen je Zdravstveni odgoj koji je podijeljen na

četiri modula: Živjeti zdravo, Prevencija nasilničkog ponašanja, Prevencija ovisnosti, Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje. Iako se planiralo njegovo proširenje i uvođenje kao zasebnog predmeta, nakon što je 4. modul izazvao brojne kritike i veliki otpor dijela javnosti i konzervativnih udruga, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta donijelo je odluku da Zdravstveni odgoj ostaje na sadašnjih dvanaest sati u okviru sata razredne zajednice.

U izvješću Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2012. godine navodi se da su rezultati istraživanja pokazali da se u udžbenicima za osnovnu i srednju školu nalazi i znatna količina diskriminirajućih sadržaja na temelju spola, bračnog i obiteljskog statusa te spolne orijentacije. Osim toga, s pomoću fotografija i ilustracija trebao se staviti veći naglasak na ravnopravniju prisutnost spolova. U odnosu na udžbenike iz vjeronauka rezultati istraživanja pokazali su da diskriminirajući sadržaj predstavlja 1/5 (19,7% tj. 23 od ukupno 117 sadržaja) od ukupnog broja identificiranih primjera, koji se dotiču pitanja rodne ravnopravnosti. U udžbenicima vjeronauka prisutan je zamjetan broj diskriminirajućih sadržaja koje je potrebno preformulirati ili ukloniti iz udžbenika. Na temelju rezultata istraživanja, Pravobraniteljica preporučuje Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta sljedeće: izmijeniti ili ukloniti iz udžbenika sve naznačene diskriminirajuće sadržaje, prikloniti se ravnopravnijoj percepciji uloga žene i muškarca, ne podržavati povijesno i društveno uvriježene stereotipe i tradicionalni ideal žene kao supruge, majke i kućanice, posebnu pozornost valja obratiti na uvođenje u udžbenike sadržaja koji se odnose na naglašavanje očinske ljubavi prema djetetu (kako bi se izbjeglo favoriziranje idealizirane ljubavi majke), pri obradi tematike pobačaja u udžbenike uvesti razlikovanje spontanih, legalno induciranih i nelegalnih pobačaja te navesti zakonsku regulaciju pobačaja prema nacionalnom zakonodavstvu (str. 20. i 21. izvješća). Usvajanje navedenih preporuka predstavljat će i implementaciju ove Konvencije.

Nužno je provoditi obvezne nastavne planove i programe koji će obuhvatiti teme rodne ravnopravnosti i neprihvatljivosti nasilničkog ponašanja i štetnih tradicijskih praksi. Treba izmijeniti ili ukloniti iz udžbenika sve diskriminirajuće sadržaje i društveno uvriježene stereotipe.

Članak 15. – Usavršavanje stručnih osoba

1. Stranke će osigurati ili osnažiti primjereno usavršavanje odgovarajućih stručnih osoba koje rade sa žrtvama ili počiniteljima/počiniteljicama svih djela nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, o sprječavanju i otkrivanju takvog nasilja, ravnopravnosti žena i muškaraca, potrebama i pravima žrtava, kao i o načinima sprječavanja sekundarne viktimizacije.
2. Stranke će poticati da usavršavanje iz stavka 1. uključuje usavršavanje o koordiniranoj međuresornoj suradnji kako bi se omogućilo sveobuhvatno i odgovarajuće postupanje s predstavkama u slučajevima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. sadrži niz mjera za izobrazbu stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji. Obrazovanje posebno stručnih osoba predviđeno je i za rad sa žrtvama nasilja.

Osigurati i financirati obvezno i redovito rodno osjetljivo obrazovanje sudaca, policije, osoblja centara za socijalnu skrb, državnog odvjetništva, zdravstvenih djelatnika i pružatelja psihosocijalnog tretmana o dinamici partnerskog nasilja i prisilnoj kontroli, u suradnji sa ženskim feminističkim nevladinim organizacijama.

Članak 16. – Preventivna intervencija i terapijski programi

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavljanje ili pružanje potpore programima usmjerenima podučavanju počinitelja/počiniteljica nasilja u obitelji usvajanju nenasilnog ponašanja u međuljudskim odnosima u cilju sprječavanja daljnjeg nasilja i promjene nasilnih obrazaca ponašanja.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavljanje ili pružanje potpore terapijskim programima usmjerenima na sprječavanje počinitelja/počiniteljica, osobito počinitelja/počiniteljica seksualnih delikata, od ponovnog počinjenja delikta.

3. U poduzimanju mjera iz stavaka 1. i 2., stranke će osigurati da sigurnost, potpora i ljudska prava žrtava budu od primarne važnosti, te da, kad je to primjereno, ovi programi budu uspostavljeni i provedeni u uskoj koordinaciji sa specijaliziranim službama pružanja potpore žrtvama.

Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji kao nova vrsta sankcije uvedena je 2003. godine u prekršajno zakonodavstvo Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji i otada se provodi. Način provedbe psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u prekršajnom postupku propisan je Pravilnikom o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana čiji su sastavni dio i Standardi za provođenje tretmana. Donesenim pravilnicima Ministarstvu pravosuđa stavljena je u nadležnost obveza sklapanja ugovora s osobama koje ispunjavaju uvjete za obavljanje psihosocijalnog tretmana, stoga je ono ponudu za sklapanje ugovora kroz sufinanciranje tretmana ponudilo fizičkim osobama (ukupno 59) i pravnim osobama (ukupno 13).

Od 1. siječnja 2013. godine, od stupanja na snagu novog Kaznenog zakona, člankom 70. propisana je kao sigurnosna mjera obvezni psihosocijalni tretman koji se može izreći počinitelju koji je počinio kazneno djelo s elementima nasilja (v. *infra* uz čl. 45. Konvencije).

Potrebno je kontinuirano vrednovanje dugoročne učinkovitosti i uspješnosti psihosocijalnih tretmana počinitelja nasilja u obitelji.

Hrvatski zatvorski sustav pokrenuo je 2005. godine probni projekt tretmana seksualnih delinkvenata, kojemu je cilj smanjenje recidivizma počinitelja spolnih delikata.⁷ S obzirom na to da je takvih mjera ipak premalo, u cilju prevencije nasilja i smanjenja recidivizma potrebno je osnovati interdisciplinarne timove za nastavak tretmana i praćenje u zajednici, uz mogućnost izricanja sveobuhvatnog tretmana u zatvorskom sustavu zaštitnih i sigurnosnih mjera opasnim počiniteljima. Programi tretmana trebaju biti kompatibilni, odgovarati određenim standardima, a u njihovu razvoju i provedbi ključna je edukacija stručnjaka.

Potrebno je osnovati interdisciplinarne timove za nastavak tretmana seksualnih delinkvenata i praćenje u zajednici, uz mogućnost izricanja sveobuhvatnog tretmana u zatvorskom sustavu zaštitnih i sigurnosnih mjera opasnim počiniteljima.

Članak 17. – Sudjelovanje privatnog sektora i medija

1. Stranke će poticati privatni sektor, sektor informacijske i komunikacijske tehnologije te medije, uz dužno poštovanje slobode izražavanja i njihove neovisnosti, na sudjelovanje u izradi i provedbi politika te donošenju smjernica i autonomnih standarda odgovornog ponašanja za sprječavanje nasilja nad ženama i povećavanje poštovanja njihova dostojanstva.

2. Stranke će razvijati i promicati, u suradnji sa subjektima iz privatnog sektora, vještine među djecom, roditeljima i odgojiteljima/odgojiteljicama, o načinima suočavanja s informacijskim i komunikacijskim okruženjem koje omogućuje pristup omalovažavajućim sadržajima seksualne ili nasilne naravi koji mogu biti štetni.

Zakon o medijima obvezuje sve medije u Republici Hrvatskoj odredbom čl. 3. st. 4 Zakona o medijima koji zabranjuje prenošenjem programskih sadržaja u medijima poticati ili veličati nacionalnu, rasnu, vjersku, spolnu ili drugu neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama, te izazivati nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost, neprijateljstvo ili nesnošljivost na temelju spolne orijentacije, poticati nasilje i rat.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. sadrži niz mjera za senzibilizaciju javnosti za problematiku nasilja u obitelji a koje uspostavljaju obveze za medije.

⁷ L. Mužinić, Lj. Vukota: Seksualni delinkventi – program prevencije recidiva, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 619.-623.

Hrvatska radiotelevizija (HRT), kao javna ustanova u vlasništvu Republike Hrvatske, ima zakonsku i moralnu obvezu donijeti i provoditi mjere, koje za svrhu imaju informiranje i izobrazbu, odnosno medijsko promicanje javnog dobra, a u tom kontekstu i promicanje svijesti o ravnopravnosti spolova te zaštite od nasilja u obitelji. Naime, HRT kao javni medij sukladno obvezama iz Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji (Narodne novine br. 43/92, 94/93 i 24/96) ima zadaću informiranja i promicanja rodno osjetljivih politika sa svrhom podizanja javne svijesti o ravnopravnosti spolova i neprihvatljivosti bilo kakvog nasilja u obitelji. Izrađen je Nacrt Plana djelovanja Hrvatske radiotelevizije kao dijela Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine. Ciljevi su: senzibilizacija medijskih radnika o štetnosti nasilničkog ponašanja i provođenje dodatnih edukacija o mogućnostima izvještavanja o navedenoj problematici, razvoj svijesti javnosti o štetnosti nasilničkog ponašanja te senzibilizacija za problematiku nasilja u obitelji.

Mjere:

1. Osigurati dostupnost informacija o zaštiti od nasilja u obitelji.
2. Redovito obilježavati datume koji su vezani za ljudska prava i senzibiliziranje javnosti za problematiku nasilja u obitelji.
3. Informirati javnost i promicati zaštitu od nasilja u obitelji preko medija.
4. Educirati urednike i novinare o hrvatskom zakonodavstvu koje se odnosi na zaštitu od nasilja u obitelji te rodno osjetljivom jeziku i suzbijanju jezičnog nasilja u medijima.
5. Sustavno pratiti i procjenjivati kolikoću i kakvoću radijskih i televizijskih uradaka posvećenih zaštiti od nasilja u obitelji te pratiti realizaciju planova vezanih za područje zaštite od nasilja u obitelji unutar radijskih i televizijskih uradaka.
6. Poticati medije na adekvatno prikazivanje programskih sadržaja o problematici nasilja u obitelji, sukladno Priručniku sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji.
7. Provoditi medijske kampanje za suzbijanje obiteljskog nasilja na nacionalnoj i lokalnoj razini s ciljem daljnje senzibilizacije javnosti za problematiku obiteljskog nasilja.
8. Upućivati preporuke odgojno-obrazovnim ustanovama za obilježavanje datuma vezanih uz promicanje ljudskih prava i prepoznavanje nasilja u obitelji kao kršenja ljudskih prava.
9. Redovito ažurirati adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, potporu i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji i osiguravati njegovu dostupnost najširem krugu osoba.

Poglavlje IV. – Zaštita i potpora

Članak 18. – Opće obveze

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za zaštitu svih žrtava od bilo kojih daljnjih djela nasilja.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s unutarnjim pravom, kako bi osigurale postojanje odgovarajućih mehanizama za učinkovitu suradnju svih nadležnih državnih tijela, uključujući sudstvo, državne odvjetnike/odvjetnice, tijela nadležna za provedbu zakona, lokalna i regionalna tijela, kao i nevladine organizacije i druge nadležne organizacije i subjekte, u zaštiti i pružanju potpore žrtvama i svjedocima/svjedokinjama svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, uključujući i upućivanje na opće i specijalizirane službe za pružanje potpore kao što je navedeno u člancima 20. i 22. ove Konvencije.

3. Stranke će osigurati da mjere poduzete u skladu s ovim poglavljem:

- budu utemeljene na razumijevanju rodno utemeljenog nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i da su usredotočene na ljudska prava i sigurnost žrtve
- budu utemeljene na sveobuhvatnom pristupu koji uzima u obzir odnose između žrtava, počinitelja/počiniteljica, djece i njihova šireg društvenog okruženja
- budu usmjerene na izbjegavanje sekundarne viktimizacije
- budu usmjerene na osnaživanje i ekonomsku neovisnost žena žrtava nasilja
- omogućuju smještanje, kad je to primjereno, većeg broja službi za zaštitu i pružanje potpore u istim prostorima
- rješavaju specifične potrebe ranjivih osoba, uključujući i djecu žrtve, i da im budu dostupne.

4. Pružanje usluga ne smije ovisiti o spremnosti žrtve da podigne tužbu ili svjedoči protiv bilo kojeg počinitelja/počiniteljice.

5. Stranke će poduzeti odgovarajuće mjere za pružanje konzularne i druge zaštite i potpore svojim državljanima/državljkama i drugim žrtvama koje imaju pravo na takvu zaštitu u skladu sa svojim obvezama prema međunarodnom pravu.

Republika Hrvatska je već poduzela brojne zakonodavne i druge mjere za zaštitu svih žrtava od bilo kojeg oblika nasilja, koje će detaljno biti analizirane *infra*, uz odgovarajuće članke Konvencije. Iako će biti potrebno izvršiti određene zakonodavne zahvate u cilju implementacije Konvencije, ipak naglasak treba staviti na osiguranje funkcioniranja postojećih mehanizama za zaštitu i pomoć ženama žrtvama nasilja.

Temeljni problem hrvatskog zakonodavstva i prakse u odnosu na nasilje nad ženama, jest što nema razumijevanja da je riječ o rodno utemeljenom nasilju, već se sve promatra kroz obiteljsko nasilje. Također, nema sveobuhvatnog pristupa pojedinoj situaciji već dolazi do sjeckanja odnosa na pojedine radnje koje rezultiraju s više paralelnih postupaka kao što je zorno pokazala presuda *A. protiv Hrvatske* Europskog suda za ljudska prava.

U cilju implementacije Konvencije potrebno je izvršiti određene zakonodavne zahvate, a naglasak treba staviti na osiguranje funkcioniranja postojećih mehanizama za zaštitu i pomoć ženama žrtvama nasilja. Potrebno je uspostaviti sveobuhvatni pristup, jaču koordinaciju i objedinjavanje svih postupaka kada je riječ o nasilju prema ženama i nasilju u obitelji.

Članak 19. – Informacije

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da žrtve prime odgovarajuće i pravodobne informacije o dostupnim uslugama potpore i pravnim mjerama na jeziku koji razumiju.

U području pomoći žrtvama nasilja u obitelji posebnu važnost imaju SOS telefoni za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji, uključujući i telefon za žene s invaliditetom žrtve nasilja, pozivom na koje u kriznim situacijama osobe u potrebi mogu dobiti relevantne informacije o mogućnostima zaštite svojih prava, o čemu v. *infra* tekst uz čl. 24. Konvencije.

Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM) je na temelju članka 72. stavka 2. Zakona o elektroničkim komunikacijama, a na zahtjev Udruge za podršku žrtvama i svjedocima, donijela odluku o dodjeli broja 116006 – Pozivni centar za žrtve zločina (Victims of Crime), za uslugu od društvenog značaja.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. predviđa mjeru kojom se mora osigurati dostupnost informacija o zaštiti od nasilja u obitelji. Nositelji izvršenja mjere su: Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo pravosuđa, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske. Sunositelji: jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave prema usvojenim planovima, organizacije civilnog društva.

Aktivnosti kojima bi se trebala provesti ova mjera su:

1. izraditi i tiskati informativne pisane materijale koje će svaki od resora dijeliti žrtvama nasilja u cilju njihove potpune informiranosti o svim mogućnostima koje im stoje na raspolaganju unutar različitih sustava

2. distribuirati tiskani materijal radi osiguravanja dostupnosti osobama u potrebi.

Rok: kontinuirano.

Više o mjerama pravodobnog informiranja žrtava *infra*, tekst uz čl. 56. Konvencije.

Članak 20. – Opće usluge potpore

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi žrtvama osigurale pristup uslugama koje olakšavaju njihov oporavak od nasilja. Te bi mjere trebale uključivati, prema potrebi, usluge kao što su pravno i psihološko savjetovanje, financijsku pomoć, stanovanje, obrazovanje, osposobljavanje i pomoć u pronalaženju zaposlenja.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi se žrtvama osigurao pristup zdravstvenim i socijalnim službama te da službe budu odgovarajuće opremljene, a stručne osobe osposobljene za pružanje pomoći žrtvama i njihovo upućivanje odgovarajućim službama.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. sadrži poglavlje VI. Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji. Analiza i ocjena postojećeg stanja ukazuje na napredak posljednjih godina. Osim financijske potpore radu savjetovališta i skloništa iz sredstava državnog proračuna, potpora se pruža i ostalim organizacijama civilnog društva koje programski djeluju u cilju prevencije pojave nasilja u obitelji, zaštite žrtava nasilja u obitelji, ostvarenja ravnopravnosti spolova kao i pomoći počinitelju nasilja u obitelji u promjeni njegova ponašanja te se u okviru raspoloživih sredstava državnoga proračuna svake proračunske godine raspisuju natječaji za prijavu projekata organizacija civilnog društva iz područja zaštite, poštovanja i promicanja ljudskih prava te zaštite od nasilja u obitelji.

Posebnu pozornost potrebno je posvetiti brizi o žrtvama nasilja u obitelji, a vezano uz zapošljavanje i rješavanje stambenog pitanja što su ključni uvjeti za osamostaljenje žrtava nasilja, najčešće žena i djece. Podaci iz evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o broju nezaposlenih osoba žrtava nasilja u obitelji, uključenih u radionice aktivnog traženja posla i psihosocijalne potpore, aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene radne sposobnosti, obrazovne aktivnosti u cilju poboljšanja njihove zapošljivosti, kao i o broju nezaposlenih osoba – žrtava obiteljskog nasilja koje su se zaposlile uz posredovanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, pokazuju da je tijekom 2009. godine u svim područnim službama Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje evidentirano 69 nezaposlenih osoba – žrtava nasilja u obitelji, od kojih je zaposleno njih 13. U razdoblju od 1. siječnja do 30. rujna 2010. godine u evidenciji nezaposlenih bile su prijavljene 154 žrtve nasilja u obitelji od kojih je zaposleno njih 20. U cilju povećanja zapošljivosti nezaposlenih osoba – žrtava nasilja u obitelji iste su bile uključene u radionice aktivnog traženja posla i psihosocijalne potpore, aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene radne sposobnosti te obrazovne aktivnosti. Ciljevi koji su postavljeni u nacionalnoj strategiji su sljedeći:

- osigurati financijsku potporu skloništima za žrtve nasilja u obitelji
- osigurati financijsku potporu radu organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji
- osigurati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji
- osigurati stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji
- unaprjeđivati sustav zaštite prava posebno osjetljivih skupina osoba – žrtava nasilja u obitelji.

Kako bi se ti ciljevi ostvarili potrebno je:

- osigurati financijsku potporu radu skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji koje vode organizacije civilnog društva na području cijele Republike Hrvatske
- osigurati zbrinjavanje djece i odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji
- poticati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na osiguravanje kontinuirane financijske potpore namijenjene radu skloništa za žrtve nasilja u obitelji
- financijski poduprijeti provođenje projekata i programa organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji pojave i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji
- planirati i programirati zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji
- poticati poslodavce na zapošljavanje žrtava nasilja u obitelji
- osigurati trajno i privremeno stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji sukladno raspoloživim stambenim prostorima.

Članak 21. – Pomoć u pojedinačnim/skupnim pritužbama

Stranke će osigurati da žrtve dobiju informacije i pristup primjenjivim regionalnim i međunarodnim mehanizmima pojedinačnih/skupnih pritužbi. Stranke će promicati pružanje osjetljive i stručne pomoći žrtvama u podnošenju takvih pritužbi.

U Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. izričito se navodi da je većina žena zlostavljanih u obitelji, vrlo lošeg ekonomskog statusa i nije u mogućnosti potrošiti novčana sredstva i vrijeme na odvjetnika i sudski postupak. Stoga se predviđa mjera osiguranja financijske potpore radu ne samo skloništa već i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji koje vode organizacije civilnog društva na području cijele Republike Hrvatske.

U Republici Hrvatskoj je krajem 2013. donesen novi Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći⁸ koji je stupio na snagu 1. siječnja 2014. a koji izričito u članku 15. predviđa pružanje pravne pomoći žrtvama kaznenih djela nasilja, o čemu v. *infra* uz čl. 57. Konvencije.

⁸ NN 143/13

Članak 22. – Specijalizirane usluge potpore

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi pružile ili osigurale geografski ravnomjerno rasprostranjene trenutne, kratkoročne i dugoročne specijalizirane usluge potpore svakoj žrtvi izloženoj bilo kojem djelu nasilja obuhvaćenim područjem primjene ove Konvencije.

2. Stranke će pružiti ili osigurati specijalizirane usluge potpore, koje pružaju žene, svim ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. u velikom dijelu predviđa da se mjere i aktivnosti provode i financiraju od strane lokalnih zajednica, upravo u cilju njihove pristupačnosti svim ženama u Republici Hrvatskoj. Primjerice, predviđa se mjera poticanja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave na osiguravanje kontinuirane financijske potpore namijenjene radu skloništa za žrtve nasilja u obitelji. Nositelj: županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova. Sunositelji: jedinice područne (regionalne) i lokalne samouprave prema usvojenim planovima, organizacije civilnog društva.

Organizacije civilnog društva imaju ključnu ulogu u provedbi hrvatskih zakona o nasilju u obitelji što je pokazalo istraživanje⁹ koje su provele The Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb i Bulgarian Gender Research Foundation (BGRF) 2011. godine. Kako se navodi u izvješću, organizacije su uključene u široku lepezu aktivnosti koje se odnose na pružanje usluga pomoći žrtvama, širenje javne svijesti i edukativne kampanje te pomoć u koordinaciji rada između različitih sektora uključenih u rad. Većina je usluga koje organizacije pružaju besplatna.

Osim skloništa, organizacije pružaju žrtvama mnoge druge usluge poput savjetovanja, uključujući grupe samopomoći i individualnu terapiju te pomažu žrtvama u postizanju ekonomske neovisnosti tako što im pomažu pronaći zaposlenje, pružaju im kontinuiranu edukaciju te pomažu u pronalasku dugotrajnog smještaja. Također, pružaju žrtvama materijalnu pomoć, poput odjeće, hrane i higijenskih potrepština, kako bi dopunile žrtvama ograničenu financijsku pomoć države, koja može biti teško dostupna i nedostatna. Nadalje, u izvješću se navodi da organizacije pomažu žrtvama i njihovoj djeci u izradi individualnog sigurnosnog plana kako bi se smanjio rizik od budućih napada i ozljeda. Nadalje, neke organizacije imaju odvjetnice koje žrtvama pružaju besplatnu pravnu pomoć dok druge pomažu ženama u dobivanju besplatne državne pravne pomoći. Pravna pomoć je osobito važna jer može poboljšati ishod u kaznenim postupcima, dobivanju zaštitnih mjera, brakorazvodnom postupku i postupku dobivanja skrbništva. Osim toga pomaže im se u snalaženju u kompliciranim postupcima pred sudom i centrima za socijalnu skrb, educira ih se i informira o njihovim zakonskim pravima te ih se upućuju na odgovarajuća nadležna tijela.

⁹ Istraživanje je objavljeno u publikaciji Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje, The Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb, Bulgarian Gender Research Foundation, Zagreb, 2012. (<http://www.azkz.net/dokumenti/58aecd1b7d0b0ffc5ff321d34a3406e1.pdf>)

U navedenom izvješću ističu se izazovi s kojima se organizacije susreću u radu sa žrtvama koje nisu hrvatske državljanke. Žrtve koje nemaju državljanstvo, teško pristupaju oblicima državne pomoći, kao što je besplatna pravna pomoć, subvencionirana zdravstvena usluga i financijska pomoć. Također treba spomenuti da postoji znatna razlika u dostupnosti usluga koje pružaju organizacije civilnog društva. Ta je razlika posebno izražena između velikih gradova i ruralnih područja gdje ima manje organizacija i rijetki su servisi za žrtve.

Potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se osigurala geografski ravnomjerno rasprostranjena pomoć.

Članak 23. – Skloništa

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale osnivanje dovoljnog broja odgovarajućih, lako dostupnih skloništa radi omogućavanja sigurnog smještaja i proaktivne pomoći žrtvama, osobito ženama i njihovoj djeci.

U Republici Hrvatskoj postoji 20-ak skloništa za žrtve nasilja. Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, potporu i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji nalazi se na stranicama Ministarstva socijalne politike i mladih¹⁰ te Ministarstva unutarnjih poslova¹¹. Popis, koji sadrži i mrežne adrese pojedinih skloništa, nalazi se na internetskoj stranici Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.¹²

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. predviđa sljedeće mjere vezane uz skloništa:

I. Osigurati financijsku potporu radu skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji koje vode organizacije civilnog društva na području cijele Republike Hrvatske. Nositelji: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave prema usvojenim planovima. Sunositelji: organizacije civilnog društva.

Aktivnosti:

- osigurati financijska sredstva namijenjena radu skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji u proračunu prema mogućnostima svakog pojedinog tijela, vodeći računa o omogućavanju kontinuiteta u pružanju usluga krajnjim korisnicima

¹⁰ Ministarstva socijalne politike i mladih: http://www.mspm.hr/djelokrug_aktivnosti/odrasle_osobe/zrtve_nasilja_u_obitelji file:///C:/Users/User/Downloads/ADRESAR+NASILJE.pdf

¹¹ Ministarstva unutarnjih poslova: <http://www.mup.hr/77965.aspx> <http://www.mup.hr/UserDocsImages/Savjeti/2014/ADRESAR%202012.pdf>

¹² Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova: <http://www.prs.hr/index.php/popis-sklonista-savjetovalista>

- izvršiti procjenu kvalitete programa rada skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja koja vode organizacije civilnog društva
- izvršiti procjenu usklađenosti programa rada sa zajedničkim kriterijima državnih tijela i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
- izvršiti evaluaciju provedbe programa rada skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja.

Prema izvješću koji su izradile The Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb i Bulgarian Gender Research Foundation (BGRF)¹³ skloništa za žene žrtve nasilja i njihovu djecu koje osnivaju organizacije civilnog društva pružaju svakodnevno osnaživanje i pomoć žrtvama, koja je ključna za uspješnu i dugoročnu prevenciju daljnjeg nasilja. Ipak, kako se navodi, u Hrvatskoj i dalje postoji velika potreba za adekvatnim sigurnim smještajem za žrtve s obzirom na nevoljkost pravosuđa u dodjeljivanju zaštitnih mjera udaljenja iz njihovih obiteljskih domova. Važno je razlikovati autonomna ženska skloništa koja vode aktivistice ženskih organizacija civilnog društva od smještajnih servisa koje vodi država.

Autonomna ženska skloništa vode organizacije osnovane od strane ženskih grupa koje su sastavni dio ženskog pokreta. Ova skloništa rade prema načelu ženske samopomoći (žene pomažu ženama). Ona su samoupravljujuća i neovisna od državnih tijela, političkih stranaka, vjerskih organizacija i privatnih tvrtki. S druge strane, "državni dom" državna je, gradska ili županijska institucija koja može (ali ne mora) biti osnovana u suradnji s postojećim organizacijama ili kroz kreiranje nove nevladine organizacije. Takav dom može pružiti smještaj žrtvama obiteljskog nasilja obaju spolova, ovisnicima, beskućnicima, žrtvama trgovine ljudima, azilantima i migrantima. Državni, gradski i županijski domovi moraju biti u skladu s kriterijima, kao i nevladine organizacije koje su potpisale te kriterije i ugovor s Ministarstvom socijalne politike i mladih. Takve nevladine organizacije obično su osnovale zaposlenice ili bivše zaposlenice državnih institucija ili su zapravo nevladine organizacije koje su otvorile skloništa u suradnji s vladom. Stoga, ističe se u navedenom izvješću, one nisu autonomna skloništa, osobito kad su državni dužnosnici u odboru skloništa.

Prema istraživanju koje su provele The Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb i Bulgarian Gender Research Foundation (BGRF),¹⁴ skloništa u Hrvatskoj susreću se s brojnim izazovima. Prvo, ozbiljan problem čini nedostatak kapaciteta. UNDP je napomenuo da su kapaciteti skloništa po stanovniku u Hrvatskoj barem 20% ispod standarda Vijeća Europe. Prema podacima UNDP-a u 2010. u Hrvatskoj je bilo 18 skloništa i domova za odrasle i djecu žrtve obiteljskog nasilja, od čega sedam autonomnih ženskih skloništa. Točan broj skloništa koja rade oscilira, s obzirom na to da su skloništa vrlo osjetljiva na zatvaranje kad su im sredstva oskudna.

¹³ Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje, The Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb, Bulgarian Gender Research Foundation, Zagreb, 2012., str. 97.-108. (<http://www.azkz.net/dokumenti/58aec1b7d0b0ffc5ff321d34a3406e1.pdf>)

¹⁴ *Ibid.*

Gledajući smještajni kapacitet, skloništa su različite veličine i kreću se od 10 do 40 kreveta. Čak i pri maksimalnom smještajnom kapacitetu, kako navodi istraživanje, dostupnost skloništa je izrazito neadekvatna s obzirom na broj žrtava što skloništa prisiljava na odbijanje prihvata nove žene na smještaj. Druga zapreka za sigurni smještaj žrtve sustav je upućivanja u državne domove. Državni domovi koje financira Ministarstvo socijalne politike i mladih mogu primati žrtve upućene samo od strane centra za socijalnu skrb ili policije. Osoblje u tim državnim domovima često će čak usmjeriti klijentice da prvo odu u centar za socijalnu skrb ili na policiju. U navedenom izvješću ističe se da upućivanje žrtava u centre i policiju te praksa tih institucija da žrtve upućuju u državne domove a ne u autonomna skloništa, može spriječiti pristup skloništa onim žrtvama koje nisu spremne prijaviti svoje iskustvo nasilja. Žene koje ne žele prijaviti nasilje, a ne znaju da postoje autonomna skloništa, najčešće ostanu bez sigurnog smještaja.

Skloništa obično pružaju smještaj za žrtve na određeno vrijeme, obično između šest i dvanaest mjeseci. Nakon što napuste sklonište opcije stambenog zbrinjavanja za žrtve su ograničene. Ne postoji posebno državno subvencionirano stanovanje za žrtve obiteljskog nasilja iako status žrtve nasilja može, u nekim slučajevima, povećati kvalificiranost.¹⁵ Navedeno je istraživanje pokazalo da u praksi razni uvjeti ozbiljno ograničavaju dostupnost javno subvencioniranog stanovanja za žrtve obiteljskog nasilja. Štoviše, nedostatak pristupačnog modela stambenog zbrinjavanja može nastaviti ciklus nasilja prisiljavajući zlostavljane žene da se vrate svojim kućama i svojim zlostavljačima.

Najveći izazov s kojim su skloništa suočena jest financiranje. Prema izvješću,¹⁶ skloništa i državni domovi financiraju se iz raznih izvora, uključujući privatne donacije, međunarodna tijela, druge nevladine organizacije te iz vlastitih prihoda. Ipak, većina nevladinih organizacija prima većinu sredstava od vladinih tijela, na državnoj i lokalnoj razini. Državno financiranje često kasni ili je nedovoljno za potrebe skloništa. Od 2010. godine gotovo sva skloništa u Hrvatskoj iskusila su rezove u financiranju. Kako se navodi u izvješću, posljedice su takvih izazova financiranja razorne i dovele su do dugotrajnih otpuštanja zaposlenica skloništa i zatvaranja državnih domova.

Trenutačno u Hrvatskoj postoje dva osnovna modela financiranja od strane Ministarstva socijalne politike i mladih (MSPM):

1) tripartitetni plan financiranja ("plan 30-30-30"); i 2) model financiranja po glavarini. Kako je pokazalo istraživanje,¹⁷ oba od navedenih modela financiranja predstavljaju problem za skloništa u smislu ispunjavanja strogih uvjeta, dugotrajnih zastoja u isplatama i nedovoljnog financiranja.

¹⁵ Kada je riječ o lokalnoj razini, jedino Grad Zagreb ima Zagrebačku strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. kojom je predviđen niz mjera i aktivnosti usmjerenih na poboljšanje uvjeta života žrtvi obiteljskog nasilja koje su u ovom dokumentu prepoznate kao skupina izložena povećanom riziku od socijalne isključenosti te je za njihovu zaštitu i zbrinjavanje predviđen niz mjera u sustavu socijalne skrbi, zdravstvene zaštite, stanovanja i obiteljske politike.

¹⁶ Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje, The Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb, Bulgarian Gender Research Foundation, Zagreb, 2012., str. 97.-108. (<http://www.azkz.net/dokumenti/58aec1b7d0b0ffc5ff321d34a3406e1.pdf>)

¹⁷ *Ibid.*

Prema prvom modelu, nevladine bi organizacije trebale primiti 30% financijskih sredstava od sva tri državna entiteta: 1) ministarstva na državnoj razini, 2) grada i 3) županije u kojoj se nevladina organizacija nalazi. Ostalih 10%, nevladina organizacija mora prikupiti sama iz drugih izvora. Istraživanje¹⁸ je pokazalo da je ovakav plan problematičan jer se često dogodi da jedna državna razina čeka drugu da uplati sredstva, prije nego što će i ona uplatiti.

Prema drugom modelu financiranja, po glavarini, državne i gradske institucije koje vode skloništa za odrasle i djecu žrtve obiteljskog nasilja, kao i nevladine organizacije čiji je osnivač država ili grad (tj. državni domovi), primaju sredstva prema broju popunjenih kreveta. MSPM službeno je objasnio da se broj mjesta koje financiraju u svakom državnom domu povremeno revalorizira i prilagođava na temelju podataka o stopi obiteljskog nasilja u regiji te redovnoj popunjenosti kreveta u domu. Izvješće ističe da je nejasno prilagođava li se takvo periodično financiranje adekvatno pravom razmjeru broja klijentica doma. Nadalje se ističe da iskustvo nekih organizacija civilnog društva pokazuje da je broj kreveta za koji primaju sredstva od Ministarstva znatno manji od stvarnog broja kreveta koje imaju i broja klijentica koje dom prima. Model financiranja po glavarini može biti neučinkovit kada je pružanje smještaja vezano uz upućivanje klijentica.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji ne specificira iznose potrebne za financiranje inicijativa koje predlaže, niti utvrđuje izvore tih sredstava. Ovi problemi potakli su koaliciju autonomnih ženskih skloništa da vrši pritisak za donošenje zakona o financiranju skloništa. Iako je prijedlog dobio široku potporu saborskih zastupnica, Pravobraniteljice i šire javnosti, zakon još nije donesen, odnosno, od donošenja takvog zakona se odustalo.

Trenutačno, financiranje skloništa ovisi o mogućnostima državnog proračuna te i dalje ne postoji sustavno i trajno financiranje za autonomna ženska skloništa, no na razini države postignuta su neka poboljšanja:

1. novi natječaj za sufinanciranje programa skloništa i savjetovališta objavljen za 2013. godinu odnosio se na sljedeće tri godine, dakle od 2013. do 2015. godine, s tim da svaku godinu organizacije civilnog društva potpisuju novi ugovor
2. smanjena je količina administracije te je sada potrebno slati tromjesečna izvješća a ne jednomjesečna kao prije
3. kriteriji koji se odnose na prihvatljive troškove u proračunu postali su nešto fleksibilniji te su sada više prilagođeni organizacijama civilnog društva.

No unatoč ovim poboljšanjima, ima još dosta prostora za napredak. Posebice u dijelu koji se odnosi na financiranje gradova i županija koji, gotovo bez iznimke, ne sudjeluju u sufinanciranju skloništa svatko s po 30% iznosa godišnjeg proračuna, već ti iznosi variraju od 5 do 30%. Stoga, kako je pokazalo istraživanje,¹⁹ većina skloništa ne dobiva niti izbliza 30-30-30 kako je ovim modelom financiranja predviđeno.

18 *Ibid.*

19 *Ibid.*

Članak 24. – Telefonske linije za pomoć

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za osnivanje stalno otvorenih (24 sata na dan, sedam dana u tjednu) besplatnih telefonskih linija koje pokrivaju područje cijele države radi davanja savjeta pozivateljima, povjerljivo ili uz dužno poštovanje njihove anonimnosti, u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

Brojna skloništa i savjetovališta imaju SOS telefone, a postoji i Pozivni centra za žrtve zločina (v. *supra*, tekst uz čl. 19. Konvencije). Međutim, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u svom je izvješću za 2012. godinu uputila prijedloge skloništima i savjetovalištima u Republici Hrvatskoj koji nemaju besplatni SOS telefon s predbrojem usluge besplatnog poziva 0800 da razmotre uvođenje navedene telefonske linije. Navedeni prijedlog u duhu je čl. 24. Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja (tzv. Istanbulska konvencija). S tim ciljem, Pravobraniteljica je održala sastanak s predstavnicima/predstavnicama pojedinih skloništa i savjetovališta, a zaključno su dogovorena tehnička rješenja i pojedinačno razmatranje procjene troškova pojedinih skloništa i savjetovališta.

Organizacije civilnog društva vode savjetodavne telefonske linije za žrtve partnerskog nasilja koji u većini slučajeva imaju ograničeno radno vrijeme. Trenutačno, Hrvatska nema nacionalni savjetodavni telefon koji bi radio od 0 do 24 h namijenjen žrtvama partnerskog nasilja. U adresaru ustanova,²⁰ organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, potporu i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji navedene su organizacije i ustanove koje su usmjerene na rad sa ženama koje su preživjele nasilje. Prema izdanju iz 2012. godine u Republici Hrvatskoj djeluje 20 SOS linija organiziranih od strane organizacija civilnog društva ili lokalne samouprave, od čega njih pet imaju telefonski broj 0800 koji je besplatan za pozive.

Potrebno je uspostaviti i financirati rad nacionalne savjetodavne SOS linije namijenjenu žrtvama partnerskog nasilja koja bi radila od 0 do 24 sata.

Članak 25. – Potpora žrtvama seksualnog nasilja

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale osnivanje dovoljnog broja odgovarajućih, lako dostupnih kriznih centara za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja radi osiguravanja medicinskih i forenzičkih pregleda, potpore za doživljenu traumu i savjetovanje žrtava.

U Republici Hrvatskoj ne postoje krizni centri za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja. Stoga se pregledi žrtava seksualnog nasilja obavljaju u općim bolnicama, kliničkim bolnicama i kliničkim

²⁰ Ministarstva unutarnjih poslova: <http://www.mup.hr/77965.aspx> <http://www.mup.hr/UserDocsImages/Savjeti/2014/ADRESAR%202012.pdf>

bolničkim centrima. Dakle u svim bolnicama i kod svih nadležnih liječnika. Upitno je koliko ovakvo rješenje može udovoljiti svim potrebama žrtve seksualnog nasilja, a podložno je i mogućim zlouporabama kako pokazuje presuda *D. J. v. Hrvatska* Europskog suda za ljudska prava u kojem je Hrvatska osuđena zbog neučinkovite istrage u slučaju silovanja. Na isto ukazuju i neki recentni slučajevi prikazani u medijima (silovanje maloljetnice u Zadru u studenom 2013.).

Potrebno je što hitnije osnovati krizne centre za žrtve silovanja ili seksualnog nasilja.

Članak 26. – Zaštita i potpora za djecu svjedoke

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se pri pružanju usluga zaštite i potpore žrtvama dužna pažnja posveti pravima i potrebama djece svjedoka svih oblika nasilja obuhvaćenih opsegom ove Konvencije.

2. Mjere poduzete u skladu s ovim člankom uključuju psihološko-socijalno savjetovanje primjereno dobi djeteta svjedoka svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije uz pridavanje dužne pažnje najboljim interesima djeteta.

Zakon o kaznenom postupku, Zakon o sudovima za mladež kao i Zakon o prekršajnom postupku predviđaju posebne mjere zaštite za djecu svjedoke koje su procesne, psihološko-socijalne i pravne naravi, o kojima više vidi *infra*, tekst uz čl. 56. Konvencije. Također, i čl. 6. st. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji izričito navodi kako interesi djeteta izloženog nasilju u obitelji trebaju biti prioritetni u svim postupcima.

Valja samo posebno spomenuti da prema čl. 183. st. 3. Zakona o kaznenom postupku podaci o djetetu koje sudjeluje u postupku predstavljaju tajnu, da se prema čl. 173. st. 3. istog Zakona dijete koje nije navršilo šesnaest godina života načelno poziva kao svjedoka preko roditelja odnosno zakonskog zastupnika te da kada je na nekoj snimci koja služi kao dokaz djeteta, snimku kada je to potrebno radi zaštite interesa djeteta, treba reproducirati izmjenom lika i glasa djeteta (čl. 330. st. 3. ZKP-a).

Članak 27. – Prijavljivanje

Stranke će poduzeti potrebne mjere kako bi potaknule svaku osobu koja je svjedočila počinjenju bilo kojeg djela nasilja obuhvaćenog područjem primjene ove Konvencije ili koja ima opravdanog razloga vjerovati da je takvo nasilje počinjeno ili da se mogu očekivati daljnja djela nasilja, da to prijavi nadležnim organizacijama ili tijelima.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. predviđa mjeru i aktivnost koja se odnosi izričito na prijavljivanje nasilja. U okviru mjere 7. provoditi medij-

ske kampanje za suzbijanje obiteljskog nasilja na nacionalnoj i lokalnoj razini s ciljem daljnje senzibilizacije javnosti za problematiku obiteljskog nasilja, predviđena je aktivnost: izraditi programe medijskih kampanja za suzbijanje obiteljskog nasilja s naglaskom na potrebu i obvezu prijavljivanja nasilja.

Članak 28. – Prijavljivanje od strane stručnih osoba

Stranke će poduzeti potrebne mjere kako bi osigurale da pravila povjerljivosti koja su unutarnjim pravom nametnuta određenim stručnim osobama ne predstavljaju zapreku za mogućnost prijavljivanja, pod odgovarajućim uvjetima, nadležnim organizacijama ili tijelima ako imaju opravdanog razloga vjerovati da je počinjeno teško djelo nasilja obuhvaćeno područjem primjene ove Konvencije i da se mogu očekivati daljnja teška djela nasilja.

Iz osnovnih odredaba Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji osobito se naglašava obveza prijavljivanja nasilja u obitelji te da su zdravstveni radnici, stručni radnici u djelatnosti socijalne skrbi, obiteljske prevencije i zaštite, odgoja i obrazovanja te stručni radnici zaposleni u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama, organizacijama civilnog društva u djelokrugu djece i obitelji obvezni prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su doznali u obavljanju svojih poslova. Osobe koje ne postupaju u skladu sa zadanim obvezama čine prekršaj.

Oba protokola, o postupanju u slučaju nasilja u obitelji kao i seksualnog nasilja, sadrže obveze svih osoba iz državnih institucija, tijela i organizacija civilnog društva koje rade na problemu nasilja, s mogućnostima, pravima i obvezama svakog od relevantnih čimbenika u procesu prijave i procesuiranja nasilja te skrbi za žrtve nasilja.

Nadalje, valja istaknuti da iako neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne prema čl. 145. Kaznenog zakona predstavlja kazneno djelo, prema st. 2. istog članka nema kaznenog djela ako je otkrivanje povjerenog podatka počinjeno u javnom interesu, kakav je, primjerice, interes kaznenog progona ili u interesu druge osobe koji je pretežniji od čuvanja tajne.

Poglavlje V. – Materijalno pravo

Članak 29. – Građanske tužbe i pravna sredstva

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi žrtvama osigurale odgovarajuća građanskopravna sredstva protiv počinitelja/počiniteljice.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere da žrtvama osiguraju, u skladu s općim načelima međunarodnog prava, odgovarajuća građanskopravna sredstva protiv državnih vlasti koje nisu izvršile svoju dužnost poduzimanja potrebnih preventivnih ili zaštitnih mjera u okviru svojih ovlasti.

Žrtva odnosno oštećenik može u okviru kaznenog postupka postaviti imovinskopravni zahtjev. Ako ga sud ne riješi u kaznenom postupku, uputit će oštećenika da ga može ostvariti u parnici. Prema Zakonu o obveznim odnosima moguće je podnošenje građanske tužbe za naknadu imovinske i neimovinske štete. Tužba u građanskoj parnici odnosi se samo na naknadu štete, a ne na zaštitu od daljnjeg nasilja. Tužitelj prikuplja sve dokaze i snosi njihove troškove, a u slučaju dobivenog spora, tuženik je dužan nadoknaditi troškove parničnog postupka.

Ne postoji mogućnost pokretanja parničnog postupka *ex officio*. Parnični postupak se pokreće pred redovitim sudom. Ne postoje specijalizirani (obiteljski) sudovi za građanske sporove zbog nasilja u obitelji.

Republika Hrvatska ima Zakon o suzbijanju diskriminacije koji se odnosi i na oblike nasilja nad ženama sukladno Konvenciji kao što su diskriminacija na osnovi spola i rodnog identiteta (čl. 1.), diskriminacija uznemiravanjem ili spolnim uznemiravanjem koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće, omalovažavajuće ili uvredljivo okruženje (čl. 3.). Ovaj zakon predviđa i posebni postupak za zaštitu od diskriminacije na području rada i zapošljavanja koji se smatraju sporovima iz radnih odnosa (čl. 16. st. 2.). Zakon predviđa i posebne tužbe za zaštitu od diskriminacije u čl. 17. koji glasi:

(1) Osoba koja tvrdi da je žrtva diskriminacije po odredbama ovoga Zakona ovlaštena je podnijeti tužbu i tražiti:

1. da se utvrdi da je tuženik povrijedio tužiteljevo pravo na jednako postupanje, odnosno da radnja koju je poduzeo ili propustio može neposredno dovesti do povrede prava na jednako postupanje (tužba za utvrđenje diskriminacije)

2. da se zabrani poduzimanje radnji kojima se krši ili može prekršiti tužiteljevo pravo na jednako postupanje, odnosno da se izvrše radnje kojima se uklanja diskriminacija ili njezine posljedice (tužba za zabranu ili otklanjanje diskriminacije)

3. da se naknadi imovinska i neimovinska šteta uzrokovana povredom prava zaštićenih ovim Zakonom (tužba za naknadu štete)

4. da se presuda kojom je utvrđena povreda prava na jednako postupanje na trošak tuženika objavi u medijima.

O navedenim zahtjevima odlučuje sud primjenjujući odredbe Zakona o parničnom postupku. Za sporove u vezi s diskriminacijom stvarno je nadležan redoviti, općinski sud. Zakon preuzima iz europskog prava (Direktiva 90/80/EZ-a o teretu dokazivanja) institut prebacivanja tereta dokazivanja ako stranka u sudskom ili drugom postupku tvrdi da je povrijeđeno njezino pravo na jednako postupanje prema odredbama ovog Zakona, dužna je učiniti vjerojatnim da je došlo do diskriminacije (čl. 20.). U tom slučaju teret dokazivanja da nije bilo diskriminacije leži na protivnoj stranci. Ova se odredba ne primjenjuje u prekršajnom i kaznenom postupku.

Zakon o suzbijanju diskriminacije daje mogućnost sudjelovanja trećih osoba u postupku (čl. 21.). Kao umješač na strani tužitelja diskriminacije može se pridružiti tijelo, organizacija, ustanova, udruga ili druga osoba koja se u okviru svoje djelatnosti bavi zaštitom prava na jednako postupanje u odnosu na skupine o čijim se pravima odlučuje u postupku. O sudjelovanju umješača odlučuje sud primjenjujući na odgovarajući način odredbe Zakona o parničnom postupku, ali samo uz pristanak tužitelja. Umješač iz stavka 1. ovoga članka može poduzimati radnje u postupku i ima u postupku sva prava koja pripadaju umješaču. Zakon predviđa i Udružnu tužbu za zaštitu od diskriminacije navodeći da udruge, tijela, ustanove ili druge organizacije koje su osnovane u skladu sa zakonom, a imaju opravdani interes za zaštitu kolektivnih interesa određene skupine ili se u sklopu svoje djelatnosti bave zaštitom prava na jednako postupanje mogu podnijeti tužbu protiv osobe koja je povrijedila pravo na jednako postupanje, ako učine vjerojatnim da je postupanjem tuženika povrijeđeno pravo na jednako postupanje većeg broja osoba koje pretežno pripadaju skupini čija prava tužitelj štiti (čl. 24.). U postupcima prema ovom Zakonu uvijek je dopuštena revizija, izvanredni pravni lijek protiv drugostupanjske presude prema Zakonu o parničnom postupku o kojem odlučuje Vrhovni sud Republike Hrvatske.

U Republici Hrvatskoj ne postoje posebne zakonodavne ili druge mjere protiv državnih vlasti koje nisu poduzele potrebne preventivne i zaštitne mjere u okviru svojih ovlasti. Do odštete žrtvama povrede pozitivnih obveza države sukladno čl. 2., 3. i 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda dolazi samo u povodu presude Europskog suda za ljudska prava. Niti u slučaju donošenja takve presude, Republika Hrvatska ne poduzima nikakve daljnje mjere prema državnim službenicima koji su skrivili povredu konvencijske pozitivne obveze kao što su edukativne, financijske, stegovne i druge.

Potrebno je da Republika Hrvatska uspostavi posebne zakonodavne, edukativne, financijske, stegovne i druge mjere protiv državnih vlasti koje nisu poduzele potrebne preventivne i zaštitne mjere u okviru svojih ovlasti.

Članak 30. – Naknada štete

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale žrtvama pravo traženja naknade štete od počinitelja/počiniteljica za bilo koje od kaznenih djela utvrđenih u skladu s ovom Konvencijom.

2. Odgovarajuća naknada štete od države dodjeljuje se onima koji su pretrpjeli teške tjelesne ozljede ili oštećenje zdravlja, u mjeri u kojoj ta šteta nije pokrivena iz drugih izvora kao što su počinitelj/počiniteljica, osiguranje ili državna sredstva za zdravstvo ili socijalnu skrb. To ne sprječava stranke da zatraže povrat dodijeljene naknade od počinitelja/počiniteljice, sve dok se pridaje dužna pozornost sigurnosti žrtve.

3. Mjere poduzete u skladu sa stavkom 2. osigurat će dodjelu naknade štete u razumnom roku.

a) Imovinskopravni zahtjev u kaznenom postupku

Prema Zakonu o kaznenom postupku (čl. 153.-162. ZKP-a), oštećenik ili žrtva mogu u kaznenom postupku postaviti imovinskopravni zahtjev koji je nastao zbog počinjenja kaznenog djela. Može se raditi o bilo kojem kaznenom djelu, pa i djelima nasilja. Ako sud proglasi okrivljenika krivim, oštećeniku može dosuditi imovinskopravnih zahtjev u cijelosti ili djelomično, a za ostatak uputiti ga u parnicu. Imovinskopravni zahtjev može se odnositi na sve što može biti predmet parnice, a obuhvaća imovinsku i neimovinsku štetu.

U slučaju da počinitelj ne želi platiti imovinskopravni zahtjev, žrtva i oštećenik moraju sami pokrenuti ovršni postupak. Državni odvjetnik pokreće ovrhu kao zakonski zastupnik države, dakle samo kada su u pitanju sredstva koja pripadaju proračunu a to su troškovi postupka i oduzeta imovinska korist.

b) Imovinskopravni zahtjev u građanskom postupku (vidi odgovor na prethodni članak)

Republika Hrvatska je ratificirala Konvenciju o naknadi žrtvama nasilnih kaznenih djela 4. srpnja 2008.

c) Naknada štete prema **Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela**

Od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, stupio je na snagu Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela kojim se uređuje pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom. Prema čl. 5. ovlaštenici prava na naknadu su neposredna žrtva i posredna žrtva. Neposredna žrtva je osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenog djela nasilja. Kaznenim djelom nasilja smatra se:

- kazneno djelo počinjeno s namjerom uz primjenu sile ili povredom spolnog integriteta
- kazneno djelo dovodenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom kojim je prouzročena smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba, a propisano je Kaznenim zakonom kao teži oblik temeljnoga kaznenog djela počinjenog s namjerom.

Neposrednom žrtvom smatra se i osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja:

- za vrijeme počinjenja namjernoga kaznenog djela nasilja prema drugoj osobi, ako nije sudjelovala u počinjenju toga kaznenog djela
- pokušavajući spriječiti počinjenje kaznenog djela
- pomažući policiji pri uhićenju počinitelja
- pružajući pomoć drugoj žrtvi kaznenog djela.

Kad kazneno djelo prouzroči smrt neposredne žrtve, pravo na naknadu ima posredna žrtva. Posredna žrtva je bračni drug, izvanbračni drug, dijete, roditelj, posvojenik, posvojitelj, maćeha, očuh, pastorak neposredne žrtve i osoba s kojom je neposredna žrtva živjela u istospolnoj zajednici. Posredna žrtva je i djed, baka i unuk, ako je jedan od njih neposredna žrtva, u slučaju kad je između njih postojala trajnija zajednica života, a baka i djed su zamjenjivali roditelje.

Pravo na naknadu postoji za djela koja su počinjena na teritoriju Republike Hrvatske, a ima je samo državljanin Republike Hrvatske ili EU te osoba koja ima prebivalište u Republici Hrvatskoj ili u EU. O naknadi štete odlučuje Odbor za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela u čijem sastavu su suci, državni odvjetnici, predstavnici civilnog društva i Ministarstva pravosuđa te stručnjak iz područja zdravstva ili socijalne skrbi.

Uz naknadu štete, neposredna žrtva ima pravo na naknadu troškova zdravstvene zaštite i naknadu za izgubljenju zaradu, a posredna žrtva ima pravo na naknadu zbog gubitka zakonskog uzdržavanja i naknadu za pogrebne troškove.

Pri odlučivanju o pravu na naknadu uzima se u obzir (čl. 14.):

- postupanje neposredne žrtve prije, u trenutku počinjenja kaznenog djela i nakon toga
- doprinos neposredne žrtve nastanku i obujmu štete
- je li neposredna žrtva i u kojem roku prijavila kazneno djelo nadležnim tijelima, osim ako to nije mogla učiniti iz opravdanih razloga
- suradnja neposredne žrtve s policijom i nadležnim tijelima kako bi se počinitelj priveo pravdi.

Neposredna žrtva koja je pridonijela da šteta nastane ili da bude veća nego što bi inače bila ima pravo samo na razmjerno sniženu naknadu. Naknada se može odbiti ili umanjiti i kad bi davanje potpune naknade bilo suprotno načelu pravednosti, morala ili javnom poretku. Ponašanje neposredne žrtve imat će se na umu i pri prosudbi prava posredne žrtve na naknadu.

Zahtjev za pokretanje postupka podnosi se ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa. Zahtjev se podnosi na obrascu koji pravilnikom propisuje ministar nadležan za poslove pravosuđa (čl. 24.). Zahtjev se mora podnijeti najkasnije u roku od šest mjeseci od dana kada je počinjeno kazneno djelo koje se navodi u zahtjevu za naknadu. Ako žrtva iz opravdanih razloga nije u mogućnosti podnijeti zahtjev u roku iz stavka 1. ovoga članka, zahtjev mora podnijeti

najkasnije u roku od tri mjeseca od dana kada su prestali postojati razlozi zbog kojih nije bila u mogućnosti podnijeti zahtjev, a najkasnije u roku od tri godine od dana kada je počinjeno kazneno djelo. Ako je žrtva maloljetnik ili osoba lišena poslovne sposobnosti, a njezin zakonski zastupnik nije podnio zahtjev u roku iz stavka 1. ovoga članka, rok od šest mjeseci počinje teći od dana kad osoba navrši 18 godina ili od dana kad je po nastupanju punoljetnosti žrtve pokrenut kazneni postupak ili od dana kad je osobi vraćena poslovna sposobnost (čl. 25.).

U postupku za ostvarivanje naknade ne plaćaju se upravne pristojbe, a troškovi prevođenja i troškovi vještačenja terete državni proračun (čl. 29.). Sredstva za provedbu Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela osiguravaju se u državnom proračunu Republike Hrvatske na pozicijama ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa (čl. 42.).

Radi utvrđivanja činjeničnog stanja Odbor može i sam izvoditi dokaze. Dokazi se izvode u pravilu čitanjem isprava, a iznimno se može provesti saslušanje svjedoka i/ili podnositelja zahtjeva, odnosno vještačenje (čl. 31.).

Na temelju rješenja Odbora ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa isplatit će naknadu u roku od 30 dana od dana dostave rješenja kojim je određeno plaćanje naknade (čl. 35.).

Isplatom naknade neposrednoj ili posrednoj žrtvi prelaze na Republiku Hrvatsku, po samom zakonu, do iznosa isplaćene naknade, sva prava tih žrtava prema počinitelju kaznenog djela.

Podnošenje zahtjeva za naknadu prema ovom Zakonu ne isključuje pravo žrtve da naknadu štete ostvaruje od osobe koja je počinjenjem kaznenog djela prouzročila štetu (štetnika). Kad žrtva ostvari naknadu neposredno od štetnika ona će se uračunati u naknadu koju zahtijeva od Republike Hrvatske. Kad je Republika Hrvatska isplatila naknadu na temelju ovoga Zakona, a žrtva ostvari dio ili potpunu naknadu štete od štetnika, Republika Hrvatska ima za iznos glavnice, koji je žrtva ostvarila neposredno od štetnika, pravo regresa od žrtve, ali najviše do iznosa koji mu je platila (čl. 41.).

Članak 31. – Skrb o djeci, pravo na viđanje djece i sigurnost

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.

Ova materija je ponajprije regulirana **Obiteljskim zakonom**, koji ovisno o pojavnim oblicima nasilja, predviđa različite mjere.

Obiteljski zakon

Članak 100.

(1) Ako roditelji ne žive u obiteljskoj zajednici, sud će odlučiti s kojim će roditeljem dijete živjeti te odrediti način i vrijeme susreta i druženja djeteta s drugim roditeljem.

(2) Radi zaštite dobrobiti djeteta susreti i druženje djeteta s roditeljem koji ne živi s djetetom mogu se ograničiti ili zabraniti, a prema okolnostima slučaja sud može odrediti osobu u čijoj će se nazočnosti održavati susreti i druženje.

(3) Na zahtjev suda centar za socijalnu skrb predložit će osobu iz stavka 2. ovoga članka, na koju se na odgovarajući način primjenjuju odredbe iz članka 110. stavka 5. do 7. ovoga Zakona.

Ova norma namijenjena je situacijama kad je roditelj nasilan (ili je zbog drugih razloga ugrožena dobrobit djeteta), no nadležno tijelo procijeni da se susreti i druženja ("pravo na viđanje") mogu odvijati uz nadzor treće osobe.

U praksi se pojavio problem jer je Ministarstvo socijalne politike i mladih u listopadu/studenom 2013. naknadu za nadzor smanjilo pet puta,²¹ što je utjecalo na primjenu norme. Od 1. siječnja 2014. godine naknade su vraćene na stari iznos te su izvršena neka ograničenja u vezi s mjestom vršenja nadzora kao i u odnosu na provoditelje nadzora: primjerice, jedna osoba ne može vršiti više od tri nadzora istodobno.

Veliki je problem u ovome trenutku i pitanje odgovarajućega prostora jer država nije osigurala prikladan prostor za susrete i druženje u slučajevima nadzora, a određivanje susreta i druženja u stanu roditelja/nasilnika nije sigurno, stoga se nadzor najčešće obavlja po parkovima, knjižnicama, ugostiteljskim objektima i sl. Obiteljski centri priključeni su centrima za socijalnu skrb koji nemaju adekvatan prostor za boravak djece tijekom susreta i druženja s roditeljem.

Potrebno je osigurati adekvatne prostorne kapacitete i stručno osoblje za susrete i druženje roditelja i djece u slučajevima nadzora.

²¹ Mjesečna naknada iznosila je 500 kuna a smanjena je na 100 kuna.

Obiteljski zakon

Članak 114.

(1) Sud će u izvanparničnom postupku roditelja koji zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava lišiti prava na roditeljsku skrb.

(2) Roditelj zlorabi ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava ako:

1. provodi tjelesno ili duševno nasilje nad djetetom, uključujući izloženost nasilju među odraslim članovima obitelji.

Jedna od pravnih posljedica lišenja roditeljske skrbi gubitak je prava iz roditeljske skrbi, uključujući i pravo na susrete i druženja. U najtežim slučajevima to je primjerena sankcija, kad sud procijeni da je protivno interesima djeteta održavati susrete i druženja s takvim roditeljem.

Novi Obiteljski zakon (NN 75/14, 83/14), koji je stupio na snagu 1. rujna, u čl. 170. i 171. također donosi odredbe o oduzimanju prava na roditeljsku skrb (v. tekst uz čl. 45. Konvencije). Zakon u čl. 175. propisuje mogućnost da sud u iznimnim okolnostima dopusti ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom roditelju koji je lišen prava na roditeljsku skrb, no bez detaljnijih pravila o načinu osiguravanja sigurnosti djece.

Obiteljski zakon

Pravni učinci izricanja mjere

Članak 175.

(1) Roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb gubi sva prava iz roditeljske skrbi. Sud može u iznimnim okolnostima dopustiti ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom roditelju koji je lišen prava na roditeljsku skrb.

(2) Roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb ima dužnost plaćati uzdržavanje za dijete, prema odluci suda.

(3) Pravo na ostvarivanje osobnih odnosa iz stavka 1. ovoga članka i dužnost uzdržavanja iz stavka 2. ovoga članka prestaje posvojenjem.

Obiteljski zakon

Članak 116.

(1) Sud može u izvanparničnom postupku zabraniti roditelju, baki ili djedu, sestri ili bratu, odnosno polusestri ili polubratu koji ne živi s djetetom da se neovlašteno približava djetetu na određenim mjestima ili na određenu udaljenost te da ga uznemirava.

(2) Postupak iz stavka 1. ovoga članka može pokrenuti centar za socijalnu skrb, roditelj ili dijete.

(3) Sud će o pokretanju postupka iz stavka 1. ovoga članka obavijestiti centar za socijalnu skrb i dostaviti mu odluku o zabrani približavanja i uznemiravanja djeteta.

(4) Sud je dužan donijeti odluku u postupku iz stavka 1. ovoga članka bez odgode a najkasnije u roku od 60 dana od dana podnošenja prijedloga.

Ovo je dodatna mjera koja štiti dijete da mu se nasilnik ne približava. Postoji i mogućnost prekršajne zaštite (Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji).

Članak 32. – Građanske posljedice prisilnih brakova

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da prisilno sklopljeni brakovi mogu biti proglašeni nevaljanim, poništeni ili razvedeni bez nepotrebnih financijskih ili administrativnih teškoća za žrtvu.

U Republici Hrvatskoj prisila nije pretpostavka za poništaj braka, a ako dovede do trajne i teške poremećenosti bračnih odnosa, može biti pretpostavka za razvod braka. Nisu predviđene nikakve posebne odredbe kojima bi se olakšavao pravni položaj žrtve – ni financijski, ni drugi, već se na žrtvu koja je tužitelj u brakorazvodnoj parnici primjenjuju opće odredbe o pravnoj pomoći i sl.

Mogućnost poništaja braka zbog prisile ukinuta je jer nije bilo takvih slučajeva, a pravne posljedice poništaja i razvoda su iste.

Članak 33. – Psihičko nasilje

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog teškog oštećivanja psihičkog integriteta neke osobe prisilom ili prijetnjom.

Kazneni zakon Republike Hrvatske propisuje kaznena djela prisile i prijetnje, koje se progone po službenoj dužnosti kada su počinjena prema bliskoj osobi, odnosno članovima obitelji, bivšem bračnom ili izvanbračnom drugu ili istospolnom partneru i osobama koje žive u zajedničkom kućanstvu.

Kazneni zakon

Prisila

(1) Tko drugoga silom ili ozbiljnom prijetnjom prisili da što učini, ne učini ili trpi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po privatnoj tužbi, osim ako je počinjeno iz mržnje, prema djetetu ili osobi s težim invaliditetom ili bliskoj osobi.

Prijetnja

(1) Tko drugome ozbiljno prijeti kakvim zlom da bi ga ustrašio ili uznemirio, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko drugome ozbiljno prijeti da će njega ili njemu blisku osobu usmrtiti, teško tjelesno ozlijediti, oteti, ili mu oduzeti slobodu, ili nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom, ionizirajućim zračenjem, oružjem, opasnim oruđem ili drugim opasnim sredstvom, ili uništiti društveni položaj ili materijalni opstanak, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po privatnoj tužbi, a kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka progoni se po prijedlogu, osim ako je djelo iz stavka 1. ili 2. počinjeno iz mržnje, prema djetetu ili osobi s težim invaliditetom ili bliskoj osobi.

Za pojam bliske osobe v. *supra*, tekst uz čl. 3. Konvencije.

Osim kao kazneno djelo, psihičko nasilje se kažnjava i prekršajno u okviru djela "Obiteljsko nasilje" definiranog čl. 4. **Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji**, gdje je psihičko nasilje definirano kao:

- psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje).

Za počinjenje ovog djela sud može izreći kaznu zatvora ili novčanu kaznu prema čl. 20., koji glasi:

(1) Sud može počinitelju nasilja u obitelji izreći kaznu zatvora ili novčanu kaznu.

(2) Član obitelji koji počini nasilje iz članka 4. ovoga Zakona kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 1.000,00 kuna ili kaznom zatvora do 90 dana.

(3) Član obitelji koji ponovi nasilje u obitelji kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 5.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 15 dana.

(4) Punoljetni član obitelji koji u nazočnosti djeteta, maloljetne osobe ili osobe s invaliditetom počinji nasilje u obitelji kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 6.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 30 dana.

(5) Punoljetni član obitelji koji ponovi nasilje u obitelji iz stavka 4. ovoga članka kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana.

(6) Ako je nasilje iz stavka 2. ovoga članka počinjeno na štetu djeteta, maloljetne osobe ili osobe s invaliditetom, počinitelj će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana.

(7) Punoljetni član obitelji koji ponovi nasilje u obitelji iz stavka 6. ovoga članka kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 15.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 60 dana.

Međutim, u Hrvatskoj nije inkriminirano kao kazneno djelo kontinuirano psihičko nasilje, što je prema *Explanatory reportu* Konvencije bilo svrha čl. 33. Konvencije. Naime, do Kaznenog zakona iz 2011. godine koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. i Kazneni zakon je sadržavao definiciju kaznenog djela obiteljskog nasilja pod nazivom "Nasilničko ponašanje u obitelji" u čl. 215.a KZ-a koji je s jedne strane sadržavao mogućnost kažnjavanja kontinuiranog psihičkog nasilja, ali su istodobno pod ovo djelo podvođena teška djela nasilja kao što su pokušaji ubojstva ili teške tjelesne ozljede. Sada su ova djela, kada su počinjena prema bliskoj osobi, kvalificirani oblici djela koji se teže kažnjavaju od osnovnog djela, ali je ostalo nepokriveno kaznenim zakonom kontinuirano psihičko nasilje i sada se progoni samo kao prekršaj.

Nacrt Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz srpnja 2014. godine nastoji otkloniti ovaj propust inkriminiranjem novog kaznenog djela "psihičko nasilje u obitelji" koje prema prijedlogu glasi:

Psihičko nasilje u obitelji

Članak 179.a

Tko dugotrajnim teškim vrijeđanjem ili zastrašivanjem bliske osobe teško naruši njezin psihički integritet, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Dakle do 2013. godine, kontinuirano psihičko obiteljsko nasilje se kažnjavalo, a od stupanja na snagu KZ/2011. u nekim je slučajevima dekriminalizirano kada sudska praksa nije našla pravni kontinuitet kaznenog djela "obiteljsko nasilje" s kaznenim djelima "prisila" i "prijetnja".

Članak 34. – Uhođenje

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernoga ponavljanja prijetućeg ponašanja usmjerenog na drugu osobu, koje uzrokuje da se ona ili on boji za svoju sigurnost.

U čl. 140. inkriminira uhođenje kao kazneno djelo "nametljivo ponašanje" za koje je, ako je počinjeno prema bliskoj osobi, zapriječena stroža kazna do tri godine. Kazneno djelo se goni na inicijativu žrtve.

Nametljivo ponašanje

(1) Tko ustrajno i kroz dulje vrijeme prati ili uhodi drugu osobu ili s njom uspostavi ili nastoji uspostaviti neželjeni kontakt ili je na drugi način zastrašuje i time kod nje izazove tjeskobu ili strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Ako je djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno u odnosu na sadašnjeg ili bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga ili istospolnog partnera, osobu s kojom je počinitelj bio u intimnoj vezi ili prema djetetu, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do tri godine.

(3) Kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka progoni se po prijedlogu, osim ako je počinjeno prema djetetu.

Statistike za 2013. godinu, otkada je na snazi novi Kazneni zakon, nisu dostupne.

Uhođenje je kao oblik psihičkog nasilja, tj. kao prekršajno djelo propisano i čl. 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji s tim da isto ne mora trajati dulje vrijeme što je potrebno za ispunjenje obilježja kaznenog djela, već je dovoljno da se ostvari pomno praćenje neke osobe s ciljem kontrole njezina kretanja i uznemiravanja.

Članak 35. – Tjelesno nasilje

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog počinjenja djela tjelesnog nasilja nad drugom osobom.

Kazneni zakon Republike Hrvatske sadrži kaznena djela: tjelesna ozljeda (čl. 117. KZ-a), teška tjelesna ozljeda (čl. 118. KZ-a), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119. KZ-a) i teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti (čl. 120. KZ-a). Sva navedena djela mogu biti počinjena samo s namjerom, a ako su počinjena prema bliskoj osobi riječ je o kvalifikatornom obliku djela za koji je propisana teža kazna. Navedena kaznena djela glase:

Kazneni zakon

Tjelesna ozljeda

Članak 117.

(1) Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko djelo iz stavka 1. počinji iz mržnje, prema **bliskoj osobi** ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, ili kao službena osoba u obavljanju službe ili javne ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Kazneno djelo iz stavka 1. progoni se po privatnoj tužbi.

Teška tjelesna ozljeda

Članak 118.

(1) Tko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu teško naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počinji iz mržnje, prema **bliskoj osobi** ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, ili kao službena osoba u obavljanju službe ili javne ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Osobito teška tjelesna ozljeda

Članak 119.

(1) Ako je kaznenim djelom iz članka 116. stavka 1. i 2. i članka 118. stavka 1. ovoga Zakona doveden u opasnost život ozlijeđenog, ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili je prouzročena trajna nesposobnost za rad ozlijeđenog, ili trajno i teško narušenje njegova zdravlja, trajna iznakaženost ili trajna nesposobnost za reprodukciju, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počinji iz mržnje, prema **bliskoj osobi** ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, ili kao službena osoba u obavljanju službe ili javne ovlasti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Tko neku od posljedica navedenih u stavku 1. ovoga članka prouzroči namjerno, kaznit će se kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

Članak 120.

Ako je počinjenjem kaznenog djela iz članka 116., članka 118. i članka 119. ovoga Zakona pro-uzročena smrt, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

Osim toga, Kazneni zakon predviđa da **teški oblik ubojstva** čini osoba koja ubije blisku osobu koju je već ranije zlostavljala, za koje je predviđena kazna zatvora od najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora (čl. 112. t. 3. KZ-a).

Članak 36. – Seksualno nasilje, uključujući silovanje

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje sljedećih namjernih ponašanja:

- a) vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne naravi bilo kojim dijelom tijela ili predme-
tom u tijelo druge osobe bez pristanka te osobe
- b) druge radnje seksualne naravi s drugom osobom bez pristanka te osobe
- c) utjecanje da druga osoba, bez svojega pristanka, sudjeluje u radnjama seksualne naravi s
trećom osobom.

2. Pristanak mora biti dobrovoljan kao rezultat slobodne volje osobe, što se procjenjuje prema okolnostima slučaja.

3. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se odredbe stavka 1. primjenjuju i na djela počinjena na štetu bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili par-
tnera, sukladno tome kako ih priznaje unutarnje pravo.

Kazneni zakon Republike Hrvatske inkriminira sve oblike seksualnog nasilja predviđene u st. 1. ovog članka Konvencije kroz kaznena djela spolnog odnošaja bez pristanka (čl. 152. KZ-a) i (čl. 153. KZ-a). Sudska praksa već niz godina tumači oblike penetracije iz čl. 36. st. 1.a) Konvencije kao spolnu radnju izjednačenu sa spolnim odnošajem. Negativna pojava u sudskoj praksi u odnosu na kazneno djelo silovanja jest zahtjev da se istodobno dokaže sila i prijetnja kao i nedobrovoljnost te uvođenje elementa "doprinosa žrtve".²² Kazneni zakon iz 2011. koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. imao je za cilj inkriminirati novu koncepciju silovanja kod koje se više ne traži uporaba "sile ili prijetnje" počinitelja, već je biće ovog kaznenog djela ispunjeno svakim nedobrovoljnim spolnim odnosom ili s njim izjednačenom spolnom radnjom.²³ To

22 Radačić, Ivana (2012) Kazneno djelo silovanja: pitanja definicije, (ne)odgovornosti za otklonjivu zabluđu o pristanku i postojanje rodni stereotipa u sudskom postupku na primjeru prakse Županijskog suda u Zagrebu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 19, broj 1, str. 105.-125.

23 K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 503.-551., str. 513.

međutim nije učinjeno već je seksualno nasilje bez pristanka inkriminirano kroz novo kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka iz čl. 152. KZ-a. Međutim, zakonski opis ovog djela kao i njegova primjena u praksi imala je kontraučinak i ublažila je kazneni progon i kaznene sankcije prema počiniteljima kaznenih djela seksualnog nasilja u odnosu na prijašnji zakon.

Zamjerke kaznenom djelu spolni odnošaj bez pristanka su sljedeće:

- razlika između spolnog odnošaja bez pristanka i silovanja jedino je u tome što se za silovanje traži sila ili prijetnja na život ili tijelo, a za spolni odnošaj bez pristanka bilo koja druga vrsta prijetnje, uključujući i situacije kao što su iskorištavanje stanja osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna izraziti svoje odbijanje ili nad osobom kojoj je protupravno oduzeta sloboda. Dakle sada se situacije kada je žrtva alkoholizirana ili pod opojnim drogama i nakon toga nije sposobna izraziti svoje odbijanje, ne smatraju silovanjem već spolnim odnošajem bez pristanka. Isto tako, ako je osobi protupravno oduzeta sloboda, npr. oteta je i otmičar joj prijeti da je neće pustiti na slobodu sljedeće tri godine, nije riječ o silovanju prema praksi hrvatskih sudova ili kao prema prijašnjem Kaznenom zakonu o kaznenom djelu prisile na spolni odnošaj,²⁴ već o spolnom odnošaju bez pristanka. Isto vrijedi i kada je riječ o osobi kojoj se prijeti otmicom djece.

Ovo kazneno djelo uvodi praksu prema kojoj psihička prisila i prijetnja koja se ne odnosi na život i tijelo, nije silovanje niti prisila na spolni odnošaj, već spolni odnošaj bez pristanka, element prisile i prijetnje ili bespomoćnosti žrtve zanemaruje se te se djelo posve pogrešno i degradirajuće svodi na izostanak pristanka žrtve.

Došlo je do ublažavanja kaznene politike za seksualno nasilje. Spolni odnošaj bez pristanka sankcioniran je kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina, a silovanje od jedne do deset godina, pri tome treba istaknuti da je prema prijašnjem Kaznenom zakonu najmanja kazna za silovanje bila tri godine.

Stvoren je privilegirani oblik silovanja za koji je propisana bitno blaža kazna.

Posebno su sporni teški oblici kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka (čl. 154. KZ-a²⁵) koji uključuju višestruke počinitelje, dijete, uporabu oružja ili opasnog oruđa, na osobito okrutan i osobito ponižavajući način pa čak i smrt žrtve. Protivno je ljudskom dostojanstvu i prirodi djela ovako teška djela smatrati spolnim odnošajem bez pristanka, a ne silovanjem. To je zakonodavac i izričito priznao u odredbama čl. 154. st. 1. t. 7. i st. 3. KZ-a gdje je rekao da je u odnosu na oba djela riječ o silovanoj osobi te je izjednačio kaznu tek u slučaju smrti silovane osobe! Dakle tek ako žrtva umre, zakonodavac priznaje da je riječ o jednako teškim kaznenim djelima koja zaslužuju istu kaznu! Navedene odredbe čl. 154. glase:

²⁴ Prethodni Kazneni zakon sadržavao je kazneno djelo: **Prisila na spolni odnošaj** (Članak 190.): Tko drugu osobu prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ozbiljnom prijetnjom nekim teškim zločinom, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

²⁵ Zakonodavac nazivom članka 154. "Teška kaznena djela protiv spolne slobode" ukazuje na tešku narav djela u članku.

(1) Kaznom zatvora od jedne do deset godina kaznit će se tko djelo iz članka 152. stavka 1. ovoga Zakona počiniti:

7. na način da je **silovana** osoba teško tjelesno ozlijeđena ili je ostala trudna.

(3) Ako je kaznenim djelom iz članka 152. stavka 1. ili članka 153. stavka 1. ovoga Zakona proizročena smrt **silovane** osobe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Na generalnopreventivnoj i simboličkoj razini, nova je zakonska regulativa seksualnog nasilja pogubna. Teška djela seksualnog nasilja ne predstavljaju silovanje već se smatraju lakšim kaznenim djelima kod kojih "samo" nije bilo pristanka žrtve. Ona je i protivna praksi Europskog suda za ljudska prava koji je u presudi *M.C. v. Bugarska* u kojoj je rekao da je temeljni element kaznenog djela silovanja nedobrovoljnost a ne sila ili prijetnja. Isti standard je postavljen i u Preporuci Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja.

Potpuno je apsurdno i netočno obrazloženje da se ovo djelo onda ne bi kod nas moglo zvati silovanje, jer je u njegovu nazivu sila. Pravni termini ne ovise o etimološkom značenju riječi već o njenoj pravnoj definiciji. Tako, primjerice, u njemačkom KZ-u u § 177. st. 1. t. 3. propisano je kazneno djelo "Vergewaltigung" koje također sadrži silu, a odnosi se i na onoga tko drugu osobu, iskorištavanjem situacije u kojoj je žrtva bespomoćna u odnosu na djelovanje počinitelja, prisiljava da seksualne radnje počinitelja ili druge osobe trpi ili na počinitelju ili trećem poduzme.²⁶ Osim toga, kazneno djelo spolni odnošaj bez pristanka posve netočno opisuje inkriminirano ponašanje, jer je riječ o prisili i prijetnji, samo ne na život i tijelo.

Treba istaknuti i da je u Komentaru KZ-a (ur. Turković, Maršavelski) navedeno da se predlagalo uvođenje kvalifikatorne okolnosti da je počinitelj u proteklih pet godina već bio pravomoćno osuđen za kazneno djelo protiv spolne slobode, ali je zakonodavac odlučio da bi uvođenje ovakve kvalifikatorne okolnosti bilo protivno našoj tradiciji (*sic!*).²⁷

Kao pozitivno treba istaknuti, da se smatra težim oblikom ovih djela ako su počinjena prema bliskoj osobi te da je novim Kaznenim zakonom jasno naglašeno kako za temeljni oblik djela nije potrebno dokazivati otpor žrtve, što je prije katkad pogrešno tražila sudska praksa.

Preporuka je da se kazneno djelo spolni odnošaj bez pristanka ukine, a da se kazneno djelo silovanja preoblikuje tako da osnovni oblik počinjenja bude spolni odnošaj bez pristanka. Osobito sada kada je kazna za silovanje ublažena.

26 § 177 Strafgesetzbuch
Sexuelle Nötigung; Vergewaltigung.(1) Wer eine andere Person
1. mit Gewalt,

2. durch Drohung mit gegenwärtiger Gefahr für Leib oder Leben oder
3. unter Ausnutzung einer Lage, in der das Opfer der Einwirkung des Täters schutzlos ausgeliefert ist, nötigt, sexuelle Handlungen des Täters oder eines Dritten an sich zu dulden oder an dem Täter oder einem Dritten vorzunehmen, wird mit Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr bestraft.

27 K. Turković, A. Maršavelski: Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 503.-551., str. 513.

Kazneni zakon

Spolni odnošaj bez pristanka

Članak 152.

(1) Tko s drugom osobom bez njezinog pristanka izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili navede drugu osobu da bez svog pristanka s trećom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili da bez svog pristanka nad samom sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Počinitelj koji je bio u otklonjivoj zabludi glede postojanja pristanka iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Pristanak iz stavka 1. ovoga članka postoji ako je osoba svojom voljom odlučila stupiti u spolni odnošaj ili s njime izjednačenu spolnu radnju i bila je sposobna donijeti i izraziti takvu odluku. Smatra se da takvog pristanka nema osobito ako je spolni odnošaj ili s njime izjednačena spolna radnja izvršena uz uporabu prijetnje, prijevare, zlouporabom položaja prema osobi koja se prema počinitelju nalazi u odnosu zavisnosti, iskorištavanjem stanja osobe zbog kojeg ona nije bila sposobna izraziti svoje odbijanje, ili nad osobom kojoj je protupravno oduzeta sloboda.

Silovanje

Članak 153.

(1) Tko djelo iz članka 152. stavka 1. ovoga Zakona počini uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na život ili tijelo silovane ili druge osobe, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Počinitelj koji je bio u otklonjivoj zabludi glede postojanja pristanka iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Teška kaznena djela protiv spolne slobode

Članak 154.

(1) Kaznom zatvora od jedne do deset godina kaznit će se tko djelo iz članka 152. stavka 1. ovoga Zakona počini:

1. prema **bliskoj osobi**

2. prema žrtvi posebno ranjivoj zbog njezine dobi, bolesti, ovisnosti, trudnoće, invaliditeta, teške tjelesne ili duševne smetnje

3. na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način
4. iz mržnje
5. zajedno s jednim ili više počinitelja, pri čemu je prema istoj osobi izvršeno više spolnih odnošaja ili s njim izjednačenih spolnih radnji
6. uz uporabu oružja ili opasnog oruđa
7. na način da je silovana osoba teško tjelesno ozlijeđena ili je ostala trudna.

(2) Tko djelo iz članka 153. stavka 1. ovoga Zakona počini pod okolnostima iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz članka 152. stavka 1. ili članka 153. stavka 1. ovoga Zakona proizročena smrt silovane osobe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.

Članak 37. – Prisilni brak

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog prisiljavanja odrasle osobe ili djeteta na sklapanje braka.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog mamljenja odrasle osobe ili djeteta na državno područje stranke ili države u kojoj ta odrasla osoba ili dijete ne prebiva, s ciljem prisiljavanja te odrasle osobe ili djeteta na sklapanje braka.

Članak je implementiran u čl. 169. **Kaznenog zakona.**

Prisila na sklapanje braka

Članak 169.

(1) Tko prisili drugu osobu na sklapanje braka, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko namamljuje osobu u drugu državu od one u kojoj ova prebiva da bi je tamo prisilio na sklapanje braka, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

Članak 38. – Sakaćenje ženskih spolnih organa

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje sljedećih namjernih ponašanja:

- a. odstranjivanje, obrezivanje ili drugi oblici sakaćenja cijelih ili bilo kojeg dijela ženskih velikih stidnih usana, malih stidnih usana ili klitorisa
- b. prisiljavanje ili utjecanje na ženu da se podvrgne bilo kojoj od radnji navedenih u točki a.
- c. poticanje, prisiljavanje ili utjecanje na djevojčicu da se podvrgne bilo kojoj od radnji navedenih u točki a.

Članak je implementiran u čl. 116. **Kaznenog zakona**. Kvalificirani oblik djela postoji ako je počinjeno prema bliskoj osobi. Iako uvođenje zasebne inkriminacije valja ocijeniti kao pozitivno, članku 116. Kaznenog zakona može se uputiti kritika zbog propisane sankcije. Naime, propisana kazna lakša je nego kazna za kazneno djelo osobito teške tjelesne ozljede, iz čega slijedi da je zakonodavac zapravo privilegirao ovo kazneno djelo u odnosu na osobito tešku tjelesnu ozljedu iako se radnja ovog djela može kvalificirati i kao uništenje važnog organa odnosno dijela tijela.²⁸ Stoga bi propisanu kaznu za ovo djelo valjalo povisiti i barem izjednačiti s propisanim kaznama za osobito tešku tjelesnu ozljedu (temeljni oblik iz st. 1. od jedne do osam godina, kvalificirani iz st. 3. od jedne do deset godina).

Propisanu kaznu za djelo sakaćenja ženskih spolnih organa trebalo bi povisiti i barem izjednačiti s propisanim kaznama za osobito tešku tjelesnu ozljedu.

Kazneni zakon

Sakaćenje ženskih spolnih organa

Članak 116.

- (1) Tko ženskoj osobi potpuno ili djelomično ukloni ili trajno promijeni vanjski spolni organ, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (2) Tko žensku osobu potakne ili joj pomogne da se podvrgne radnjama iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.
- (3) Tko djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počini iz mržnje, prema djetetu ili bliskoj osobi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

²⁸ D.Derenčinović u D. Derenčinović (ur.), Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, 2013., str. 93.

Članak 39. – Prisilni pobačaj i prisilna sterilizacija

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje sljedećih namjernih ponašanja:

- a. obavljanje pobačaja na ženi bez njezinoga prethodnog i informiranog pristanka
- b. obavljanje operacije kojoj je svrha ili posljedica prekid sposobnosti žene za prirodnu reprodukciju bez njezinoga prethodnog i informiranog pristanka ili razumijevanja postupka.

Članak je implementiran kroz kazneno djelo protupravni prekid trudnoće u čl. 115. st. 3. i 4. KZ-a.

Kazneni zakon

Protupravni prekid trudnoće

Članak 115.

- (1) Tko protivno propisima o prekidu trudnoće, trudnoj osobi izvrši, potakne je ili joj pomogne izvršiti prekid trudnoće s njezinim pristankom, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.
- (2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka prouzročena smrt trudne osobe ili joj je zdravlje teško narušeno, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (3) Tko trudnoj osobi bez njezinog pristanka izvrši prekid trudnoće, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.
- (4) Ako je kaznenim djelom iz stavka 3. ovoga članka prouzročena smrt trudne osobe ili joj je zdravlje teško narušeno, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (5) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

U odnosu na točku b. može se primijeniti kazneno djelo *osobito teške tjelesne ozljede* (čl. 119. KZ-a). Naime, ako je kaznenim djelom iz članka 116. stavka 1. i 2. (sakaćenje ženskih spolnih organa) i članka 118. stavka 1. (teška tjelesna ozljeda) prouzročena trajna nesposobnosti za reprodukciju, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina. Osim toga, dolazi u obzir i kazneno djelo nesavjesno liječenje (čl. 181. st. 3. KZ-a) kada zdravstveni radnik ne postupi po pravilima zdravstvene struke pa time prouzroči osobito tešku ozljedu drugoj osobi.

Članak 181.

(1) Doktor medicine, doktor dentalne medicine ili drugi zdravstveni radnik koji obavljajući zdravstvenu djelatnost primijeni očito nepodobno sredstvo ili način liječenja ili na drugi način očito ne postupi po pravilima zdravstvene struke ili očito nesavjesno postupi pa time prouzroči pogoršanje bolesti ili narušenje zdravlja druge osobe, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Ako je kaznenim djelom navedenim u stavku 1. ovoga članka prouzročena teška tjelesna ozljeda drugoj osobi ili je postojeća bolest znatno pogoršana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je kaznenim djelom navedenim u stavku 1. ovoga članka prouzročena osobito teška tjelesna ozljeda drugoj osobi ili je kod druge osobe došlo do prekida trudnoće, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Ako je kaznenim djelom navedenim u stavku 1. ovoga članka prouzročena smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

(5) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno iz nehaja, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do šest mjeseci.

(6) Ako je kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka počinjeno iz nehaja, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do jedne godine.

(7) Ako je kazneno djelo iz stavka 3. ovoga članka počinjeno iz nehaja, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do tri godine.

(8) Ako je kazneno djelo iz stavka 4. ovoga članka počinjeno iz nehaja, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Članak 40. – Seksualno uznemiravanje

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da svaki oblik neželjenoga verbalnog, neverbalnog ili tjelesnog ponašanja seksualne naravi s ciljem ili učinkom povrede dostojanstva neke osobe, osobito ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo ozračje, bude predmet kaznenih ili drugih pravnih sankcija.

U Republici Hrvatskoj navedeni članak implementiran je kroz Kazneni zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o suzbijanju diskriminacije. Kazneni zakon u čl. 156. KZ-a predviđa spolno uznemiravanje kao kazneno djelo. Opis ovog kaznenog djela odgovara opisu seksualnog uznemiravanja iz čl. 40. Konvencije. Ovo kazneno djelo se progoni na inicijativu žrtve, a zapriječena je kazna zatvora do jedne godine. Nadalje, spolno

uznemiravanje člana obitelji jedan je oblik nasilja u obitelji prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, no pritom spolno uznemiravanje nije pobliže definirano (više o definiciji nasilja u obitelji kao prekršaja i predviđenim sankcijama vidi *supra*, tekst uz čl. 3. i 33. Konvencije). Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o suzbijanju diskriminacije zabranjuju spolno uznemiravanje čiji opisi također odgovaraju zahtjevima Konvencije. Sudska zaštita je osigurana pred građanskim redovitim sudovima, a odgovara se prema propisima obveznog prava o odgovornosti za štetu. Poslodavac se može kazniti za prekršaj, a prijava se može podnijeti i Uredu za ravnopravnost spolova odnosno Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova.

Kazneni zakon

Spolno uznemiravanje

Članak 156.

(1) Tko spolno uznemirava drugu osobu kojoj je nadređen ili koja se prema njemu nalazi u odnosu zavisnosti ili koja je posebno ranjiva zbog dobi, bolesti, invaliditeta, ovisnosti, trudnoće, teške tjelesne ili duševne smetnje, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Spolno uznemiravanje je svako verbalno, neverbalno ili fizičko neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobi, koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

(3) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po prijedlogu.

Zakon o ravnopravnosti spolova

Članak 8.

(1) Uznemiravanje i spolno uznemiravanje predstavljaju diskriminaciju u smislu ovoga Zakona.

(2) Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uvjetovano spolom osobe, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

(3) Spolno uznemiravanje je svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili predstavlja povredu osobnog dostojanstva, a posebice ako stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

2. Neovisno tijelo za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova

Članak 19.

(1) Poslove neovisnog tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova obavlja pravobranitelj/pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

(2) Pravobranitelj/pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u okviru svoga rada:

1. zaprima prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova
2. pruža pomoć fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije pri pokretanju sudskog postupka
3. poduzima radnje ispitivanja pojedinačnih prijava do pokretanja sudskog spora
4. uz pristanak stranaka provodi postupak mirenja uz mogućnost sklapanja izvansudske nagodbe
5. prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima spolne diskriminacije
6. provodi neovisna istraživanja o diskriminaciji, objavljuje neovisna izvješća i razmjenjuje raspoložive informacije s odgovarajućim europskim tijelima.

Članak 23.

(1) U obavljanju poslova iz svoga djelokruga pravobranitelj/pravobraniteljica je ovlašten/ovlaštena upozoravati, predlagati i davati preporuke.

(2) Tijela iz članka 22. stavka 2. ovoga Zakona dužna su pisanim putem obavijestiti pravobranitelja/pravobraniteljicu o mjerama i radnjama poduzetim u skladu s upozorenjima, prijedlozima i preporukama najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka upozorenja, prijedloga i preporuka pravobranitelja/pravobraniteljice.

(3) Pravobranitelj/pravobraniteljica je ovlašten/ovlaštena od tijela iz članka 22. stavka 2. ovoga Zakona tražiti izvješća, a u slučaju neudovoljavanja zahtjeva, ili u slučaju nedostavljanja obavijesti iz stavka 2. ovoga članka u propisanom roku, pravobranitelj/pravobraniteljica može tražiti provođenje nadzora od tijela koje obavlja nadzor nad njihovim radom.

(4) Ako u obavljanju poslova pravobranitelj/pravobraniteljica sazna za povredu odredbi ovoga Zakona s obilježjima kaznenog djela podnijet će prijavu nadležnom državnom odvjetništvu.

XI. Sudska zaštita

Članak 30.

- (1) Svatko tko smatra da mu je na temelju diskriminacije iz članka 6. 7. i 8. ovoga Zakona povrijeđeno neko pravo može podnijeti tužbu redovnom sudu opće nadležnosti.
- (2) U slučajevima diskriminacije iz članka 6., 7. i 8. ovoga Zakona osoba koja se smatra oštećenom može zahtijevati naknadu štete po propisima obveznog prava o odgovornosti za štetu.
- (3) U slučajevima diskriminacije može se podnijeti i udružna tužba.
- (4) Ako stranka u postupku tvrdi da je povrijeđeno njezino pravo na jednako postupanje dužna je iznijeti činjenice koje opravdavaju sumnju da je došlo do diskriminacijskog postupanja. U tom slučaju teret dokazivanja da nije bilo diskriminacije leži na protivnoj stranci.
- (5) Sudski postupci u slučajevima diskriminacije su žurni.

XII. Prekršajne odredbe

Članak 31.

- (1) Tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u spolu, bračnom ili obiteljskom statusu, ili spolnoj orijentaciji povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 30.000,00 kuna.
- (2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka odgovorna osoba u pravnoj osobi, državnom tijelu i tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.
- (3) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka koji počini obrtnik ili osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost u vezi s obrtom ili djelatnošću koju obavlja, kaznit će se novčanom kaznom od 10.000,00 do 200.000,00 kuna.
- (4) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka pravna osoba kaznit će se novčanom kaznom od 30.000,00 do 300.000,00 kuna.

Članak 32.

- (1) Tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja radnjama spolne naravi povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 40.000,00 kuna.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka odgovorna osoba u pravnoj osobi, državnom tijelu i tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

(3) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka obrtnik i osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost kaznit će se novčanom kaznom od 10.000,00 do 250.000,00 kuna.

(4) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka pravna osoba kaznit će se novčanom kaznom od 30.000,00 do 350.000,00 kuna.

Zakon o suzbijanju diskriminacije

Uznemiravanje i spolno uznemiravanje

Članak 3.

(1) Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekom od osnova iz članka 1. stavka 1. ovoga Zakona koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

(2) Spolno uznemiravanje je svako verbalno, neverbalno ili tjelesno neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe, a posebice ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, ponižavajuće, omalovažavajuće ili uvredljivo okruženje.

(3) Na uznemiravanje i spolno uznemiravanje na odgovarajući se način primjenjuju odredbe ovoga Zakona koje se odnose na diskriminaciju.

O drugim odredbama vezanim za sudsku zaštitu vidi tekst uz čl. 29. Konvencije.

Članak 41. – Pomaganje ili poticanje te pokušaj

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere da propišu kao kazneno djelo namjerno pomaganje ili poticanje počinjenja kaznenih djela utvrđenih u skladu s člancima 33., 34., 35., 36., 37., 38.a, i 39. ove Konvencije.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere da propišu kao kaznena djela namjerne pokušaje počinjenja kaznenih djela utvrđenih u skladu s člancima 35., 36., 37., 38.a. i 39. ove Konvencije.

Kazneni zakon predviđa poticanje i pomaganje za sva namjerna kaznena djela, tako da je stavak 1. implementiran. Prema čl. 37. st. 1. Kaznenog zakona, tko drugoga s namjerom potakne na počinjenje kaznenog djela, kaznit će se kao da ga je sam počinio. Tko drugome s namjerom pomogne u počinjenju kaznenog djela, kaznit će se kao da ga je sam počinio, a može se i blaže kazniti (čl. 38. Kaznenog zakona). Također sva kaznena djela kojima se implementiraju članci

35., 36., 37., 38.a. i 39. ove Konvencije zaprijećena su kaznom do pet godina zatvora, što znači da je sukladno čl. 34. KZ-a kažnjiv njihov pokušaj. Počinitelj pokušaja može se blaže kazniti (čl. 34. st. 2. KZ-a).

Prema čl. 24. Prekršajnog zakona poticanje i pomaganje načelno je kažnjivo jednako kao i počinjenje te se za pomaganje u prekršaju također može blaže kazniti. Pokušaj prekršaja je kažnjiv samo ako je to propisom o prekršaju propisano (čl. 21. Prekršajnog zakona), što kod nasilja u obitelji uglavnom nije slučaj.

Članak 42. – Neprihvatljiva opravdanja za kaznena djela, uključujući i kaznena djela počinjena u ime takozvane "časti"

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, u pokrenutim kaznenim postupcima zbog počinjenja bilo kojeg djela nasilja obuhvaćenog područjem primjene ove Konvencije, kultura, običaji, vjera, tradicija ili takozvana "čast" neće smatrati opravdanjem za takva djela. Ovo osobito obuhvaća tvrdnje da je žrtva prekršila kulturne, vjerske, društvene ili tradicionalne norme ili običaje prikladnog ponašanja.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da poticanje djeteta od strane bilo koje osobe na počinjenje bilo kojeg od djela navedenih u stavku 1. neće umanjiti kaznenu odgovornost te osobe za počinjena djela.

Navedene okolnosti u st. 1. ovog članka Konvencije kao što su kultura, običaji, vjera, tradicija ili takozvana "čast" u hrvatskom pravu nisu niti normativno niti u praksi predviđeni kao opravdanje za počinjenje djela iz Konvencije, niti se smatraju olakotnim okolnostima.

Poticanje djeteta od strane bilo koje osobe na počinjenje kaznenog djela predstavlja kvalifikatornu ili otegotnu okolnost za počinjenje djela i može dovesti do veće, a ne manje kaznene odgovornosti.

Članak 43. – Primjenjivost kaznenih djela

Kaznena djela propisana u skladu s ovom Konvencijom primjenjiva su neovisno o naravi odnosa između žrtve i počinitelja/počiniteljice.

U hrvatskom kaznenom pravu postoji pojam bliske osobe koji se odnosi na članove obitelji, bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga ili istospolnog partnera i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu. Počinjenje većine kaznenih djela predviđenih u ovoj Konvenciji, u Republici Hrvatskoj imat će kvalifikatorni, dakle teži oblik, ako je žrtva ili oštećenik bliska osoba. Stoga, kaznena djela propisana u skladu s ovom Konvencijom nisu primjenjiva neovisno o naravi odnosa između žrtve i počinitelja, već će upravo njihov bliski odnos dovesti do teže kaznene odgovornosti. Ovakvo propisivanje nije protivno svrsi Konvencije, već je s njom u skladu.

Članak 44. – Nadležnost

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavile nadležnost nad bilo kojim kaznenim djelom utvrđenim u skladu s ovom Konvencijom, ako je kazneno djelo počinjeno:

- a. na njihovom državnom području; ili
- b. na brodu pod njihovom zastavom; ili
- c. u zrakoplovu registriranom prema njihovim zakonima; ili
- d. od strane njihova državljanina; ili
- e. od strane osobe koja ima prebivalište na njihovom državnom području.

2. Stranke će nastojati poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za uspostavljanje nadležnosti nad bilo kojim kaznenim djelom u skladu s ovom Konvencijom ako je kazneno djelo počinjeno protiv njihova/njihove državljanina/državljanke ili osobe koja ima prebivalište na njihovom državnom području.

3. Radi progona kaznenih djela utvrđenih u skladu s člancima 36., 37., 38. i 39. ove Konvencije, stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da njihova nadležnost nije uvjetovana time da je riječ o inkriminiranim djelima na državnom području gdje su počinjena.

4. Radi progona kaznenih djela utvrđenih u skladu s člancima 36., 37., 38. i 39. ove Konvencije, stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da njihova nadležnost u pogledu točaka d. i e. stavka 1. nije uvjetovana time da se kazneni progon može započeti tek nakon prijave od strane žrtve kaznenog djela ili dostave informacija od strane države u kojoj je kazneno djelo počinjeno.

5. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi uspostavile nadležnost nad kaznenim djelima utvrđenima u skladu s ovom Konvencijom, u slučajevima kad se navodni/navodna počinitelj/počiniteljica nalazi na njihovu državnom području i kad ga/ju ne izručuju drugoj stranci isključivo na temelju njegova ili njezina državljanstva.

6. Kad više stranaka ima nadležnost nad navodnim kaznenim djelom utvrđenim u skladu s ovom Konvencijom, uključene stranke će se, kad je to primjereno, međusobno konzultirati radi utvrđivanja najprikladnije nadležnosti za kazneni progon.

7. Ne dovodeći u pitanje opća pravila međunarodnog prava, ova Konvencija ne isključuje kaznenu nadležnost neke stranke u skladu s njezinim unutarnjim pravom.

Odredbe o nadležnosti implementirane su preko odredbe o primjeni kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske **Kaznenog zakona**. Kriteriji iz čl. 44. ispunjeni su u sljedećim odredbama KZ-a:

- Stavak 1. t. a – u čl. 10. Kaznenog zakona (teritorijalno načelo)
- Stavak 1. t. b – u čl. 11. Kaznenog zakona (načelo zastave broda)
- Stavak 1. t. c – u čl. 11. Kaznenog zakona (načelo registracije zrakoplova)
- Stavak 1. t. d – u čl. 14. Kaznenog zakona (aktivno personalno načelo)
- Stavak 1. t. e – u čl. 14. Kaznenog zakona (aktivno personalno načelo)
- Stavak 2. – u čl. 15. Kaznenog zakona (pasivno personalno načelo)
- Stavak 3. – ova odredba zahtijeva ukidanje pretpostavke dvostruke kažnjivosti kada je počinitelj državljanin pa se progon poduzima prema aktivnom personalnom načelu (*Explanatory report* t. 227.). Ona je implementirana u Republici Hrvatskoj jer se dvostruka kažnjivost izričito isključuje kada je počinitelj hrvatski državljanin ili osoba koja ima prebivalište u Republici Hrvatskoj a riječ je, među ostalim, o nekim djelima iz Konvencije (čl. 14. st. 3. KZ-a). Pri tome je, međutim, izostavljen spolni odnošaj bez pristanka (čl. 152. KZ-a).
- Stavak 4. – uvjeti za progon, barem na normativnoj razini, nisu prijava od strane žrtve kaznenog djela ili dostava informacija od strane države u kojoj je kazneno djelo počinjeno. Ipak, ako je riječ o djelu koje se po zakonu države u kojoj je počinjeno progoni po prijedlogu ili privatnoj tužbi, a takav prijedlog ili tužba nisu podneseni kazneni progon neće se pokrenuti u Republici Hrvatskoj, čak i ako se radi o djelu za koje je isključena dvostruka kažnjivost prema prethodnom stavku, što valja podvrgnuti kritici. Ovaj nedostatak nastoji se otkloniti čl. 2. Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona.
- Stavak 5. – u hrvatskom pravu postoji pravilo *aut dedere aut punire*, stoga će prema načelu pasivnog personaliteta, hrvatski državljani koji su u inozemstvu počinili kaznenog djelo, biti kazneno progonjeni u Republici Hrvatskoj.

Kazneni zakon

*Primjena kaznenog zakonodavstva za kaznena djela počinjena
na području Republike Hrvatske*

Članak 10.

Kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske primjenjuje se na svakoga tko počini kazneno djelo na njezinu području.

*Primjena kaznenog zakonodavstva za kaznena djela počinjena na brodu ili zrakoplovu
Republike Hrvatske*

Članak 11.

Kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske primjenjuje se i na svakoga tko počinini kazneno djelo na domaćem brodu ili zrakoplovu, bez obzira na to gdje se brod ili zrakoplov nalazi u vrijeme počinjenja kaznenog djela.

*Posebnosti glede pokretanja kaznenog postupka za kaznena djela počinjena na području
Republike Hrvatske, njezinom brodu ili zrakoplovu*

Članak 12.

(1) Kad je u slučaju primjene kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske prema odredbama članka 10. i članka 11. ovoga Zakona kazneni postupak pravomoćno dovršen u stranoj državi, kazneni postupak u Republici Hrvatskoj pokrenut će se po odobrenju glavnog državnog odvjetnika.

(2) Kazneni postupak radi primjene kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske prema odredbama članka 10. i članka 11. ovoga Zakona neće se pokrenuti protiv počinitelja kaznenog djela koje je, osim na području Republike Hrvatske, počinjeno i na području države ugovornice Konvencije o provedbi Sporazuma iz Schengena **ako je u njoj** za to djelo kazneni postupak pravomoćno dovršen.

*Primjena kaznenog zakonodavstva za kaznena djela koja izvan područja Republike Hrvatske
počine njezini državljani*

Članak 14.

(1) Kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske primjenjuje se prema hrvatskom državljaninu i osobi koja ima prebivalište u Republici Hrvatskoj, koja izvan područja Republike Hrvatske počinini bilo koje drugo kazneno djelo, osim onih koja su obuhvaćena odredbama iz članka 13. i članka 16. ovoga Zakona, ako je to kazneno djelo kažnjivo i prema zakonu države u kojoj je počinjeno.

(2) Odredba stavka 1. ovoga članka primijenit će se i kad počinitelj stekne hrvatsko državljanstvo nakon počinjenja kaznenog djela.

(3) U slučajevima iz stavka 1. i 2. ovoga članka kod kaznenih djela iz članka 115. stavka 3. i 4., članka 116., članka 153., članka 154., članka 158., članka 161., članka 162., članka 163., članka 164., članka 166. i članka 169. ovoga Zakona te drugih kaznenih djela kod kojih je to predviđeno međunarodnim ugovorom kojeg je Republika Hrvatska stranka, kazneno zakonodavstvo

Republike Hrvatske primijenit će se i kad kazneno djelo nije kažnjivo prema zakonu države u kojoj je počinjeno.

(4) Kad hrvatski državljani sudjeluju u mirovnim operacijama ili drugim međunarodnim aktivnostima izvan područja Republike Hrvatske i u takvim operacijama ili aktivnostima počinje kazneno djelo, primjena zakonodavstva Republike Hrvatske ravnat će se prema odredbama ovog Zakona, ako međunarodnim ugovorom kojeg je Republika Hrvatska stranka nije predviđeno drugačije.

Potrebno je u čl. 14. st. 3. Kaznenog zakona koji se odnosi na primjenu kaznenog zakonodavstva izvan Republike Hrvatske na njezine državljane u slučajevima kad kazneno djelo nije kažnjivo prema zakonu države u kojoj je počinjeno, uključiti i kazneno djelo spolni odnošaj bez pristanka iz čl. 152. Kaznenog zakona.

Primjena kaznenog zakonodavstva za kaznena djela počinjena protiv državljanina Republike Hrvatske izvan njezina područja

Članak 15.

(1) Kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske primjenjuje se prema strancu koji izvan područja Republike Hrvatske prema državljaninu Republike Hrvatske, osobi koja ima prebivalište u Republici Hrvatskoj ili pravnoj osobi registriranoj u Republici Hrvatskoj počinio bilo koje kazneno djelo koje nije obuhvaćeno odredbom iz članka 13. i članka 16. ovoga Zakona, ako je to kazneno djelo kažnjivo i prema zakonu države u kojoj je počinjeno.

(2) U slučaju iz stavka 1. ovoga članka sud ne može izreći težu kaznu od one koja je propisana zakonom zemlje u kojoj je kazneno djelo počinjeno.

Posebnosti glede pokretanja kaznenog postupka za kaznena djela počinjena izvan područja Republike Hrvatske

Članak 18.

(1) Kad je u slučaju primjene kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske prema odredbama članka 13. ovoga Zakona kazneni postupak pravomoćno dovršen u stranoj državi, glavni državni odvjetnik može odustati od kaznenog progona.

(2) U slučajevima iz članka 14., članka 15. i članka 17. ovoga Zakona kazneni postupak radi primjene kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske neće se pokrenuti:

1. ako je pravomoćnom presudom izrečena kazna izvršena ili je u postupku izvršenja ili više ne može biti izvršena prema zakonu države u kojoj je osoba osuđena
 2. ako je počinitelj u stranoj državi pravomoćnom presudom oslobođen ili mu je kazna po zakonu države u kojoj je kazneno djelo počinio oproštena
 3. ako se kazneno djelo po zakonu države u kojoj je počinjeno progoni po prijedlogu ili privatnoj tužbi, a takav prijedlog ili tužba nisu podneseni, ili je nastupila zastara kaznenog progona.
- (4) U slučaju iz članka 14., članka 15., članka 16. i članka 17. ovoga Zakona kazneni postupak će se pokrenuti samo ako se počinitelj nalazi na području Republike Hrvatske.

Potrebno je uskladiti Kazneni zakon s odredbama iz čl. 44. st. 4. Konvencije jer i u situacijama kada je isključena dvostruka kažnjivost prema čl. 14. st. 3. Kaznenog zakona, progon u Republici Hrvatskoj ovisan je o postojanju prijedloga žrtve ako se isti traži u državi u kojoj je djelo počinjeno.

Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona

Članak 2.

U članku 18. stavku 2. iza riječi: "članka 14." dodaju se riječi: " stavka 1. i 2."

Iza stavka 2. dodaje se novi stavak 3. koji glasi: "(3) U slučajevima iz članka 14. stavka 3. kazneni postupak radi primjene kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske pokrenut će se neovisno o tome je li se kazneno djelo u državi u kojoj je počinjeno progoni po prijedlogu ili privatnoj tužbi."

Članak 45. – Sankcije i druge mjere

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da su kaznena djela propisana u skladu s ovom Konvencijom kažnjiva učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim sankcijama, uzimajući u obzir njihovu težinu. Te sankcije obuhvaćaju, kad je to primjereno, kazne koje uključuju oduzimanje slobode koje može dovesti do izručenja.
2. Stranke mogu poduzeti druge mjere u vezi s počiniteljima/počiniteljicama, kao što su:
 - praćenje ili nadzor osuđenih osoba
 - oduzimanje roditeljskih prava, ako se najbolji interes djeteta, što može uključivati sigurnost žrtve, ne može zajamčiti na neki drugi način.

a) Sankcije koje predviđa Kazneni zakon za kaznena djela propisana u skladu s Konvencijom mogu se smatrati učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim. Konkretno propisane kazne zatvora za kaznena djela propisana sukladno Konvenciji prethodno su navedene uz odgovarajuće članke Konvencije (v. čl. 33. – 40.), a sve su teže od godine dana zatvora što je kazna koja može dovesti do izručenja. Iako je i za to djelo propisana kazna oduzimanja slobode koja može dovesti do izručenja, kazna za spolni odnošaj bez pristanka (kako za osnovni oblik djela iz čl. 152. KZ-a, tako i za teški oblik iz čl. 154. st. 1. KZ-a) može se smatrati preblagom (i u drugom slučaju neosnovano blažom u odnosu na čl. 154. st. 2. KZ-a, o čemu je već bilo riječi *supra*, uz čl. 36. Konvencije).

Određene sigurnosne mjere također mogu biti prikladne sankcije za počinitelje ovih kaznenih djela. To su prije svega obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana približavanja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora (čl. 68. – 71., 73. – 76. KZ-a). Kaznenim zakonom Republike Hrvatske implementiran je i st. 2. t. 1. ovog članka Konvencije koji predviđa nekoliko načina praćenja ili nadzora osuđenih osoba. Tijekom sankcija koje se izvršavaju dok je osuđenik na slobodi (rad za opće dobro i uvjetna osuda) kao i tijekom uvjetnog otpusta, moguće je odrediti posebne obveze ako sud ocijeni da je njihova primjena nužna za zaštitu zdravlja i sigurnost osobe na čiju štetu je kazneno djelo počinjeno ili kad je to nužno za otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela (čl. 62. KZ-a).

Osobito su relevantne sljedeće posebne obveze: točka 4. – liječenje ili nastavak liječenja koje je nužno radi otklanjanja zdravstvenih smetnji koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela; točka 5. – liječenje ili nastavak liječenja od ovisnosti o alkoholu, drogama ili druge vrste ovisnosti u zdravstvenoj ili drugoj specijaliziranoj ustanovi ili odvikavanje u terapijskoj zajednici; točka 6. – sudjelovanje ili nastavak sudjelovanja u postupku psihosocijalnog tretmana u zdravstvenim ustanovama ili u pravnim ili kod fizičkih osoba ovlaštenih za provedbu psihosocijalnog tretmana; točka 7. – zabrana posjećivanja određenih mjesta, objekata i događaja, koji mogu biti prilika ili poticaj za počinjenje novog kaznenog djela; točka 8. – zabrana približavanja žrtvi ili nekim drugim osobama; točka 9. – napuštanje doma na određeno vrijeme ako je riječ o djelima obiteljskog nasilja; točka 10. – zabrana druženja s određenom osobom ili grupom osoba koje bi ga mogle navesti da počini kazneno djelo, zabrana zapošljavanja, podučavanja ili smještaja tih osoba; točka 11. – zabrana uznemiravanja ili uhođenja žrtve ili neke druge osobe; točka 12. – zabrana napuštanja doma u određenom razdoblju tijekom dana; točka 15. – redovito javljanje nadležnom tijelu za probaciju, centru za socijalnu skrb, sudu, policijskoj upravi ili drugom nadležnom tijelu; točka 16. – i druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo.

Uz uvjetnu osudu, rad za opće dobro i uvjetni otpust, osuđeniku se može odrediti i zaštitni nadzor (čl. 64. KZ-a), a zaštitni nadzor može se po punom izvršenju kazne zatvora izreći i kao svojevrsna sigurnosna mjera *sui generis* (čl. 76. KZ-a).

Nadalje, kada je riječ o pojavnim oblicima nasilja u obitelji koja ne predstavljaju kazneno djelo već prekršaj (npr. psihičko nasilje u obitelji) Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji propisane su novčane kazne do 50.000,00 kn ili kazna zatvora do 90 dana (više *supra*, tekst uz čl. 33. Konvencije).

Osim tih kazni propisan je i niz zaštitnih mjera koje mogu trajati do dvije godine i to zabrane približavanja žrtvi, zabrane uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju, zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili drugog stambenog prostora, kao i obveznog psihosocijalnog tretmana, obveznog liječenja od ovisnosti te oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja (čl. 11. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji).

c) U odnosu na t. 2. st. 2. ovog članka Konvencije, Obiteljski zakon u čl. 114. predviđa mogućnost oduzimanja roditeljskih prava u slučaju nasilnih kaznenih djela u obitelji. (Vidi tekst uz čl. 31. Konvencije.)

Novi Obiteljski zakon također donosi odredbe o oduzimanju prava na roditeljsku skrb:

e) Lišenje prava na roditeljsku skrb

Opća pretpostavka za određivanje mjere

Članak 170.

Sud će roditelja lišiti prava na roditeljsku skrb u izvanparničnom postupku kad utvrdi da roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava.

Posebne pretpostavke za određivanje mjere

Članak 171.

Osim u slučaju iz članka 170. ovoga Zakona, sud u izvanparničnom postupku roditelja može lišiti prava na roditeljsku skrb:

1. ako je napustio dijete
2. ako je dijete izloženo nasilju među odraslim članovima obitelji
3. na temelju izvješća centra za socijalnu skrb da roditelj ne poštuje mjere, odluke i upute koje je radi zaštite prava i dobrobiti djeteta prethodno donio centar za socijalnu skrb ili sud
4. na temelju izvješća i procjene centra za socijalnu skrb da bi povratak djeteta u obitelj nakon provedene mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta predstavljao ozbiljnu opasnost za djetetov život, zdravlje i razvoj i
5. na temelju pravomoćne presude kojom je roditelj osuđen za neko od sljedećih kaznenih djela počinjenih na štetu svog djeteta:

- kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa (glava XIV.), kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži (glava XVI.), osim kaznenih djela: povrede dužnosti uzdržavanja iz članka 209., oduzimanja djeteta ili maloljetne osobe iz članka 210., promjene obiteljskog stanja iz članka 211. Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11 i 77/11)
- kaznenih djela protiv života i tijela (glava X.), kaznenih djela protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (glava XVII.), kaznenih djela protiv braka, obitelji i djece (glava XVIII.), osim kaznenih djela: dvobračnosti iz članka 167., omogućavanja sklapanja nedozvoljenog braka iz članka 168., omogućavanja izvanbračnog života s djetetom iz članka 170., povrede dužnosti i uzdržavanja iz članka 172., promjene obiteljskog stanja iz članka 175. i povrede privatnosti djeteta iz članka 178. Kaznenog zakona (Narodne novine, br. 125/11 i 144/12)

6. ako su mentalne sposobnosti roditelja u tolikoj mjeri ograničene da nije trajno u stanju os-
tvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi, pri čemu je ugrožena dobrobit djeteta.

Članak 46. – Otegotne okolnosti

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se sljedeće okolnosti, ako već ne čine sastavni dio kaznenog djela, mogu, u skladu s mjerodavnim odred-
bama unutarnjeg prava, uzeti u obzir kao otegotne okolnosti pri određivanju kazne u vezi s
kaznenim djelima utvrđenim u skladu s ovom Konvencijom:

- a. kazneno djelo je počinjeno nad bivšim ili sadašnjim bračnim drugom ili partnerom, sukladno
tome kako ih priznaje unutarnje pravo, od strane člana/članice obitelji, osobe koja živi sa žr-
tvom ili osobe koja je zloupotrijebila svoj autoritet
- b. kazneno djelo ili srodna kaznena djela u povratu
- c. kazneno djelo je počinjeno nad osobom koja je ranjiva uslijed posebnih okolnosti
- d. kazneno djelo je počinjeno nad djetetom ili u njegovoj nazočnosti
- e. kazneno djelo su počinile dvije ili više osoba zajedničkim djelovanjem
- f. kaznenom djelu je prethodilo ili je praćeno nasiljem jačeg intenziteta
- g. kazneno djelo je počinjeno uz uporabu ili uz prijetnju oružjem
- h. kazneno djelo je imalo za posljedicu tešku tjelesnu ili psihičku traumu za žrtvu
- i. ako je počinitelj/počiniteljica ranije osuđivan/osuđivana za kaznena djela slične naravi.

Prema **Kaznenom zakonu** Republike Hrvatske gotovo sva navedena obilježja čine sastavni dio
kaznenog djela, odnosno predstavljaju kvalifikatorni element koji stvara teži oblik kaznenog
djela propisanog sukladno Konvenciji. Dodatno sve navedene okolnosti predstavljaju i otegot-
ne okolnosti koje se uzimaju u obzir kod odmjerenja kazne, iako se ista okolnost ne može
istodobno dvostruko vrednovati kao kvalifikatorni element i otegotna okolnost.

- Točka a. – uveden je pojam bliske osobe (čl. 87. t. 9.: Bliske osobe su članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug ili istospolni partner i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.) koji predstavlja kvalifikatorni element za sva relevantna kaznena djela kao što su teško ubojstvo (čl. 111. KZ-a), sakaćenje ženskih spolnih organa (čl. 116. KZ-a), tjelesna ozljeda (čl. 117. KZ-a), teška tjelesna ozljeda (čl. 118. KZ-a), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119. KZ-a), prisila (čl. 138. KZ-a), prijetnja (čl. 139. KZ-a), nametljivo ponašanje (čl. 140. KZ-a), teška djela protiv spolne slobode (čl. 154. KZ-a), teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166. KZ-a).
- Točka b. – povrat je samo otegotna okolnost. Kako je već spomenuto, u Komentaru Kaznenog zakona (ur. Turković, Maršavelski) navedeno je da se predlagalo uvođenje kvalifikatorne okolnosti da je počinitelj u proteklih pet godina već bio pravomoćno osuđen za kazneno djelo protiv spolne slobode, ali je zakonodavac odlučio da bi uvođenje ovakve kvalifikatorne okolnosti bilo protivno našoj tradiciji (*sic!*).
- Točka c. – ranjivost žrtve može nastupiti zbog njezine dobi, bolesti, invaliditeta, ovisnosti, trudnoće, teške tjelesne ili duševne smetnje. Ranjivost predstavlja kvalifikatorni element kod sljedećih kaznenih djela relevantnih za Konvenciju: teško ubojstvo (čl. 111. KZ-a), tjelesna ozljeda (čl. 117. KZ-a), teška tjelesna ozljeda (čl. 118. KZ-a), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119. KZ-a), teška djela protiv spolne slobode (čl. 154. KZ-a), spolno uznemiravanje (čl. 156. KZ-a), teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166. KZ-a).
- Točka d. – ako je žrtva djeteta, riječ je o kvalifikatornom obliku kaznenog djela koje je izričito propisano ili će se najčešće moći podvesti pod pojam ranjive osobe zbog dobi kod sljedećih kaznenih djela: teško ubojstvo (čl. 111. KZ-a), sakaćenje ženskih spolnih organa (čl. 116. KZ-a), tjelesna ozljeda (čl. 117. KZ-a), teška tjelesna ozljeda (čl. 118. KZ-a), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119. KZ-a), prisila (čl. 138. KZ-a), prijetnja (čl. 139. KZ-a), nametljivo ponašanje (čl. 140. KZ-a), teška djela protiv spolne slobode (čl. 154. KZ-a).
- uvedena je i cijela nova glava Kaznenog zakona (XVII.) pod nazivom "Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta" koja čine sljedeća djela počinjena prema djeci: spolna zlouporaba djeteta mlađeg od petnaest godina (članak 158.), spolna zlouporaba djeteta starijeg od petnaest godina (članak 159.), zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina (članak 160.), mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba (članak 161.), podvođenje djeteta (članak 162.), iskorištavanje djece za pornografiju (članak 163.), iskorištavanje djece za pornografske predstave (članak 164.), upoznavanje djece s pornografijom (članak 165.), teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166. KZ-a).
- Točka e. – više počinitelja istog djela predstavlja kvalifikatorni element kod kaznenih djela spolnog odnošaja bez pristanka i silovanja – teška kaznena djela protiv spolne slobode (čl. 154. KZ-a) te kod teških kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166. KZ-a).

- Točka f. – nasilje jačeg intenziteta koje je prethodilo kaznenom djelu ili ga je pratilo predstavlja kvalifikatorni element koji se definira kao počinjenje na posebno okrutan način kod kaznenih djela: teško ubojstvo (čl. 111. KZ-a), teška djela protiv spolne slobode (čl. 154. KZ-a), teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166. KZ-a).
- Točka g. – uporaba oružja ili opasnog oruđa predstavlja kvalifikatorni element kod kaznenih djela: teška djela protiv spolne slobode (čl. 154. KZ-a).
- Točka h. – teška tjelesna ili psihička trauma za žrtvu predstavlja kvalifikatorni element kod osobito teške tjelesne ozljede (čl. 119. KZ-a – uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili trajno i teško narušenje njegova zdravlja, trajna iznakaženost ili trajna nesposobnost za reprodukciju) te teška djela protiv spolne slobode (čl. 154. st. 1. t. 7. – na način da je silovana osoba teško tjelesno ozlijeđena).
- Točka i. – vidi ovdje uz t. b.

Kazneni zakon

Odmjeravanje kazne

Članak 47.

(1) Pri izboru vrste i mjere kazne sud će, polazeći od stupnja krivnje i svrhe kažnjavanja, ocijeniti sve okolnosti koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža (olakotne i otegotne okolnosti), a osobito jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, stupanj povrede počiniteljevih dužnosti, način počinjenja i skrivljene učinke kaznenog djela, prijašnji počiniteljov život, njegove osobne i imovinske prilike te njegovo ponašanje nakon počinjenog kaznenog djela, odnos prema žrtvi i trud da naknadi štetu.

(2) Visina kazne ne smije prekoračiti stupanj krivnje.

Članak 47. – Presude koje je donijela druga stranka

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi pri donošenju presude omogućile uzimanje u obzir konačnih presuda koje je druga stranka donijela u povodu kaznenih djela utvrđenih u skladu s ovom Konvencijom.

U okviru Europske unije postoji Okvirna odluka koja obvezuje da se tijekom novog kaznenog postupka uzmu u obzir osude u drugim državama članicama EU (Council Framework Decision 2008/675/JHA of 24 July 2008 on taking account of convictions in the Member States of the European Union in the course of new criminal proceedings.).

Članak 48. – Zabrana obveznih alternativnih postupaka rješavanja sporova ili kažnjavanje

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi zabranile obvezne alternativne postupke rješavanja sporova, uključujući medijaciju i mirenje, u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da će se, ako se naloži plaćanje novčane kazne, s dužnom pažnjom uzeti u obzir mogućnost počinitelja/počiniteljice da podmiri svoje financijske obveze prema žrtvi.

Iz obrazloženja uz čl. 48. st. 1. Konvencije proizlazi da Konvencija zahtijeva generalno izbjegavanje ovakvih oblika rješavanja obiteljskog nasilja. Konvencija upozorava da primjena alternativnih oblika rješavanja sukoba, medijacije ili mirenja ima negativne učinke na slučajeve nasilja koji su predmet Konvencije. Ukazuje da žrtve ovakvog nasilja nikada ne mogu biti u alternativnim postupcima rješavanja sukoba ravnopravne s počiniteljem. Priroda je ovih kaznenih djela da je žrtva uvijek ostavljena s osjećajem srama, bespomoćnosti i ranjivosti, dok počinitelj dobiva osjećaj moći i dominacije. U cilju izbjegavanja re-privatizacije obiteljskog nasilja i nasilja nad ženama te omogućavanja žrtvama da traže pravdu, odgovornost je države da osigura pristup kontradiktornom sudskom postupku pred neutralnim sucem (t. 252. *Explanatory report*).

Uzimajući u obzir navedeno, potrebno je propisati obvezu poduzimanja kaznenog progona u predmetima obiteljskog nasilja kada na to ukazuje rezultat istrage te isključiti da se za nasilna kaznena djela provodi mirenje, sporazumijevanje i odustanak od kaznenog progona primjenom načela svrhovitosti.

Republika Hrvatska je tijekom prošle godine provela niz zakonodavnih izmjena kojima je udovoljila zahtjevima iz ovog članka.

1. **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnom odvjetništvu** (Narodne novine, 148/13) brisao je čl. 62. Zakona o državnom odvjetništvu koji je propisivao mogućnost mirenja u slučaju počinjenja kaznenog djela nasilja u obitelji ili među bliskom osobama. Obrisani članak glasio je:

Članak 62.

(1) U odlučivanju o kaznenoj prijavi za kazneno djelo s elementima nasilja između rođaka ili drugih bliskih osoba za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina državni odvjetnik može odbaciti kaznenu prijavu ako smatra da pokretanje kaznenog postupka ne bi bilo svrhovito s obzirom na narav kaznenog djela, okolnosti u kojima je počinjeno, osobna svojstva počinitelja i oštećenika te stupanj njihove životne povezanosti.

(2) Radi utvrđivanja tih okolnosti državni odvjetnik može prijavitelja, žrtvu i osumnjičenika pozvati na ročište. Na ročištu može pokušati njihovo mirenje, uz pomoć stručnih suradnika u državnom odvjetništvu i savjetnika nadležnog centra za socijalnu skrb. Pokušaj mirenja može se do podizanja optužnice pred općinskim sudom povjeriti i ustanovi socijalne skrbi, uz upozorenje na dužnost čuvanja tajnosti podataka koje je ustanova prikupila. U nalogu o povjeravanju državni odvjetnik navest će rok u kojem se pokušaj mirenja mora provesti odnosno u kojem ga ustanova mora izvijestiti o ishodu mirenja.

2. U Republici Hrvatskoj dopušteno je sporazumijevanje (nagodba) između državnog odvjetnika i branitelja za sva kaznena djela u zakonskim okvirima kazne. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku iz prosinca 2013. (Narodne novine 145/2013) bitno je ograničio ovlast stranaka da disponiraju kaznenim progonom i optužbom kada je riječ o kaznenim djelima protiv života i tijela i protiv spolne slobode za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina. U tim slučajevima zahtijeva se suglasnost žrtve za sporazumijevanje, odnosno njezinih srodnika. Nova zakonska odredba čl. 360. st. 6. ZKP-a glasi:

(6) Ako se radi o kaznenim djelima protiv života i tijela i protiv spolne slobode za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina, državni odvjetnik mora pribaviti suglasnost žrtve za sporazumijevanje. Ako je žrtva umrla ili je nesposobna dati suglasnost, suglasnost će se zatražiti od osoba iz članka 55. stavka 6. ovog Zakona.

3. Novi Obiteljski zakon koji je stupio na snagu 1. rujna 2014. godine dopušta provođenje obiteljske medijacije kao oblika alternativnog rješavanja obiteljskih sporova. Bračni drugovi su dužni pristupiti obiteljskoj medijaciji ako ne sastave plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Međutim, prema čl. 332. Obiteljskog zakona, obiteljska medijacija se ne provodi u slučajevima obiteljskog nasilja.

Pojam obiteljskog nasilja treba tumačiti tako da obuhvaća ne samo prekršaj obiteljskog nasilja, već i sva nasilna kaznena djela koja su se dogodila u obitelji, odnosno među bliskim osobama sukladno Kaznenom zakonu.

Obiteljski zakon

Članak 54.

(1) Bračni drugovi koji imaju zajedničku maloljetnu djecu dužni su prije pokretanja sudskoga postupka radi razvoda braka sudjelovati u obveznom savjetovanju sukladno odredbama članka 321. do 328. ovoga Zakona.

(2) Ako se bračni drugovi namjeravaju razvesti na temelju sporazuma, dužni su sastaviti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi iz članka 106. ovoga Zakona.

(3) Ako ne sastave plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi do okončanja obveznog savjetovanja, bračni drugovi su dužni pristupiti prvom sastanku obiteljske medijacije, osim u slučajevima iz članka 332. ovoga Zakona.

(4) Bračni drug koji ne pristupi k prvomu sastanku obiteljske medijacije prema stavku 3. ovoga članka, ne može podnijeti tužbu radi razvoda braka prije isteka roka od šest mjeseca od dana kad je podnesen zahtjev za obvezno savjetovanje.

(5) Iznimno od stavka 4. ovoga članka, bračni drugovi imaju pravo na tužbu radi razvoda braka prije isteka roka od šest mjeseci ako je jednom bračnom drugu nepoznata adresa stanovanja dulje od 6 mjeseci, te u slučaju okolnosti iz članka 332. ovoga Zakona.

Neprovođenje obiteljske medijacije

Članak 332.

Obiteljska medijacija se ne provodi:

1. u slučajevima obiteljskog nasilja.

Nasuprot Obiteljskome zakonu izmjene Prekršajnog zakona donijele su veoma nepovoljno propisivanje mogućnosti alternativnog rješavanja slučajeva nasilja u obitelji iako je radna skupina bila upozorena na odredbe ove Konvencije. Osim kada mu je to dopušteno prema posebnom propisu, ovlašteni tužitelj, a što je najčešće policija, može ne pokrenuti prekršajni postupak iako postoji sumnja da je počinjen prekršaj ako je počinitelj preuzeo obvezu, u određenom roku, podvrgavanju odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, podvrgavanju psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja nasilničkog ponašanja uz pristanak počinitelja i žrtve na napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja tretmana. Prema pravilniku psihosocijalni tretman traje najčešće šest mjeseci pa se postavlja pitanje adekvatnije procjene od procjene policije ili manipulacije žrtvom.

Potrebno je u Prekršajni zakon unijeti odredbu da se čl. 109.c, koji omogućuje da se ne pokreće postupak u slučajevima ako je počinitelj preuzeo obvezu, u određenom roku, podvrgavanja odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, podvrgavanja psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja nasilničkog ponašanja, ne treba primjenjivati u slučajevima nasilja u obitelji i nasilja nad ženama u smislu ove Konvencije.

Prekršajni zakon

Ovlašteni tužitelj

Članak 109.c

1) Osim kad mu je to dopušteno prema posebnom propisu, ovlašteni tužitelj iz članka 109. stavka 1. točaka 1. i 2. ovoga Zakona može ne pokrenuti prekršajni postupak iako postoji sumnja da je počinjen prekršaj ako je počinitelj preuzeo obvezu u određenom roku:

1. podvrgavanja odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti
2. podvrgavanja psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja nasilničkog ponašanja uz pristanak počinitelja i žrtve na napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja tretmana.

Poglavlje VI. – Istraga, kazneni progon, postupovno pravo i zaštitne mjere

Članak 49. – Opće obveze

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se istrage i sudski postupci u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije provode bez nepotrebnih odgađanja uzimajući u obzir prava žrtve tijekom svih stadija kaznenog postupka.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s temeljnim načelima ljudskih prava i uzimajući u obzir rodno razumijevanje nasilja, kako bi osigurale učinkovitu istragu i progon kaznenih djela utvrđenih u skladu s ovom Konvencijom.

Prema Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, navedeni postupci svih nadležnih tijela su žurni i mora se postupati bez odgađanja. Zakon o kaznenom postupku ne daje prednost ovoj vrsti postupaka pred drugima. Ne postoje posebni rokovi za provođenje stadija postupka ili određenih mjera za ovu vrstu kaznenih djela. Međutim, hrvatski Zakon o kaznenom postupku propisuje stroge rokove za sve stadije kaznenog postupka.

Na normativnoj razini prava žrtve su zaštićena tijekom svih stadija kaznenog postupka. Poboljšanje zaštite žrtava tijekom kaznenog postupka dogodio se nakon Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine, a pravo žrtve na učinkovitu istragu zajamčeno je novelom Zakona o kaznenom postupku iz 2013. godine.

Dva gore navedena protokola u praksi bi trebala osigurati postupanje koje je rodno osjetljivo i usmjereno na žrtvu.

Članak 50. – Trenutačni odgovor, sprječavanje i zaštita

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da tijela odgovorna za provedbu zakona žurno odgovore na sve oblike nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije te da na odgovarajući način pruže žrtvama primjerenu i trenutačnu zaštitu.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se tijela odgovorna za provedbu zakona žurno i na odgovarajući način uključe u sprječavanje i zaštitu od svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, uključujući i primjenu preventivnih operativnih mjera i prikupljanje dokaza.

Prema *Explanatory reportu* stavak 1. odnosi se na zahtjev nadležnim tijelima da osiguraju adekvatnu i trenutačnu zaštitu žrtve, a stavak 2. na brzu i odgovarajuću prevenciju i zaštitu, uklju-

čujući preventivne operativne mjere i prikupljanje dokaza. Da bi nadležna tijela mogla ispuniti navedene obveze, ona moraju imati ovlasti da:

- uđu na mjesto gdje se nalazi osoba u opasnosti
- postupaju i pružaju savjete žrtvama na odgovarajući način
- saslušanje žrtve bez odgode provode posebno obučene osobe, gdje je to prikladno žena, u prostorijama koje su osmišljene za uspostavu odnosa povjerenja između žrtve i osoblja
- bude osiguran odgovarajući broj ženskih policajaca, uključujući i na visokoj razini odgovornosti.

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji koji propisuje prekršajna djela, sva nadležna tijela koja poduzimaju radnje vezane za nasilje u obitelji postupat će hitno i svi postupci pokrenuti po ovom Zakonu su hitni (čl. 5.). Službe socijalni skrbi i zdravstvene ustanove i druga nadležna tijela vode brigu o svim potrebama žrtve i obavještavaju je o njezinim pravima (čl. 6.). Na temelju sudbenog naloga, policija će otpratiti osobu izloženu nasilju u njezin stambeni prostor radi uzimanja osobnih stvari neophodnih za zadovoljenje svakodnevnih potreba (čl. 9).

Zakon predviđa zaštitne mjere koje se mogu izreći i prije pokretanja prekršajnog postupka, a koje žrtvama osiguravaju trenutačnu zaštitu i sprječavanje daljnjeg nasilja (čl. 19.). To su zaštitne mjere: zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji; zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju; udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Članak 5.

- (1) Sva nadležna tijela koja poduzimaju radnje vezane za nasilje u obitelji postupat će hitno.
- (2) Svi postupci pokrenuti po ovom Zakonu su hitni.

Članak 6.

- (1) U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji službe socijalne skrbi i zdravstvene ustanove te druga nadležna tijela dužna su voditi brigu o svim potrebama žrtve i omogućiti joj pristup odgovarajućim službama.
- (2) Počinitelju nasilja službe iz stavka 1. ovoga članka dužne su pružiti odgovarajuću informaciju o svim njegovim pravima.
- (3) U slučajevima pokretanja prekršajnog postupka u kojem se kao žrtva pojavljuje dijete nadležni sud dužan je, bez odgode, o tome obavijestiti ustanove socijalne skrbi radi poduzimanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.
- (4) Interesi djeteta izloženog nasilju u obitelji prioritetni su u svim postupcima.

Članak 9.

Radi zaštite i osiguranja osobe izložene nasilju nadležni sud će izdati nalog policiji da otprati osobu izloženu nasilju u kuću, stan ili drugi stambeni prostor radi uzimanja njezinih osobnih stvari i osobnih stvari drugih osoba koje su s njom napustile navedeni prostor, koje su neophodne za zadovoljenje svakodnevnih potreba.

Članak 11.

(1) Svrha je zaštitnih mjera da se njihovom primjenom spriječi nasilje u obitelji, osigura nužna zaštita zdravlja i sigurnosti osobe koja je izložena nasilju te otklone okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja, a primjenjuju se radi otklanjanja ugroženosti osoba izloženih nasilju i drugih članova obitelji.

(2) Sud može nad počiniteljem nasilja u obitelji, osim zaštitnih mjera propisanih Prekršajnim zakonom, primijeniti sljedeće zaštitne mjere:

- obveznog psihosocijalnog tretmana
- zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji
- zabrane uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju
- udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora
- obveznog liječenja od ovisnosti
- oduzimanja predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja.

Članak 18.

(1) Zaštitne mjere iz članka 11. ovoga Zakona mogu se primijeniti samostalno i bez izricanja kazne, odnosno druge prekršajnogopravne sankcije.

(2) Zaštitne mjere mogu se primijeniti po službenoj dužnosti ili na zahtjev ovlaštenog tužitelja ili na zahtjev osobe izložene nasilju.

Članak 19.

(1) Zaštitne mjere iz članka 11. stavka 2. podstavka 2., 3. i 4. ovoga Zakona mogu se primijeniti prije pokretanja prekršajnog postupka.

(2) Zaštitne mjere iz stavka 1. ovoga članka primijenit će se na prijedlog osobe izložene nasilju ili ovlaštenog tužitelja uz prethodnu suglasnost žrtve radi otklanjanja izravne životne ugroženosti te osobe ili drugih članova obitelji.

(3) Sud će donijeti odluku iz stavka 1. ovoga članka, odmah bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga.

(4) Odluku iz stavka 3. ovoga članka sud će staviti izvan snage ukoliko predlagatelj iz stavka 2. ovoga članka u roku od osam dana od dana donošenja odluke ne podnese optužni prijedlog.

(5) Sud je dužan upozoriti predlagatelja iz stavka 2. ovoga članka o posljedicama nepodnošenja optužnog prijedloga u smislu stavka 4. ovoga članka.

Prekršajni zakon sadrži postupovne odredbe kojima se određuje hitno i trenutačno postupanje policije u slučaju počinjenja prekršaja. U slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj propisan zakonom, jednu ili više mjera opreza mogu privremeno a najdulje do osam dana naredbom odrediti policija i inspekcijska tijela državne uprave prema osobi za koju postoji osnova sumnje da je počinitelj prekršaja (čl. 130. st. 6. Prekršajnoga zakona). Ako policija ili inspekcijska tijela državne uprave u roku od 8 dana od dana određivanja mjere opreza ne podnesu optužni prijedlog s prijedlogom sudu da produži primjenu mjere opreza ili ako nakon podnošenja takvoga zahtjeva sud o mjeri opreza ne odluči u daljnjem roku od 3 dana, primijenjena mjera opreza prestaje (čl. 130. st. 7. Prekršajnoga zakona). Ovakvo postupanje je vrlo učinkovito upravo u slučajevima obiteljskog nasilja jer omogućuje trenutačnu zaštitu žrtve te se primjenjuje i na izricanje mjera opreza iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Pretraga stana u prekršajnom postupku provodi se prema odredbama Zakona o kaznenom postupku (čl. 174. Prekršajnog zakona), a policija može i prije pokretanja prekršajnog postupka zatražiti od suda da naredi pretragu stana (čl. 159. st. 1. Prekršajnog zakona).

Prekršajni zakon

Svrha, vrste i načela primjene mjera opreza

Članak 130.

(1) U postupku za prekršaje propisane zakonom, nakon što je podnesen optužni prijedlog, sud može po službenoj dužnosti ili na prijedlog tužitelja obrazloženim rješenjem odrediti da se protiv okrivljenika primijeni jedna ili više mjera opreza ako je to potrebno radi osiguranja nazočnosti okrivljenika u postupku, sprječavanja okrivljenika da čini nove prekršaje ili da spriječi ili oteža dokazivanje u postupku.

(2) Mjere opreza su:

1. zabrana napuštanja boravišta, bez dozvole suda
2. zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja
3. zabrana približavanja određenoj osobi i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom
4. zabrana poduzimanja određene poslovne aktivnosti
5. privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice, sa zabranom
6. privremeno oduzimanje vozačke dozvole za upravljanje vozilom ili dozvole za upravljanje plovilom, zrakoplovom ili drugim prijevoznim sredstvom.

(3) Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti stan, te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim, izvanbračnim ili bivšim bračnim drugom, s djecom svakog od njih, roditeljima, posvojenikom, posvojiteljem i osobom s kojom ima zajedničku djecu, s istospolnim partnerom s kojim živi u životnoj zajednici i s bivšim istospolnim partnerom s kojim je živio u životnoj zajednici, osim ako se postupak vodi zbog prekršaja povezanih s nasiljem u obitelji.

(4) Mjere opreza mogu se odrediti tijekom cijeloga prekršajnog postupka.

(5) Mjere opreza mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti odluke o prekršaju. Sud će svaka dva mjeseca, računajući od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja o mjeri opreza, ispitati po službenoj dužnosti postoji li još potreba za mjerama opreza, te ih rješenjem produljiti ili ukinuti ako one više nisu potrebne. Mjere opreza će se ukinuti i prije protoka roka od dva mjeseca ako je za njima prestala potreba ili ako više nema zakonskih uvjeta za njihovu primjenu.

(6) U slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj propisan zakonom, jednu ili više mjera opreza iz stavka 2. ovoga članka mogu privremeno a najdulje do osam dana naredbom odrediti policija i inspeksijska tijela državne uprave prema osobi za koju postoji osnova sumnje da je počinitelj prekršaja.

(7) Ako policija ili inspeksijska tijela državne uprave u slučaju iz stavka 6. ovoga članka u roku od 8 dana od dana određivanja mjere opreza ne podnesu optužni prijedlog s prijedlogom sudu da produlji primjenu mjere opreza ili ako nakon podnošenja takvoga zahtjeva sud o mjeri opreza ne odluči u daljnjem roku od 3 dana, primijenjena mjera opreza prestaje.

(8) Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog za određivanje odnosno produljenje mjere opreza i rješenja kojim se ukida primijenjena mjera opreza nije dopuštena žalba. Protiv rješenja kojim se određuje ili produljuje mjera opreza pravo žalbe ima okrivljenik. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(9) Ako je prije ili tijekom trajanja postupka prema okrivljeniku određena mjera opreza koja po svojem sadržaju i svrsi odgovara zaštitnoj mjeri koja je odlukom o prekršaju primijenjena prema okrivljeniku, vrijeme trajanja mjere opreza uračunava se u vrijeme trajanja primijenjene zaštitne mjere.

Članak 132.

- (1) Odluka kojom se određuje mjera opreza dostavlja se okrivljeniku i tijelu koje izvršava mjeru opreza.
- (2) Mjere opreza iz članka 130. stavka 2. ovoga Zakona izvršava policija, osim mjeru iz članka 130. stavka 2. točke 4. koju izvršava tijelo državne uprave nadležno za nadzor nad tom poslovnom aktivnošću.
- (3) Sud može u svako doba zatražiti provjeru izvršavanja mjere opreza i izvješće od policije ili drugog tijela koje izvršava mjeru opreza. Tijelo koje izvršava mjeru opreza hitno će provesti zatražene provjere i odmah o tome obavijestiti sud.
- (4) O postupanju okrivljenika protivno zabrani ili neispunjavanju obveze koja je određena mjerom opreza, tijelo koje izvršava mjeru opreza odmah obavještava sud.
- (5) Na temelju pribavljenog izvješća, sud može okrivljenika koji postupi protivno određenoj mjeri opreza ili je u cijelosti ili djelomično ne ispunjava kazniti novčanom kaznom do 10.000,00 kuna. Ovako izrečena novčana kazna ne utječe na prekršajnopravnu sankciju koja će se eventualno izreći za počinjeni prekršaj. Protiv rješenja kojim se izriče kazna pravo žalbe ima okrivljenik.
- (6) Osobi različitoj od okrivljenika sud može posebnim rješenjem zabraniti aktivnosti kojima se narušavaju mjere opreza prema okrivljeniku. Ako ta osoba postupi protivno rješenju, može se rješenjem kazniti novčanom kaznom do 10.000,00 kuna.
- (7) Za ponovno kršenje naloženih mjera opreza ili zabrane aktivnosti iz stavka 6. ovoga članka, sud može izreći novčanu kaznu do 20.000 kuna.

Novelom Zakona o kaznenom postupku iz 2013. godine (Narodne novine 145/13) katalog mjera opreza iz članka 98. ZKP-a/08. proširen je dvjema novim mjerama u točkama 9. i 10., i to: zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe i udaljenje iz doma. Navedene mjere kao zaštitne mjere poznaje već Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, a iste kao posebne obveze ili sigurnosne mjere poznaje i novi Kazneni zakon. Uzimajući u obzir značaj navedenih mjera i potrebu da se iste primijeni prije i tijekom kaznenog postupka, ukazuje se potrebnim njihovo uvođenje kako bi se pružila veća zaštita žrtvi i drugim osobama. Osim ovih mjera, Zakon o kaznenom postupku propisuje sljedeće mjere opreza koje su relevantne za nasilje nad ženama: 1.) zabrana napuštanja boravišta 2.) zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja 3.) obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu 4.) zabrana približavanja određenoj osobi 5.) zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom.

Iako je zakonom propisano da državni odvjetnik mjere opreza može naložiti i prije kaznenog postupka (čl. 98. st. 5. ZKP-a), pitanje je kada se ove mjere nalažu u praksi: odmah, od trenutka nasilnog događaja ili nakon pokretanja kaznenog postupka. S obzirom na to da su mjere opreza zamjena za istražni zatvor, onda za njih vrijede ista pravila kao i za istražni zatvor, dakle moraju se ispuniti dva uvjeta: postojanje osnovane sumnje i zakonski razlozi za određivanje istražnog zatvora (čl. 123. ZKP-a). To znači da se mjere opreza određuju samo u slučajevima kad policija uhititi osobu, odvede ju pritvorskom nadzorniku i onda državni odvjetnik može odrediti pritvor ili mjeru opreza. U praksi međutim državno odvjetništvo rijetko se odlučuje na određivanje mjera opreza, češće se predlaže istražni zatvor, a onda suci istrage ne prihvaćaju prijedlog za određivanje istražnog zatvora nego određuju mjere opreza.

S obzirom na to da se za određivanje istražnog zatvora zahtijeva ispunjenje vrlo visokih pravnih kriterija, jasno je da ovako konceptualizirane mjere opreza ne služe adekvatnoj, trenutačnoj i žurnoj zaštiti žrtve već ponajprije kao zamjena za istražni zatvor.

Također, za kaznena djela policija nema ovlasti izricanja hitnih mjera opreza, kao kod prekršaja, već ih može izreći samo državni odvjetnik.

Osim mjera opreza, u slučaju postojanja zakonskih pretpostavki određenih čl. 107. ZKP-a, policija je ovlaštena uhititi počinitelja, a državni odvjetnik mu može produljiti oduzimanje slobode pritvorom do 48 sati, nakon čega sudac istrage određuje istražni zatvor.

Ono što se postavlja kao sustavni problem jest uspostavljanje odgovornosti ovlaštenika na poduzimanje mjera i način kontrole njihova rada. To je pogotovo slučaj kad se poštuju odredbe protokola koji su instruktivni pravni akti odnosno upute.

Za kaznena djela potrebno je propisati postupak u kojem će se mjere opreza u slučajevima nasilja nad ženama moći izricati odmah, kako bi se žrtva trenutačno zaštitila jer mjere opreza u Zakonu o kaznenom postupku ne predstavljaju mjere kojima se može implementirati čl. 50. st. 1. Konvencije.

Zakon o kaznenom postupku

Članak 98.

(1) U slučaju kad postoje okolnosti iz članka 123. ovog Zakona zbog kojih je moguće odrediti istražni zatvor ili je taj zatvor već određen, sud i državni odvjetnik će, ako se ista svrha može ostvariti mjerom opreza, obrazloženim rješenjem odrediti primjenu jedne ili više takvih mjera. Pritom će se okrivljenik upozoriti da će se u slučaju nepridržavanja izrečene mjere, ona zamijeniti istražnim zatvorom.

(2) Mjere opreza jesu:

- 1.) zabrana napuštanja boravišta
- 2.) zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja
- 3.) obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu
- 4.) zabrana približavanja određenoj osobi
- 5.) zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom
- 6.) zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti
- 7.) privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice
- 8.) privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom
- 9.) zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe
- 10.) udaljenje iz doma.

(3) Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti dom te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim ili izvanbračnim drugom, roditeljima, djecom, posvojenikom ili posvojiteljem, osim ako se postupak vodi zbog kaznenog djela počinjenog na štetu neke od tih osoba. Zabrana obavljanja poslovne aktivnosti može obuhvatiti i zakonitu profesionalnu djelatnost ako se postupak vodi zbog kaznenog djela počinjenog u okviru te djelatnosti.

(4) Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na nesmetano komuniciranje s braniteljem.

(5) Mjere opreza mogu biti naložene prije i tijekom kaznenog postupka. Prije podizanja optužnice mjere opreza određuje, produljuje i ukida rješenjem državni odvjetnik, a sudac istrage kad odlučuje o istražnom zatvoru. Državni odvjetnik ili sudac istrage koji je mjeru odredio nadležan je za njezino produljenje ili ukidanje. Nakon podizanja optužnice pa do pravomoćnosti presude, te mjere određuje, produljuje i ukida sud pred kojim se vodi postupak.

(6) Mjere opreza mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti presude. Trajanje mjera opreza nije ograničeno rokovima trajanja istražnog zatvora. Svaka dva mjeseca, računajući od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja o mjeri opreza, tijelo koje je odredilo mjeru opreza prije podizanja optužnice odnosno sud koji vodi postupak, ispitat će po službenoj dužnosti postoji li još potreba za mjerom opreza te je rješenjem produljiti ili ukinuti ako više nije potrebna. Ako je mjera opreza određena kao uvjet jamstva, kontrola produljenja mjere neće se provoditi.

(7) Protiv rješenja kojim se određuje, produljuje ili ukida mjera opreza stranke mogu izjaviti žalbu, koja ne zadržava izvršenje mjere. O žalbi do podizanja optužnice odlučuje sudac istrage odnosno izvanraspravno vijeće.

Članak 99.

(1) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabrane napuštanja boravišta, nadležno tijelo će odrediti mjesto u kojem okrivljenik mora boraviti dok traje mjera opreza i granice izvan kojih se ne smije udaljavati.

(2) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabrane posjećivanja određenog mjesta ili područja, nadležno tijelo će odrediti mjesto ili područje te udaljenost ispod koje im se okrivljenik ne smije približiti.

(3) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza obvezom okrivljenika da se redovito javlja određenoj osobi ili državnom tijelu, nadležno tijelo će odrediti službenu osobu kojoj se okrivljenik mora javljati, rok u kojemu se mora javljati i način vođenja evidencije o javljanju okrivljenika.

(4) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabranom približavanja određenoj osobi, nadležno tijelo će odrediti razdaljinu ispod koje se okrivljenik ne smije približiti određenoj osobi.

(5) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabranom uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, nadležno tijelo će zabraniti uspostavljanje ili održavanje izravne ili neizravne veze s određenom osobom.

(6) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza zabranom poduzimanja određene poslovne aktivnosti, nadležno tijelo će potanje odrediti vrstu i predmet poslovne aktivnosti.

(7) U rješenju kojim nalaže mjeru opreza privremenim oduzimanjem putne i druge isprave za prijelaz državne granice, nadležno tijelo navest će osobne podatke, tijelo koje je izdalo ispravu, broj i datum izdavanja.

(8) U rješenju kojim se nalaže mjera opreza privremenim oduzimanjem dozvole za upravljanje motornim vozilom, nadležno tijelo navest će podatke o toj dozvoli.

(9) U rješenju kojim se nalaže mjera opreza zabrane uznemiravanja ili uhođenja žrtve ili druge osobe nadležno tijelo zabranit će uznemiravanje ili uhođenje određene osobe.

(10) U rješenju kojim se nalaže mjera opreza udaljenje iz doma nadležno tijelo odredit će adresu doma iz kojeg se okrivljenik udaljuje.

Članak 100.

(1) Rješenje kojim nalaže mjeru opreza nadležno tijelo dostavlja i tijelu koje izvršava mjeru opreza.

(2) Mjeru opreza zabrane napuštanja boravišta, zabrane posjećivanja određenog mjesta ili područja, zabrane približavanja određenoj osobi i zabrane uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, privremenog oduzimanja putne i druge isprave za prijelaz državne granice, zabrane uznemiravanja ili uhođenja žrtve ili druge osobe, udaljenja iz doma te privremenog

oduzimanja dozvole za upravljanje motornim vozilom koju je odredio sud ili državni odvjetnik, izvršava policija.

(3) Mjeru opreza obveze okrivljenika da se povremeno javlja određenoj osobi ili državnom tijelu izvršava policija ili drugo državno tijelo označeno u rješenju kojemu se okrivljenik mora javljati.

(4) Mjeru opreza zabrane poduzimanja poslovnih aktivnosti izvršava tijelo nadležno za nadzor nad poslovnom aktivnosti.

(5) Rješenje kojim se nalaže mjera opreza kod kaznenih djela kaznenopravne zaštite djece dostavlja se i nadležnom tijelu socijalne skrbi prema mjestu boravišta djeteta.

(6) Ministar nadležan za pravosuđe, uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za unutar-nje poslove i ministra nadležnog za obranu, donosi propise kojima se uređuje način izvršenja mjera opreza.

Članak 101.

(1) Tijelo koje je naložilo mjeru opreza može naložiti provjeru njezinog izvršavanja i zatražiti izvješće od policije ili drugog tijela koje ju izvršava. Tijelo koje izvršava mjeru opreza odmah će provesti naložene provjere i odmah o tome obavijestiti nadležno tijelo.

(2) O postupanju okrivljenika protivno zabrani ili neispunjavanju obveze naložene mjerom opreza, tijelo koje izvršava mjeru opreza odmah obavještava nadležno tijelo.

(3) Osobi različitoj od okrivljenika sudac istrage može posebnim rješenjem zabraniti aktivnosti kojima se narušavaju mjere opreza prema okrivljeniku. Ako ta osoba postupi protivno rješenju, kaznit će se novčanom kaznom do 50.000,00 kuna.

Članak 107.

Policija je ovlaštena uhititi:

- 1.) osobu protiv koje izvršava dovedbeni nalog te rješenje o pritvoru ili istražnom zatvoru
- 2.) osobu za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, kad postoji neki od razloga za određivanje istražnog zatvora iz članka 123. ovog Zakona
- 3.) osobu zatečenu u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti.

Što se tiče ulaska u stan, policijski službenik prema Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima (Narodne novine 76/09) može ući u tuđi stan bez pisanog naloga i obaviti pregled tuđeg doma

i s njim povezanih prostora ako je to prijeko potrebno zbog poziva u pomoć ili ako je to prijeko potrebno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti za život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega (čl. 74. st. 1. t. 2. i 3.).

Zakon o policijskim poslovima i ovlastima sadrži i odredbu o obvezi policije da na prikladan način zaštititi žrtvu i njoj bliske osobe ako im prijeti opasnost od počinitelja ili drugih osoba u vezi s kaznenim postupkom (čl. 99.). Ova odredba se detaljnije regulira protokolima.

Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima

17. Ulazak u tuđi dom

Članak 74.

(1) Policijski službenik može bez pisanog naloga ući i obaviti pregled tuđeg doma i s njim povezanih prostora ako:

1. to držatelj stana ili stanar traži
2. je to prijeko potrebno zbog poziva u pomoć
3. je to prijeko potrebno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega
4. radi izvršenja naloga o dovođenju.

(2) Policijski službenik može ući i obaviti dokazne radnje u tuđem domu pod uvjetima i na način propisan posebnim zakonom.

(3) Prilikom postupanja prema ovom članku, ako na drugi način nije moguće ući u dom, policijski službenik može nasilno otvoriti dom ili za ulazak koristiti nužni prolaz kroz prostore u posjedu druge osobe. Policijski službenik će, ako u domu zatekne dijete, prema djetetu postupati posebno obzirno i prema potrebi o radnji obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb.

(4) Policijski službenik o radnjama iz ovog članka sastavlja pisano izvješće te izdaje potvrdu o ulasku i obavljenom pregledu.

Članak 99.

Ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, dok za to postoje opravdani razlozi policija će na prikladan način zaštititi žrtvu i drugu osobu koja je dala ili može dati podatke važne za kazneni postupak ili njima blisku osobu, ako njima ili njihovim bliskim osobama, prijeti opasnost od počinitelja ili drugih osoba u svezi s kaznenim postupkom.

Kako je već navedeno, oba protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i seksualnog nasilja obvezuju na žurno postupanje, poduzimanje svih mjera za zaštitu žrtve te za prikupljanje dokaza u vezi s kaznenim djelom.

Prema Nacrtu Prijedloga izmjena **Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji** iz 2012. u slučaju zaprimanja (na bilo koji način i od bilo koga) dojave o nasilju ili zaprimanja zahtjeva za pružanje pomoći osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji, službena (stručna) osoba dužna je postupati na sljedeći način:

a) Policija:

1. Žurno i bez odgode uputiti na mjesto događaja, kada je moguće, najmanje dva policijska službenika/službenice kada je to moguće različitog spola radi pružanja intervencije, tj. provjere dojave ili zahtjeva (provjeru je potrebno izvršiti i u slučaju zatvorenog stana/kuće). Temeljem uvida u zatečeno stanje odmah poduzimati mjere i radnje u cilju trenutne zaštite i pružanja potrebne zdravstvene i druge pomoći osobi oštećenoj nasiljem, te sprječavanja počinitelja u daljnjem nasilničkom ponašanju.

2. Pribaviti podatke i prikupiti obavijesti potrebne za razjašnjavanje i dokazivanje prekršajnog djela nasilja u obitelji ili nekog drugog prekršaja odnosno kaznenog djela kojim je počinjeno nasilje u obitelji, a za koje se postupa po službenoj dužnosti.

2.1. Pribaviti podatke i prikupiti obavijesti na način kojim će se osobi, za koju je prijavljeno ili se pretpostavlja da je žrtva nasilja, pružiti mogućnost da policijском službeniku/službenici neometano i bez straha u odvojenim prostorijama, bez nazočnosti počinitelja nasilja, priopći sve obavijesti relevantne za utvrđivanje počinjenog nasilja. Pri tome treba posebno uzimati u obzir sve obavijesti koje se tiču okolnosti vezanih uz trajanje, kontinuitet i način počinjenog nasilja, eventualno ranije nasilje te jesu li nadležna tijela već postupala u slučaju nasilja u obitelji i u kojem opsegu. Potrebno je posebno uzeti u obzir izloženost i nazočnost djece nasilju. Kada je to moguće, žrtve i očevce nasilja u obitelji ispitati u svojstvu svjedoka i o tome sastaviti zapisnik sukladno odredbama Prekršajnog zakona odnosno zaprimiti kaznenu prijavu na zapisnik, sukladno odredbama Zakona o kaznenom postupku.

3.3. U slučajevima u kojima je u odnosu na konkretan događaj potrebno provesti kriminalističko istraživanje kaznenog dijela koje ne trpi odgodu, u rad se izravno uključuju i preuzimaju postupanje specijalizirani policijski službenici za mladež koji vode i koordiniraju timski rad sustava policije na zaštiti od nasilja u obitelji.

3.4. Tijekom postupanja policijski službenici/službenice dužni su na primjeren i jasan način upoznati žrtvu nasilja s njenim zakonskim pravima, posebno mjerama opreza i zaštitnim mjerama i uvjetima njihovog izricanja i primjene te mjerama i radnjama koje će u daljnjem postupku policija poduzeti protiv počinitelja nasilja, a koje su osobito važne za zaštitu njene sigurnosti (npr. o privođenju počinitelja u prostor policije, određivanju i trajanju mjere zadržavanja, dovođenju prekršajnom sucu ili pritvorskom nadzorniku s prijedlogom za zadržavanje, odnosno određivanju pritvora, mjeri opreza koja je počinitelju izrečena od strane policije ili suda, o puštanju počinitelja odmah nakon poduzetog ispitivanja od strane prekršajnog istražnog

suca ili državnog odvjetnika), o važnosti samozaštitnog ponašanja i suradnog odnosa žrtve na način kojim će pridonijeti postizanju svoje sigurnosti, o mogućnostima sklanjanja žrtve u odgovarajuće sklonište za žrtve obiteljskog nasilja ili u dom za djecu i odrasle osobe žrtve nasilja u obitelji; žrtvu se upoznaje o adresaru ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji te joj se uručuje pisana obavijest s navedenim adresama i brojevima telefona organizacija, odnosno ustanova koje se bave podrškom i zaštitom žrtava nasilja na području gdje žrtva prebiva ili boravi.

4. Izraditi i najkasnije u roku od 12 sati telefaksom uputiti pisane obavijesti centru za socijalnu skrb o poduzetom i utvrđenom u svrhu poduzimanja socijalno-intervencijskih mjera ili mjera obiteljsko-pravne zaštite.

5. Unositi podatke o prekršaju, počinitelju i oštećenim osobama, njihovom srodničkom odnosu, predloženim zaštitnim mjerama te izvršenim zaštitnim mjerama stavljenim u djelokrug policije, te mjerama opreza u postojeću evidenciju prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji.

b) Centri za socijalnu skrb

Kada djelatnik/djelatnica centra za socijalnu skrb od bilo koga i na bilo koji način u svom radu (pisanim putem, telefonom, usmenom dojavom, saznanjem iz medija i tijekom nekog drugog postupka koji se vodi pred istim centrom za socijalnu skrb ili na bilo koji drugi način) stekne saznanja o nasilju u obitelji ili zaprimi obavijest o sumnji da je počinjeno nasilje u obitelji, dužan/dužna je postupiti na sljedeći način:

1. Odmah po saznanju ili zaprimanju dojave o obiteljskom nasilju žurno i bez odgode izvršiti prijavu policiji te dostaviti sve zaprimljene obavijesti o slučaju.

2. O saznanju ili dojavi o obiteljskom nasilju izraditi službenu bilješku u koju će se unijeti podaci o žrtvi, počinitelju te počinjenom nasilju i bez odgode otvoriti spis.

3. Započeti s drugim aktivnostima usmjerenim prema pomoći žrtvi u okviru nadležnosti centra za socijalnu skrb, pri čemu će se posebice:

3.1. Uspostaviti što žurniji kontakt sa žrtvom.

3.2. Upoznati žrtvu nasilja, odnosno njezina zakonskog zastupnika ili skrbnika o njezinim zakonskim pravima, poglavito o pravima djeteta na zaštitu od svakog oblika nasilja i zanemarivanja, ovlastima i postupanju centra za socijalnu skrb, kao i s mjerama i radnjama koje će u daljnjem postupanju centar za socijalnu skrb poduzeti, a koje su osobito važne za zaštitu sigurnosti žrtve, odnosno sigurnosti djeteta (posebno vezano uz smještaj u sklonište ili dom za žrtve obiteljskog nasilja).

3.3. Omogućiti žrtvi da neometano i bez straha iskaže sve činjenice važne za utvrđivanje počinjenog nasilja, a posebno činjenice koje se tiču nazočnosti djece činu nasilja ili izloženosti djece nasilju na bilo koji način. Pozornost će se usmjeriti na okolnosti vezane uz trajanje, kontinuitet i način počinjenog nasilja, eventualno ranije nasilje i ranije postupanje nadležnih tijela

zbog nasilja u obitelji. Pri postupanju centar za socijalnu skrb će osobito voditi računa o zaštiti žrtve nasilja pred upravnim tijelom te će odvojeno slušati žrtvu i počinitelja.

3.4. Zajedno sa žrtvom nasilja izraditi plan njene sigurnosti.

e) PRAVOSUDNA TIJELA

Cilj protokola postupanja pravosudnih tijela je što učinkovitije iskoristiti sve zakonske mogućnosti propisane pozitivnim propisima Republike Hrvatske u svrhu zaštite članova obitelji izloženih nasilju u obitelji te im omogućiti sudsku zaštitu radi zaštite njihovog psihofizičkog integriteta i temeljnog prava na život bez nasilja.

Pravosudna tijela (sudovi i/ili državno odvjetništvo) će:

1. U predmetima vezanim uz nasilje u obitelji postupati žurno.
2. Sud pred kojim se vodi prekršajni ili kazneni postupak, vezan uz zaštitu prava i interesa djece, nadležnom centru za socijalnu skrb i policiji dostavit će obavijest o pokretanju postupka i pravomoćnim odlukama donesenim u prekršajnom odnosno kaznenom postupku.
3. Tijekom vođenja postupka sud će žrtvu nasilja u obitelji izvijestiti o njenim pravima pri čemu će se voditi računa o tome da žrtva, koja je pravno neuka, bude izviještena o svojim pravima.
4. Prekršajni sudovi su obvezni pravomoćne odluke dostaviti žrtvama nasilja.
5. Sudovi će o svim sankcijama i odlukama voditi evidenciju sukladno Pravilniku o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načinu prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i dostavljati ih ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.
6. Nadležni sudovi trebaju organizirati rad na način da mogu provoditi nadležne postupke i u dane vikenda i blagdana.
7. U slučaju nasilja u obitelji suci prekršajnih sudova i suci istrage će postupati prema dovedenom okrivljeniku odnosno osumnjičeniku radi daljnjeg nadležnog postupanja.
8. Sudovi će po potrebi osigurati fizičku zaštitu žrtve u suradnji s policijom pri dolasku i odlasku i unutar suda te na njezin zahtjev omogućiti joj davanje iskaza odvojeno od počinitelja.

Vidljivo je da je riječ o detaljnom propisu koji jasno propisuje obveze svih nadležnih tijela u slučaju nasilja u obitelji prema žrtvi i prema počinitelju i to s obzirom na njihova obilježja. Međutim, posrijedi je podzakonski akt koji je instruktivne naravi pri čemu opet treba naglasiti da Izmjene ovog Protokola koje je Ministarstvo socijalne politike i mladih donijelo još 2012. godine nisu stupile na snagu. U odnosu na obveze policije, u Protokolu je propisano da provedbu osigurava operativno dežurstvo nadležne policijske postaje.

Slične odredbe sadrži i **Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja** (v. tekst uz čl. 7. Konvencije). On predviđa postupanje i davanje savjeta žrtvama na odgovarajući način te saslušanje žrtve bez odgode od strane posebno obučениh osoba, u prostorijama koje su osmišljene za uspostavu odnosa povjerenja između žrtve i osoblja te saslušanje žrtve od strane osobe odabranog spola.

a) POLICIJA

Cilj postupanja policije u slučajevima seksualnog nasilja, osim pružanja odgovarajuće zaštite i potpore žrtvi, kako bi se smanjio rizik od daljnje viktimizacije, jest učinkovito otkrivanje počinitelja i prikupljanje dokaza.

1. 1. Hitne mjere i radnje

Temeljna policija činit će samo ono što ne trpi odgodu kao što je zaštita života i zdravlja žrtve (uklanjanje neposredne opasnosti, pružanje prve pomoći i organiziranje hitne liječničke pomoći), prikupljanje početnih obavijesti o događaju, osiguranje mjesta događaja, tragova i ostalo.

Za vođenje kriminalističkog istraživanja i postupanje u slučajevima seksualnog nasilja ovlašten je stručno osposobljen policijski službenik/službenica za seksualno nasilje, a koji djeluje na području određene policijske uprave (broj takvih službenika/službenica ovisi o kategoriji policijske uprave/policijske postaje).

U slučajevima seksualnog nasilja kada su oštećeni djeca ili maloljetnici/maloljetnice za postupanje i vođenje kriminalističkog istraživanja, sukladno Zakonu o sudovima za mladež, ovlašteni su specijalizirani policijski službenici/službenice za mladež.

Preporuča se da poslove stručno osposobljenih policijskih službenika/službenica za seksualno nasilje, obavljaju policijski službenici/službenice koji su dosad, kroz redovnu edukaciju osposobljeni za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja te policijski službenici/službenice koji će se za takvo postupanje osposobiti kroz redovne programe edukacije.

1.1.1. Način prikupljanja početnih saznanja od žrtve

a) Odmah o događaju izvijestiti stručno osposobljenog policijskog službenika/službenicu za seksualno nasilje koji će se uključiti što ranije u provođenje izvida i preuzeti daljnje postupanje i koordinaciju.

b) Žrtvu smjestiti u prikladnu prostoriju.

c) Početna saznanja od žrtve prikuplja jedan policijski službenik/službenica kojeg odredi nadležni rukovoditelj/rukovoditeljica. Početna saznanja kad god je to moguće, odnosno ukoliko isto nije povezano sa znatnom odgodom postupanja, prikuplja stručno osposobljen policijski službenik/službenica za seksualno nasilje.

d) U cilju zaštite žrtve potrebno joj je osigurati privatnost tijekom prikupljanja obavijesti i udaljiti ostale policijske službenike/službenice iz prostora u kojemu se prikupljaju početna saznanja.

e) Potrebno je uzeti u obzir da je žrtva upravo u prvim trenucima poslije počinjenja seksualnog nasilja u vrlo teškom psihičkom stanju i da joj je potrebno pružiti potporu i razumijevanje. Žrtva iz neverbalnog ponašanja policijskog službenika/službenice ne smije osjetiti nevjericu, neodobravanje, neprijateljstvo te osudu zbog onog što joj se dogodilo.

f) O prikupljenim obavijestima odmah će obavijestiti nadležnog državnog odvjetnika/odvjetnicu radi daljnje koordinacije u postupanju.

1.1.2. Zadace stručno osposobljenog policijskog službenika/službenice za seksualno nasilje i državnog odvjetnika/odvjetnice u pogledu zaštite žrtve:

a) voditi i koordinirati kriminalističko istraživanje i postupanje prema žrtvi

b) učinkovitom organizacijom kriminalističkog istraživanja omogućiti ubrzano izdavanje naloga za provođenje potrebitih dokaznih radnji, prije početka postupanja žrtvu uputiti u njezina prava i objasniti joj koje će se radnje poduzeti i zbog čega su te radnje potrebne, spriječiti nepotrebno ponavljanje radnji (razodijevanje žrtve, opći tjelesni, ginekološki i drugi potrebni specijalistički pregled, fotografiranje, izuzimanje odjevnih predmeta, tragova, brisova, nespornih uzoraka, pozivanja u prostorije policije) te uputiti policijske službenike/službenice i/ili istražitelje/istražiteljice koji ih provode da se ponašaju posebno obzirno i ne diskriminirajuće prema žrtvi.

c) ukoliko će policijski službenik/službenica – istražitelj/istražiteljica po nalogu državnog odvjetnika/odvjetnice provoditi određene dokazne radnje, nastojat će se da za istog bude imenovan policijski službenik/službenica za seksualno nasilje – istražitelj/istražiteljica koji je u istom predmetu već postupao prema istoj žrtvi.

d) pri komunikaciji sa žrtvom treba onemogućiti nepotrebnu dodatnu viktimizaciju višekratnim ispitivanjima policijskih službenika/službenica (voditelj/voditeljica smjene, službenici/službenice ekipe za očevide, policijski službenici/službenice koji obavljaju kriminalističko-tehničke poslove, prevoženje, službenik/službenica za izradu fotocrteža, stručno educirani službenik/službenica koji provodi prepoznavanje i slično) i stigmatizaciju u socijalnoj sredini gdje živi (prevoženje u vozilu koje ima policijska obilježja, službenici/službenice u odori i sl.).

e) obavljati detaljan obavijesni razgovor sa žrtvom sukladno pravilima struke.

f) upoznati žrtvu s mogućnostima dobivanja stručne pomoći radi zaštite fizičkog i psihičkog zdravlja.

1.1.3. Značajke obavijesnog razgovora sa žrtvom

a) Stručno osposobljeni policijski službenik/službenica za seksualno nasilje mora uzeti u obzir dob žrtve, fizičko i psihičko stanje žrtve, način počinjenja seksualnog nasilja, nastale posljedice i sukladno tome prilagoditi tehnike obavljanja obavijesnog razgovora (uvažavanje traumatskog iskustva žrtve, davanje potpore, izbjegavanje predrasuda, uspostavljanje povjerenja, uporaba terminologije primjerene i razumljive žrtvi, duljina trajanja razgovora i slično).

b) Prikupljanje obavijesti vezane za intimu žrtve mora se provesti s osobitom pažnjom, žrtva nije dužna odgovarati na pitanja koja se odnose na njezin strogo osobni život.

c) Ako postoji mogućnost, dopustiti žrtvi izbor da s njom obavijesni razgovor obavi policijska službenica ili policijski službenik.

d) Ovisno o specifičnim potrebama žrtve, zatražiti pomoć specijaliziranog stručnjaka/stručnjakinje (dob, nedovoljni duševni razvitak, gluho-nijemost, nepoznavanje hrvatskog jezika i slično).

e) Dopustiti da razgovoru prisustvuje osoba u koju žrtva ima povjerenja i u čijoj se nazočnosti osjeća sigurno – ako ne ometa tijek obavijesnog razgovora.

f) Omogućiti predstavnicima organizacija civilnog društva kontakt sa žrtvom u svezi s pružanjem dodatne potpore žrtvi ako je žrtva s tim suglasna ili to zahtijeva, ovisno o tijeku kriminalističke obrade.

1.2. Zaštita identiteta žrtve seksualnog nasilja

Policijski službenici/službenice koji provode izvide dužni su osigurati zaštitu identiteta žrtve seksualnog nasilja od samog početka kriminalističkog istraživanja. Ne smiju se javno objaviti podaci temeljem kojih bi se mogao utvrditi identitet žrtve.

Policijska je dužna pružiti žrtvi potrebnu zaštitu sukladno sigurnosnoj prosudbi o postojanju ozbiljne opasnosti od ponavljanja seksualnog nasilja, ugrožavanja zdravlja i života žrtve te mogućih naknadnih utjecaja počinitelja na njen iskaz.

1.3. Provedba protokola

Za provedbu protokola potrebno je:

1. Izraditi uputu o načinu provođenja policijskih izvida u slučajevima seksualnog nasilja (opći hodogram postupanja).
2. Kroz redovne programe edukacije Ministarstva unutarnjih poslova planirati daljnje osposobljavanje stručno osposobljenih policijskih službenika/službenica za seksualno nasilje.
3. Osigurati sredstva za provedbu.

Potrebno je osigurati odgovarajući broj stručno osposobljenih policajki koje će raditi na slučajevima seksualnog nasilja, uključujući visoku razinu odgovornosti.

Članak 51. – Procjena opasnosti i upravljanje rizikom

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da procjena opasnosti od nastupanja smrti, ozbiljnosti situacije i opasnosti od ponovljenog nasilja bude provedena od strane svih nadležnih tijela kako bi se upravljalo rizikom te da, ako je to potrebno, bude osigurana koordinirana sigurnost i potpora.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da pri procjeni opasnosti iz stavka 1., u svim stadijima istrage i primjene zaštitnih mjera, bude valjano uzeta u obzir činjenica da počinitelji djela nasilja, obuhvaćeni područjem primjene ove Konvencije, posjeduju ili imaju pristup vatrenom oružju.

Prema *Explanatory reportu* (t. 260.) ovaj članak uspostavlja obvezu da se osigura da sve nadležne vlasti, ne samo policija, učinkovito procijene i razviju plan upravljanja rizikom za sigurnost određene žrtve od jednog do drugog slučaja na temelju standardizirane procedure i u međusobnoj koordinaciji. Svaka procjena rizika mora ocijeniti vjerojatnost ponavljanja nasilja.

U hrvatskom zakonodavstvu i praksi nije usvojen pojam procjene opasnosti za sigurnost žrtve u okviru kaznenog postupka, osim uobičajene iteracijske osnove za istražni zatvor, odnosno opasnost od počinjenja djela. U odnosu na policiju, postoji generalna obveza pružanja prikladne zaštite žrtvi kojoj prijeti opasnost od počinitelja (Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, čl. 99.). Međutim, kako je već bilo navedeno u kaznenom postupku mjere opreza vežu se na istražnozatvorske osnove a ne procjene opasnosti za žrtvu. Prema Nacrtu prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2012., socijalne službe dužne su zajedno sa žrtvom nasilja izraditi plan njezine sigurnosti (t. 3.4.). Takva obveza nije propisana za policiju, državno odvjetništvo ili sudove. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja propisuje obvezu policije da žrtvi pruži potrebnu zaštitu sukladno sigurnosnoj prosudbi o postojanju ozbiljne opasnosti od ponavljanja seksualnog nasilja, ugrožavanja zdravlja i života žrtve te mogućih naknadnih utjecaja počinitelja na njezin iskaz. Takva obveza ne postoji u Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji niti u zakonima.

Potrebno je u hrvatskom zakonodavstvu i praksi usvojiti pojam procjene opasnosti za sigurnost žrtve u okviru kaznenog postupka, osim uobičajene iteracijske osnove za istražni zatvor, odnosno opasnost od počinjenja djela.

Mjere opreza potrebno je vezati uz procjenu opasnosti za žrtvu a ne na istražnozatvorske osnove.

U Nacrt prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2012., ugraditi obvezu policije da žrtvi pruži potrebnu zaštitu sukladno sigurnosnoj prosudbi o postojanju ozbiljne opasnosti od ponavljanja nasilja, ugrožavanja zdravlja i života žrtve te mogućih naknadnih utjecaja počinitelja na njezin iskaz.

Prema *Explanatory reportu* (t. 263.) posjedovanje vatrenog oružja od strane počinitelja nije samo moćan način za provođenje kontrole nad žrtvom, već također povećava rizik od ubojstva. Ovo je posebno slučaj u postkonfliktnim situacijama u državi. Stoga tijela javne vlasti moraju osigurati da pri izricanju naloga za udaljavanje, zabrane pristupa ili o zaštiti ili pri kažnjavanju, bude moguće trenutačno oduzimanja vatrenog oružja i streljiva, ali i drugog oružja koje može biti upotrijebljeno u slučajevima nasilja, posebno noževa za borbu.

Europski sud za ljudska prava utvrdio je tešku povredu Republike Hrvatske u izvršavanju ove obveze u predmetu *Tomašić* u kojem iako su nadležne vlasti znale za izjave M. M.-a da ima bombu, a mogao je jednako tako imati i drugo oružje, tijekom prvoga kaznenog postupka protiv njega nije naložena pretraga njegova stana i vozila.

Ovlast oduzimanja oružja zbog nasilja predviđena je Zakonom o oružju (Narodne novine, broj 63/07, 146/08 i 59/12) koji propisuje da će se oružje i streljivo kao i odobrenje za držanje oružja i dopusnica za neposredno rukovanje vatrenim oružjem oduzet odmah i prije okončanja upravnog, prekršajnog i kaznenog postupka, ako je riječ o okolnostima koje ukazuju da bi oružje moglo biti zlouporabljeno, a osobito češće i prekomjerno uživanje alkohola, konzumacija opojnih droga ili drugih omamljujućih sredstava, poremećeni obiteljski odnosi te poduzimanju hitnih mjera radi zaštite od nasilja u obitelji ili zbog zaštite javnog poretka, koje se ne mogu odlagati, a činjenice na kojima treba biti utemeljeno rješenje utvrđene su ili barem učinjene vjerojatnim.

Prema stajalištu Ustavnog suda izraženog u odluci broj U-III-3198/2006 od 15. ožujka 2011. (objavljena u Narodnim novinama broj 36/11), mjerodavne odredbe kojima je propisano oduzimanje oružja od osobe protiv koje je pokrenut kazneni odnosno prekršajni postupak, valja sagledavati tako da se ne ispusti iz vida svrha koja se propisivanjem obligatornog oduzimanja oružja u određenim slučajevima željela postići. Naime, svrha članka 47. stavka 1. Zakona o oružju nije (i ne može biti) kazna za počinjeno kazneno odnosno prekršajno djelo, a još manje to može biti kažnjavanje za djelo čije počinjenje nije pravomoćno utvrđeno. Svrha odredbe o oduzimanju oružja u slučaju kad je protiv određene osobe pokrenut kazneni odnosno prekršajni postupak usmjerena je prevenciji, odnosno onemogućavanju osobe za koju postoji osnovana sumnja da je počinila kazneno djelo s elementima nasilja odnosno prekršaj koji ukazuje na mogućnost zlouporabe oružja, da upotrijebi oružje na nedopušteni način.

Zakon o oružju

1. Odobrenje za nabavu oružja fizičkoj osobi

Članak 10.

Opći uvjeti za izdavanje odobrenja za nabavu oružja fizičkoj osobi su:

3) da nije pravomoćno osuđena za kaznena djela protiv Republike Hrvatske, za kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, za kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine te kaznena djela koja u sebi sadrže elemente nasilja, a sadržani su u kaznenim djelima protiv imovine, protiv slobode i prava čovjeka i građanina, protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži, protiv pravosuđa, protiv javnog reda, protiv službene dužnosti, protiv Oružanih snaga Republike Hrvatske, protiv okoliša koja se odnose na mučenje ili ubijanje životinja, ili ako je za takvo kazneno djelo pokrenut postupak

4) da nije pravomoćno kažnjena za prekršaj, odnosno da nije pokrenut postupak za prekršaj koji ukazuje da bi oružje moglo biti zlouporabljeno, posebice za prekršaje iz područja nasilja u obitelji, te da joj nije izrečena zaštitna mjera radi nasilja u obitelji.

Članak 44.

Nadležno tijelo oduzet će oružje, streljivo, odobrenje za nabavu oružja, oružni list, odobrenje za sakupljanje starog oružja dopusnicu za neposredno rukovanje vatrenim oružjem od fizičke osobe koja prestane ispunjavati neki od uvjeta iz članka 10. stavka 2. točke 1., 3., 4., 5. i 6. ovoga Zakona ili uvjet iz članka 10. stavka 3. točke 1. ovoga Zakona.

Iznimno od stavka 1. ovoga članka, u slučaju prestanka općeg uvjeta iz članka 10. stavka 2. točke 1. ovoga Zakona, fizičkim osobama se može oduzeti oružni list za držanje i nošenje oružja i izdati oružni list za držanje oružja.

Nadležno tijelo oduzet će oružje kategorije C za koje je izdana potvrda o prijavljenom oružju od fizičke osobe koja prestane ispunjavati uvjete propisane člankom 10. stavkom 2. točkom 3., 4. i 5. ovoga Zakona ili uvjet iz članka 10. stavka 3. točke 1. ovoga Zakona.

Nadležno tijelo će uz lovačko oružje, streljivo, odobrenje za nabavu oružja i oružni list oduzeti i lovačku iskaznicu.

Članak 48.

Oružje, streljivo, odobrenje za nabavu oružja, oružni list, odobrenje za sakupljanje starog oružja, odobrenje za držanje oružja i dopusnica za neposredno rukovanje vatrenim oružjem oduzet će se odmah i prije okončanja upravnog, prekršajnog i kaznenog postupka, ako se radi o okol-

nostima koje ukazuju da bi oružje moglo biti zlorabljeno, a osobito češće i prekomjerno uživanje alkohola, konzumacija opojnih droga ili drugih omamljujućih sredstava, poremećeni obiteljski odnosi te poduzimanju hitnih mjera radi zaštite od nasilja u obitelji ili zbog zaštite javnog poretka, koje se ne mogu odlagati, a činjenice na kojima treba biti utemeljeno rješenje utvrđene su ili barem učinjene vjerojatnim.

Nadležno tijelo izdat će potvrdu o privremeno oduzetom oružju, streljivu, odobrenju za nabavu oružja, oružnom listu i odobrenju za sakupljanje starog oružja i odobrenju za držanje oružja.

Nacrt prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2012.

2.2.1. Ukoliko počinitelj nasilja u obitelji legalno posjeduje oružje, ono će se privremeno oduzeti radi sprječavanja moguće zlorabe i predlaganja pokretanja odgovarajućeg postupka oduzimanja oružja ili oružnog lista.

2.2.2. U slučaju saznanja o ilegalnom posjedovanju oružja, poduzet će se potrebne mjere radi njegovog pronalaženja, oduzimanja i prijavljivanja počinitelja kažnjive radnje.

Članak 52. – Hitni nalozi za udaljavanje

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da nadležna tijela, u situacijama neposredne opasnosti, imaju ovlast narediti počinitelju/počiniteljici nasilja u obitelji da napusti mjesto stanovanja žrtve ili osobe izložene riziku, na dovoljno dugo razdoblje te zabraniti počinitelju/počiniteljici ulazak u mjesto stanovanja ili uspostavljanje kontakta sa žrtvom ili osobom izloženom riziku. Mjere poduzete u skladu s ovim člankom prednost će dati sigurnosti žrtava ili osobama izloženim riziku.

Prema *Explanatory reportu* (t. 264.) u situacijama neposredne opasnosti najučinkovitiji način jamčenja sigurnosti žrtvi obiteljskog nasilja stvaranje je fizičke udaljenosti između žrtve i počinitelja. Pri tome je važno da se osigura udaljavanje počinitelja i dopuštanje žrtvi da ostane u domu. Primjeri ovakvih naloga u državama Vijeća Europe traju od deset dana do četiri tjedna sa ili bez mogućnosti ponavljanja.

Kako je već navedeno u tekstu uz čl. 50. Konvencije, prekršajni i kazneni postupak sadrže mjere kojima se počinitelj može udaljiti iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora (čl. 11. st. 2. t. 4. Zakona o sprječavanju nasilja u obitelji) odnosno udaljiti iz doma (čl. 98. st. 1. t. 10. Zakona o kaznenom postupku) kao i mjere zabrane približavanja žrtvi (čl. 11. st. 2. t. 2. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i čl. 98. st. 1. t. 4. Zakona o kaznenom postupku).

Međutim, ključno je za ove mjere da mogu otkloniti neposrednu opasnost, da vlasti mogu odmah narediti počinitelju da napusti mjesto stanovanja žrtve i zabraniti s njom kontakt. To je osigurano u prekršajnom postupku, ali ne i u kaznenom. Naime, Prekršajni zakon je dopustio da u slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj propisan zakonom, jednu ili više mjera opreza

mogu privremeno a najdulje do osam dana naredbom odrediti policija i inspekcijska tijela državne uprave prema osobi za koju postoji osnova sumnje da je počinitelj prekršaja (čl. 130. st. 6.). Osim toga, neke zaštitne mjere, uključujući udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog prostora mogu se također i prema čl. 19. Zakona o zaštiti nasilja u obitelji primijeniti i prije pokretanja prekršajnog postupka, na prijedlog osobe izložene nasilju ili ovlaštenog tužitelja uz prethodnu suglasnost žrtve radi otklanjanja izravne životne ugroženosti te osobe ili drugih članova obitelji. Odluku o tome prema istom Zakonu donosi sud odmah, bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga, a stavlja se izvan snage ako u roku od osam dana od donošenja odluke ovlašteni tužitelj ne podnese optužni prijedlog.

Ovakvo hitno postupanje nije moguće u kaznenom postupku. U njemu su mjere opreza usko vezane uz pretpostavke za istražni zatvor. Stoga, u slučaju sumnje u počinjenje kaznenog djela moguće je uhititi počinitelja, obavijestiti državnog odvjetnika koji može odrediti zadržavanje, a nakon toga sudac istrage može odrediti istražni zatvor ili mjeru opreza. Međutim, ako ne postoje pretpostavke za uhićenje, a postoji vjerojatnost da je počinjeno djelo nasilja nad ženom, nije moguće odrediti mjere udaljenja počinitelja. Dakle kada je riječ o počiniteljima kaznenih djela, zakon ne predviđa izricanje hitnih naloga za udaljavanje. Više o navedenim odredbama v. *supra* tekst uz čl. 50. Konvencije.

U kazneni je postupak potrebno ugraditi mjeru udaljenja počinitelja za slučajeve kad ne postoje pretpostavke za uhićenje, a postoji vjerojatnost da je počinjeno djelo nasilja nad ženom.

Članak 53. – Nalozi o zabrani pristupa ili nalozi o zaštiti

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da su odgovarajući nalozi o zabrani pristupa ili nalozi o zaštiti dostupni žrtvama svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da nalozi o zabrani pristupa ili nalozi o zaštiti iz stavka 1.:

- budu dostupni za neposrednu zaštitu i bez nepotrebnih financijskih ili administrativnih opterećenja za žrtvu
- budu doneseni na određeno razdoblje ili do promjene ili ukidanja
- kad je potrebno, budu izdani na *ex parte* osnovi koja ima izravan učinak
- budu dostupni neovisno o drugim pravnim postupcima ili dodatno uz druge pravne postupke
- mogu biti uvedeni u kasnijim pravnim postupcima.

3. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da povrede naloga o zabrani pristupa ili naloga o zaštiti, koji su doneseni u skladu sa stavkom 1., budu podložne kaznenim ili drugim zakonskim sankcijama koje su učinkovite, razmjerne i odvraćaju od počinjenja djela.

Konvencija zahtijeva da države ugovornice osiguraju učinkovite naloge za zabranu pristupa ili/i zaštitu žrtve. One se mogu smatrati komplementarne kratkoročnim hitnim nalogima za udaljavanje. Konvencija prepušta državama da odluče hoće li ove mjere biti osigurane u okviru građanskog, kaznenog ili upravnog prava. Ove mjere trebaju imati brzi učinak i moraju biti dostupne bez dugog sudskog postupka, bez financijskog opterećenja za žrtvu (st. 2. t. 1.). U pojedinim slučajevima, mjere se trebaju izricati *ex parte* s neposrednim učinkom, što znači da sud ili drugo nadležno tijelo treba imati ovlasti da izda privremenu mjeru zabrane pristupa ili zaštite samo na temelju zahtjeva jedne strane (st. 2. t. 3).

Žrtvama treba biti osigurana mogućnost da na njihov zahtjev budu određeni ovi nalozi bez obzira na to hoće li odlučiti da pokrenu bilo koji drugi pravni postupak. Primjerice, istraživanje je pokazalo, da gdje postoje ovakvi nalozi veliki broj žrtava koje zatraže ove naloge nisu spremne podnijeti kaznenu prijavu protiv počinitelja. Stoga zahtjev za nalog o zabrani pristupa i zaštiti ne smije biti ovisan o pokretanju postupka protiv istog počinitelja ili postupka za razvod braka, ali on niti ne isključuje da se u nacionalnom pravu propiše da se nakon primitka zahtjeva za ove naloge, može pokrenuti kazneni postupak. Također, činjenica da se protiv počinitelja vodi kazneni ili građanski postupak u odnosu na iste činjenice ne smije spriječiti da se odrede ovi nalozi (st. 2. t. 4., t. 273. *Explanatory Reporta*).

Nadalje, ovi nalozi ne mogu biti određeni za žrtvu i počinitelja istodobno. Također, države trebaju zabraniti u svojim nacionalnim zakonodavstvima pojam provokativnog ponašanja u odnosu na pravo na zahtijevanje ovih naloga. Ovi koncepti dopuštaju nasilno ponašanje koje ima za cilj diskreditiranje žrtve i trebaju biti uklonjeni iz zakonodavstva o obiteljskom nasilju (t. 276. *Explanatory Reporta*).

Trebalo bi implementirati politike koje nalažu nadležnim tijelima, a posebno policiji, identificiranje primarnog agresora u slučajevima nasilja u obitelji kako bi se izbjeglo kontinuirano uhićenje žrtava partnerskog nasilja kada djeluju u nužnoj obrani.

Kako je već navedeno, hrvatsko prekršajno i kazneno zakonodavstvo sadrži naloge o zabrani pristupa i naloge o zaštiti žrtve. Ipak, treba istaknuti da se i nalozi koji se mogu protumačiti kao zaštita žrtve svode na zabranu pristupa, uznemiravanja ili uhođenja. Tako prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, sud može nad počiniteljem nasilja u obitelji, osim zaštitnih mjera propisanih Prekršajnim zakonom, primijeniti sljedeće zaštitne mjere: zabrana približavanja žrtvi nasilja u obitelji, zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju (čl. 11. st. 2.). Prema Prekršajnom zakonu i Zakonu o kaznenom postupku sud može izreći mjeru opreza zabrane približavanja određenoj osobi i zabrane uspostavljanja ili održavanja veze s određenom

osobom (čl. 130. st. 2. t. 3. Prekršajnog zakona i čl. 98. st. 2. t.4. i 5. ZKP-a). Prema Zakonu o kaznenom postupku, sud može izreći i mjeru zabrane uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe (čl. 98. st. 2. t. 9. ZKP-a).

Međutim, samo Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji omogućava da žrtva zatraži izricanje ove mjere (čl. 18. st. 2., čl. 19. st. 2.), dok u svim drugim slučajevima mjere određuje sud po službenoj dužnosti ili na prijedlog tužitelja, dakle policije ili državnog odvjetnika. Isto tako, kako je već navedeno vezano uz prethodni članak Konvencije, samo u prekršajnom postupku prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji i Prekršajnom zakonu moguće je izreći ove mjere u hitnom postupku. Prekršajni zakon omogućuje da policija privremeno a najdulje do osam dana naredbom odredi mjere opreza prema osobi za koju postoji osnova sumnje da je počinitelj prekršaja (čl. 130. st. 6.). Također, sud je dužan prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji o prijedlogu za određivanje mjere odlučiti odmah bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga (čl. 19. st. 3.). Takav prijedlog mogu podnijeti osobe izložene nasilju ili ovlašteni tužitelj uz prethodnu suglasnost žrtve radi otklanjanja izravne životne ugroženosti te osobe ili drugih članova obitelji (čl. 19. st. 2.). Ovakvi hitni postupci za izricanje mjere ne postoje u kaznenom postupku. Relevantni članci već su izloženi *supra*, v. tekst uz čl. 50. Konvencije.

U Hrvatskoj ne postoji mogućnost da žrtva u kaznenom postupku zatraži od suda navedene naloge niti u *ex parte* postupku izvan prekršajnog postupka. Stoga je potrebno osigurati žrtvama mjere civilne zaštite, pravno sredstvo žrtvi da zatraži hitnu *ex parte* zaštitnu mjeru, izvan prekršajnog i kaznenog postupka.

Žrtvama je potrebno osigurati mjere civilne zaštite, pravno sredstvo žrtvi da zatraži hitnu *ex parte* zaštitnu mjeru, izvan prekršajnog i kaznenog postupka.

Također je potrebno istaknuti da u hrvatskoj praksi postoji pojam provokativnog ponašanja te da istraživanja pokazuju da postoji raširena praksa izricanja mjera počinitelju i žrtvi, što je pogubno za suzbijanje nasilja u obitelji i zaštitu žrtava. Tako su rezultati istraživanja objavljenog u publikaciji Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje iz 2012. pokazali da je praksa dvostrukog uhićenja, u kojima se žrtva uhićuje zajedno s počiniteljem, široko rasprostranjena u Hrvatskoj.²⁹

Potrebno je poduzeti mjere kojima će se dokinuti široko rasprostranjena praksa dvostrukog uhićenja u kojima se žrtva uhićuje zajedno s počiniteljem.

²⁹ Implementacija hrvatskog zakonodavstva vezanog uz partnersko nasilje, The Advocates for Human Rights, Autonomna ženska kuća Zagreb, Bulgarian Gender Research Foundation, Zagreb, 2012., str. 8, 30.-31. (<http://www.azkz.net/dokumenti/58aecdb7d0b0ffc5ff321d34a3406e1.pdf>)

Članak 54. – Istrage i dokazi

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da će, u svim građanskim ili kaznenim postupcima, dokazi vezani uz seksualnu povijest i ponašanje žrtve biti dopušteni samo kad je to važno i nužno.

Ova odredba je implementirana u kaznenom zakonodavstvu u članak 422. **Zakona o kaznenom postupku** koji glasi:

(1) U postupku se ne mogu upotrijebiti kao dokazi činjenice koje se odnose na ranije spolno ponašanje žrtve i njene seksualne sklonosti.

(2) Iznimno, dopušteno je dokazivati da sperma, drugi materijalni tragovi ili ozljede opisane u medicinskoj dokumentaciji potječu od druge osobe, a ne od optuženika.

Članak 55. – Postupci *ex parte* i *ex officio*

1. Stranke će osigurati da istrage ili progon kaznenih djela, utvrđenih u skladu s člancima 35., 36., 37., 38. i 39. ove Konvencije, ne smiju ovisiti u potpunosti o prijavi ili pritužbi koju je podnijela žrtva, ako je kazneno djelo počinjeno u cijelosti ili djelomično na njihovu državnom području, te da se postupak može nastaviti čak i ako žrtva povuče svoju izjavu ili pritužbu.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale, u skladu s uvjetima predviđenim njihovim unutarnjim pravom, mogućnost da vladine i nevladine organizacije te savjetnici/savjetnice za nasilje u obitelji pomognu i/ili pruže potporu žrtvama, na njihov zahtjev, tijekom istraga i sudskih postupaka vezanih uz kaznena djela utvrđena u skladu s ovom Konvencijom.

Ovaj članak je implementiran u hrvatsko zakonodavstvo.

Kazneni zakon iz 2011. osigurao je da se sva kaznena djela kojima se implementiraju članci 35. – 39. ove Konvencije progone po službenoj dužnosti, dapače kada je riječ o počinjenju tih djela prema bliskoj osobi, onda neće biti riječi o osnovnom obliku tog djela, već kvalifikatornom za koji je propisana teža kazna. Samo se osnovni oblik tjelesne ozljede iz čl. 117 Kaznenog zakona goni po privatnoj tužbi, ali kazneni se postupak i za to djelo pokreće po službenoj dužnosti ako je ono počinjeno prema bliskoj osobi.

Konvencija u čl. 55. st. 1. također obvezuje da države nastave s postupkom i kada žrtva povuče svoj iskaz ili prijavu. Ova obveza je implementirana novelom Zakona o kaznenom postupku iz 2013. godine. Naime, Zakon o kaznenom postupku prije novele iz 2013. u čl. 431. st. 2. propisivao je da se zapisnici o prijašnjem ispitivanju osoba koje su oslobođene dužnosti svjedočenja ne smiju pročitati ako te osobe nisu uopće pozvane na raspravu ili su na raspravi izjavile da neće svjedočiti. Dakle bez obzira na to što je svjedok u istrazi bio upozoren na svoje pravo uskrate iskaza te je otklonio blagodat i dao svoj iskaz, takav valjani i zakonit dokaz izdvajao se

iz spisa predmeta i čuvao odvojeno. Ovo zakonsko rješenje bitno je narušavalo učinkovitost kaznenih postupaka, osobito u slučajevima kaznenih djela unutar obitelji. Ono je na štetu javnog interesa za kazneni progon i kažnjavanje počinitelja kaznenih djela davalo pretjeranu slobodu svjedocima da disponiraju svojim iskazima. Kada svjedok da u istrazi svoj iskaz uz sva procesna upozorenja, nema opravdanog razloga da pravni sustav, javni interes kaznenog progona i kažnjavanje počinitelja trpe zbog promjene stajališta privilegiranog svjedoka, najčešće oštećenice, koje je često uvjetovano željom za zaštitom optuženika zbog obiteljskih ili srodničkih veza. U praksi je bilo poznato da ova odredba zbog odbijanja svjedoka da iskazuju na raspravi često dovodi do odluke državnog odvjetništva da odustane od kaznenog progona.³⁰ Prema nekim podacima državno odvjetništvo u jednoj trećini slučajeva odustaje od kaznenog progona zbog povlačenja iskaza svjedoka. Također, s obzirom na veliki broj osuda Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava zbog neučinkovite istrage, kao i osudi zbog propusta prevencije nasilja u obitelji, ovo je minimalni zakonodavni zahvat koji je bilo nužno provesti u cilju jačanja učinkovitosti kaznenog postupka.

Stoga je novelom Zakona o kaznenom postupku iz 2013. propisano da se iskaz propisno upozorenog svjedoka koji je oslobođen obveze svjedočenja, dan tijekom prethodnog postupka, najčešće istrage, može poslije koristiti za donošenje presude i ako taj svjedok na raspravi ne želi iskazivati. Riječ je o sljedećim kategorijama osoba: osoba s kojom je okrivljenik u braku ili izvanbračnoj zajednici, srodnici okrivljenika u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi do trećega stupnja zaključno te srodnici po tazbini do drugoga stupnja zaključno, posvojenik i posvojitelj okrivljenika (čl. 285. st. 1. t. 1.-3. ZKP-a). Prema čl. 285. st. 3. Zakona o kaznenom postupku tijelo koje vodi postupak dužno je osobe oslobođene obveze svjedočenja, prije njihova ispitivanja ili čim dozna za njihov odnos prema okrivljeniku, upozoriti da ne moraju svjedočiti te će se njihov iskaz, ako odluče svjedočiti, bez obzira na njihovu kasniju odluku, moći koristiti kao dokaz.

Zakon o kaznenom postupku je propisao i dodatno procesno osiguranje koje omogućava korištenje ovog iskaza na raspravi. Temeljno pravilo je da se svjedoci tijekom istrage ispituju samo od strane državnog odvjetnika, bez prisutnosti obrane i suda, što je protivno načelu kontradiktornosti i pravima obrane okrivljenika, i dovodi do nemogućnosti temeljenja presude na takvom iskazu. Stoga je propisao obvezu ispitivanja svjedoka koji je oslobođen dužnosti svjedočenja, a riječ je o bliskoj osobi, na dokaznom ročištu ako postoji bojazan da na raspravi neće iskazivati (čl. 236. st. 1. t. 2. ZKP-a). Dokazno ročište se provodi pred sucem istrage, a na njega se poziva državni odvjetnik, okrivljenik i njegov branitelj, oštećenik i druge osobe (čl. 237. st. 1. t. 2. ZKP-a).

30 *Ibid.*

Zakon o kaznenom postupku

Članak 285.

(1) Oslobođeni su obveze svjedočenja:

- 1) osoba s kojom je okrivljenik u braku ili izvanbračnoj zajednici
- 2) srodnici okrivljenika u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi do trećega stupnja zaključno te srodnici po tazbini do drugoga stupnja zaključno
- 3) posvojenik i posvojitelj okrivljenika.

(3) Tijelo koje vodi postupak dužno je osobe spomenute u stavku 1. ovog članka, prije njihova ispitivanja ili čim sazna za njihov odnos prema okrivljeniku, upozoriti da ne moraju svjedočiti. Osobe navedene u stavku 1. točke 1. do 3. ovog članka će se upozoriti da će se njihov iskaz, ako odluče svjedočiti, bez obzira na njihovu kasniju odluku, moći koristiti kao dokaz. Upozorenja i odgovori unose se u zapisnik.

(4) Dijete koje s obzirom na dob i duševnu razvijenost nije sposobno shvatiti značenje prava da ne mora svjedočiti ne može se ispitati kao svjedok, ali se saznanja dobivena od njega putem stručnih osoba, rođaka ili drugih osoba koje su s njim bile u kontaktu mogu koristiti kao dokaz.

Članak 235.

(1) Dokazno ročište provodi sudac istrage na prijedlog državnog odvjetnika, oštećenika kao tužitelja ili okrivljenika.

(2) Na dokaznom ročištu mogu se provesti dokazne radnje iz članka 236. ovog Zakona.

Članak 236.

(1) Dokazno ročište će se provesti ako:

- 1) je potrebno ispitati svjedoka iz članka 292. i 293. ovog Zakona
- 2) je potrebno ispitati svjedoka iz članka 285. stavka 1. točke 1. do 3. ovog Zakona, ako postoji bojazan da na raspravi neće iskazivati
- 3) svjedok neće moći biti ispitan na raspravi
- 4) je svjedok izložen utjecaju koji dovodi u pitanje istinitost iskaza
- 5) se drugi dokaz neće moći kasnije izvesti.

Stavak 2. ovog članka Konvencije također je implementiran u hrvatsko zakonodavstvo. Potpora žrtvama organizirana je kao javni servis na dvije razine – na razini Ministarstva pravosuđa i na razini županijskih sudova. Osim toga, brojne nevladine organizacije pružaju pomoć žrtvama pojedinih vrsta kaznenih djela. Odjeli za organiziranje i pružanje potpore svjedocima i žrtvama Ministarstva pravosuđa usko surađuju s nevladinim organizacijama za zaštitu žrtava i na njihovoj mrežnoj stranici³¹ kao i u svakom uredu nalazi se popis nevladinih organizacija za pružanje pomoći žrtvama.

Prema Nacrtu prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji iz 2012. godine žrtvu se upoznaje o adresaru ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, potporu i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji te joj se uručuje pisana obavijest s navedenim adresama i brojevima telefona organizacija, odnosno ustanova koje se bave potporom i zaštitom žrtava nasilja na području gdje žrtva prebiva ili boravi (Obveze nadležnih tijela: a) policija, t. 3.4.).

Prema Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja policija tijekom obavijesnog razgovora sa žrtvom treba omogućiti predstavnicima organizacija civilnog društva kontakt sa žrtvom u svezi s pružanjem dodatne potpore žrtvi ako je žrtva s tim suglasna ili to zahtijeva, ovisno o tijeku kriminalističke obrade (t. 1.1.3. f)).

Članak 56. – Mjere zaštite

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi zaštitile prava i interese žrtava, uključujući i njihove posebne potrebe kao svjedoka/svjedokinja, u svim stadijima istrage i sudskog postupka, a osobito:

- a. osiguravajući njihovu zaštitu kao i zaštitu njihovih obitelji i svjedoka/svjedokinja, od zastrašivanja, osвете i ponovne viktimizacije
- b. osiguravajući obaviještenost žrtava, barem u slučajevima kad žrtve i obitelj mogu biti u opasnosti, o bijegu ili privremenom, odnosno konačnom puštanju počinitelja/počiniteljice na slobodu
- c. obavještavajući ih, u skladu s uvjetima predviđenim unutarnjim pravom, o njihovim pravima i uslugama koje su im na raspolaganju te o razvoju događaja u povodu njihove pritužbe, optužbe, o općem tijeku istrage ili postupka i o njihovoj ulozi u tome, kao i o ishodu njihova slučaja
- d. omogućujući žrtvama, na način koji je u skladu s postupovnim pravilima unutarnjeg prava, da budu saslušane, da podnesu dokaze i iskažu svoje stavove, potrebe i probleme, izravno ili preko posrednika, te da oni budu razmotreni
- e. osiguravajući žrtvama odgovarajuće usluge potpore kako bi njihova prava i interesi bili pravilno predstavljeni i uzeti u obzir

³¹ Ured za podršku svjedocima i žrtvama <http://zrtveisvjedoci.pravosudje.hr/Default.aspx?sec=128>

- f. osiguravajući mogućnost usvajanja mjera za zaštitu privatnosti i ugleda žrtve
- g. osiguravajući da se, kad god je moguće, izbjegne kontakt između žrtava i počinitelja/počiniteljica u prostorijama suda i prostorijama tijela za provedbu zakona
- h. osiguravajući žrtvama neovisne i kompetentne tumače kad su žrtve stranke u postupku ili kad podnose dokaze
- i. omogućujući žrtvama da svjedoče, u skladu s pravilima predviđenim njihovim unutarnjim pravom, bez osobne nazočnosti u sudnici ili barem bez nazočnosti navodnog/navodne počinitelja/počiniteljice, uporabom odgovarajućih komunikacijskih tehnologija ondje gdje one postoje.

2. Djetetu žrtvi i djetetu svjedoku nasilja nad ženama i nasilja u obitelji osigurat će se, kad je primjereno, posebne mjere zaštite, uzimajući u obzir najbolje interese djeteta.

Republika Hrvatska ima širok raspon zakonodavnih i institucionalnih mjera za zaštitu žrtava kaznenih djela i svjedoka u kaznenom postupku. Mjere će biti izložene prema pojedinim točkama st. 1. čl. 56. Konvencije.

- a. Zakon o kaznenom postupku sadržava brojne mjere kojima se osigurava zaštita svjedoka od zastrašivanja, osвете i ponovne viktimizacije. Riječ je o mjerama koje se osiguravaju tzv. zaštićenom svjedoku koje se sastoje od anonimnog davanja iskaza, svjedočenja videovezom bez prisutnosti okrivljenika, te druge mjere za poseban način sudjelovanja svjedoka u postupku. Riječ je o odredbama čl. 294. do 298. ZKP-a.

Također, postoji i poseban Zakon o zaštiti svjedoka koji uređuje uvjete i postupke za pružanje zaštite i pomoći ugroženima i njima bliskim osobama, koje su izložene ozbiljnijoj opasnosti za život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega zbog iskazivanja u kaznenim postupcima za kaznena djela predviđena u ovom Zakonu preko njihova uključivanja u program zaštite (čl. 1.). Mjere zaštite ugroženih osoba koje omogućava ovaj Zakon jesu: 1. tjelesna i tehnička zaštita, 2. premještanje, 3. mjere prikrivanja identiteta i vlasništva, 4. promjena identiteta.

(1) Kad postoji vjerojatnost da bi svjedok davanjem iskaza ili odgovorom na pojedino pitanje sebe ili njemu blisku osobu izložio ozbiljnoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega (ugroženi svjedok), on može uskratiti iznošenje podataka iz članka 288. stavka 2. ovog Zakona, davanje odgovora na pojedina pitanja ili davanje iskaza u cjelini, dok se ne osigura zaštita svjedoka.

(2) Zaštita svjedoka iz stavka 1. ovog članka sastoji se od posebnog načina ispitivanja i sudjelovanja u postupku i mjera zaštite svjedoka i njemu bliskih osoba izvan postupka. Tijelo koje sudjeluje u postupku dužno je postupati s posebnim obzirom glede zaštite svjedoka.

(3) Posebni način ispitivanja i sudjelovanja ugroženog svjedoka u postupku uređuju se ovim Zakonom, a može se primijeniti i prije pokretanja istrage.

(4) Zaštita svjedoka i njemu bliskih osoba izvan postupka uređuje se i provodi prema posebnom zakonu.

(1) Čim sazna za vjerojatnost postojanja okolnosti iz članka 294. stavka 1. ovog Zakona državni odvjetnik će predložiti sucu istrage posebni način sudjelovanja u postupku i posebni način ispitivanja svjedoka. Prijedlog, uz prethodno obavješćavanje svjedoka, državni odvjetnik podnosi sucu istrage u zapečaćenom omotu s naznakom "ugroženi svjedok – tajna", a predaje ga osobno ili putem istražitelja.

(2) U prijedlogu će državni odvjetnik označiti posebni način sudjelovanja u postupku (pozivanje svjedoka, pristup na ročište i drugo) i posebni način ispitivanja svjedoka koje predlaže te navesti razloge za to.

(3) Prijedlog iz stavka 1. ovog članka državni odvjetnik može podnijeti sucu istrage i prije podizanja optužnice. Ako okrivljenik predloži ispitivanje ugroženog svjedoka, državni odvjetnik može podnijeti odgovarajući prijedlog sucu istrage, a ako se ne složi s prijedlogom zatražit će odluku suca istrage.

(4) Sudac istrage odlučuje o prijedlogu državnog odvjetnika rješenjem u roku od dvanaest sati od primitka prijedloga. Protiv rješenja suca istrage kojim odbija prijedlog iz stavka 1. ovog članka, državni odvjetnik može podnijeti žalbu u roku od dvanaest sati. O žalbi odlučuje vijeće u roku od dvadeset četiri sata.

(5) Ako sudac istrage prihvati prijedlog državnog odvjetnika, odredit će rješenjem:

1) pseudonim ugroženog svjedoka

2) posebni način sudjelovanja u postupku (pozivanje, pristup sudu i slično)

3) posebni način ispitivanja.

(6) Protiv rješenja suca istrage žalba nije dopuštena.

(7) Podatke o ugroženom svjedoku koji će se ispitati i sudjelovati u postupku na poseban način, sudac istrage će zapečatiti u posebni omot i predati na čuvanje državnom odvjetniku. To će zabilježiti u spisu koristeći pseudonim svjedoka. Osobe koje u bilo kojem svojstvu saznaju podatke o ugroženom svjedoku dužne su ih čuvati kao tajnu. Tijelo koje vodi radnju osobno je odgovorno za zaštitu tajnosti podataka.

(8) Zapečaćeni omot s podacima ugroženog svjedoka može iznimno zatražiti od državnog odvjetnika i otvoriti samo sudac istrage, predsjednik vijeća radi provjere istovjetnosti te drugostupanjski sud kad odlučuje o žalbi protiv presude. Na omotu će se zabilježiti da je otvoren i navesti imena osoba koje su upoznate s njegovim sadržajem. Nakon toga, omot će se ponovo zapečatiti i vratiti državnom odvjetniku.

(9) Nakon što je donio rješenje o posebnom načinu sudjelovanja u postupku i posebnom načinu ispitivanja, sudac istrage određuje dokazno ročište i provodi ispitivanje ugroženog svjedoka. Kod pozivanja, pristupa ugroženog svjedoka na ročište, boravka i odlaska s ročišta, sudac istrage i državni odvjetnik mogu naložiti policiji poduzimanje mjera zaštite svjedoka.

(1) Ako se posebni način ispitivanja ugroženog svjedoka odnosi samo na prikrivanje podataka, ispitivanje će se provesti pod pseudonimom bez navođenja ostalih podataka iz članka 288. stavak 2. ovog Zakona. U ostalom dijelu, ispitivanje ugroženog svjedoka provest će se prema općim odredbama ovog Zakona o ispitivanju svjedoka.

(2) Nakon završenog ispitivanja ugroženi svjedok će potpisati zapisnik pseudonimom.

(1) Ako se posebni način ispitivanja i sudjelovanja ugroženog svjedoka u postupku odnosi osim na prikrivanje podataka iz članka 288. stavka 2. ovog Zakona i na prikrivanje izgleda svjedoka, ispitivanje će se obaviti posredstvom audio-video uređaja. Audio-video uređajem rukuje stručna osoba. Lik svjedoka i glas će se tijekom ispitivanja izmijeniti. Svjedok će se tijekom ispitivanja nalaziti u prostoriji koja je prostorno odvojena od prostorije u kojoj se nalaze sudac istrage i druge osobe koje su prisutne ispitivanju. Ispitivanje će se provesti prema članku 292. stavka 3. ovog Zakona.

(2) Sudac istrage može odrediti da se ispitivanje ugroženog svjedoka snimi uređajem za audio-video ili audio snimanje. Odluku o snimanju i načinu provedbe snimanja sudac istrage će donijeti vodeći posebno računa o zaštiti svjedoka. U tom slučaju sudac istrage ne vodi zapisnik. Snimka će se prepisati u roku od tri dana.

(3) Ugroženi svjedok prije početka ispitivanja, osim upozorenja i pouka iz članka 288. stavka 3. i članka 289. stavka 1. i 2. ovog Zakona mora biti upozoren prema članku 87. stavku 3. ovog Zakona.

(4) Kad se ispitivanje ugroženog svjedoka snima, sudac istrage koji provodi ispitivanje navest će u zapisniku rješenje iz članka 295. stavka 4. ovog Zakona, a zatim će postupiti prema članku 87. stavka 5. ovog Zakona posebno vodeći računa o zaštiti svjedoka.

(5) Kad se ispitivanje ugroženog svjedoka snima, o ispitivanju se izrađuju dvije snimke, od kojih će se jedna odmah zapečatiti i predati sucu istrage na čuvanje. Tu snimku potpisuju sudac istrage, ugroženi svjedok pseudonimom i stručna osoba koja je provela snimanje. Druga snimka se predaje državnom odvjetniku. Državni odvjetnik će izraditi prijepis snimke u roku od petnaest dana i uložiti ga u spis.

Osuđujuća presuda ne može biti utemeljena isključivo na iskazu svjedoka pribavljenog prema članku 286. stavcima 2. do 4. ovog Zakona te na iskazu ugroženog svjedoka.

- b. Zakon o kaznenom postupku propisuje u čl. 153. st. 2. da se prije ukidanja istražnog zatvora na temelju opasnosti od ponavljanja kaznenog djela (članka 123. stavak 1. točka 3. ovog Zakona), obavijestit će se putem policije žrtva kaznenog djela.

Također, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji propisuje da se prije puštanja počinitelja nasilja u obitelji koji se kao osoba s duševnim smetnjama ili osoba liječena od alkoholizma i drugih ovisnosti nalazio na liječenju, zdravstvene ustanove o tome moraju obavijestiti centar za socijalnu skrb koji o istom mora obavijestiti žrtvu (d) Zdravstvene ustanove, t. 8.).

Iako Zakon o kaznenom postupku propisuje brojne mjere kojima se osigurava zaštita svjedoka od zastrašivanja, osvete i ponovne viktimizacije, ne postoji generalna obveza u smislu čl. 56. st. 1. t. b. Konvencije u našem pravu koja se odnosi na osiguravanje obaviještenosti žrtava. Stoga je u tom pravcu potrebno izvršiti dopunu Zakona.

- c. Tijela kaznenog postupka, kao i policija i istražitelj su dužni žrtvu i oštećenika upoznati s njihovim pravima u postupku sukladno Zakonu o kaznenom postupku i pri poduzimanju radnji na primjeren način skrbiti o njihovim pravima (čl. 16. st. 3.). Sud, državno odvjetništvo, istražitelj i policija dužni su pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluje obavijestiti žrtvu o njezinim pravima (čl. 43. st. 4. ZKP-a).

Žrtva i oštećenik u kaznenom postupku imaju pravo postaviti zahtjev državnom odvjetništvu za davanjem obavijesti o poduzetim radnjama dva mjeseca od kaznene prijave (čl. 206.a ZKP-a). Državni odvjetnik je dužan izvijestiti oštećenika u roku od osam dana o odbacivanju kaznene prijave te o razlozima za to uz pouku da može sam nastaviti kazneni progon u roku od osam dana od primitka obavijesti (čl. 206. st. 3. ZKP-a). Oštećenik se može tijekom istrage obratiti pritužbom višem državnom odvjetniku zbog odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti u tijeku istrage (čl. 229. st. 3. ZKP-a). Oštećenik može tijekom prethodnog postupka zbog nepostupanja suda u rokovima propisanim zakonom podnijeti pritužbu predsjedniku suda, koji će odrediti novi rok za poduzimanje radnje koji ne može biti duži od zakonskog (čl. 347. st. 1. ZKP-a). Oštećenik može podnijeti pritužbu predsjedniku suda i zbog nepoduzimanja radnji suca istrage koje dovodi do odugovlačenja postupka (čl. 347. st. 2. ZKP-a). Oštećenik ima pravo biti obaviješten o ishodu kaznenog postupka (čl. 47. st. 1. t. 14. ZKP-a).

Pisana presuda s uputom o pravu na žalbu dostavlja se oštećeniku ako ima pravo na žalbu (čl. 458. st. 5. ZKP-a), a oštećenik ima pravo na žalbu po svim žalbenim osnovama ako je preuzeo kazneni progon od državnog odvjetnika, ili ako je državni odvjetnik od njega preuzeo kazneni progon kao od oštećenika kao tužitelja, a uvijek ima pravo na žalbu na odluku o imovinskopравnom zahtjevu i na odluku o troškovima postupka.

(1) Žrtva i oštećenik imaju u kaznenom postupku prava u skladu s ovim Zakonom.

(2) Policija, istražitelj, državno odvjetništvo i sud postupaju s posebnim obzirom prema žrtvi kaznenog djela.

(3) Tijela iz stavka 2. ovog članka dužna su žrtvu i oštećenika upoznati s njihovim pravima u postupku sukladno ovom Zakonu i pri poduzimanju radnji na primjeren način skrbiti o njihovim pravima.

(1) Žrtva kaznenog djela ima sukladno ovom Zakonu:

1) pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela u skladu sa zakonom

2) pravo sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenik

3) pravo na obavijest od državnog odvjetnika o poduzetim radnjama povodom njezine prijave (članak 206.a) i podnošenje pritužbe višem državnom odvjetniku (članak 206.b)

4) druga prava propisana zakonom.

(2) U skladu s posebnim propisima, žrtva kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina, ako trpi teža psihofizička oštećenja ili teže posljedice kaznenog djela, ima pravo na stručnu pomoć savjetnika na teret proračunskih sredstava prije davanja iskaza u kaznenom postupku te pri podnošenju imovinskopravnog zahtjeva.

(3) Žrtva kaznenog djela nasilja počinjenog s namjerom ima pravo na novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna u skladu s posebnim zakonom. Ako je žrtva prethodno ostvarila imovinskopravni zahtjev uzet će se u obzir njegova visina pri odmjeravanju novčane naknade, a tako će postupiti i sud pri dosuđivanju imovinskopravnog zahtjeva ako je žrtva prethodno ostvarila novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna.

(4) Sud, državno odvjetništvo, istražitelj i policija dužni su pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluje obavijestiti žrtvu:

1) o pravima iz stavka 1., 2. i 3. ovog članka te članka 44. i 45. ovog Zakona

2) o pravima koja ima kao oštećenik.

(5) U zapisnik će se unijeti dana obavijest i izjava žrtve želi li sudjelovati u postupku u svojstvu oštećenika.

(1) Nakon ispitivanja prijave i provjere u Informacijskom sustavu Državnog odvjetništva državni odvjetnik odbacit će prijavu obrazloženim rješenjem ako iz same prijave proistječe:

- 1) da prijavljeno djelo nije kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti
- 2) da je nastupila zastara ili je djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem, ili je već pravomoćno presuđeno ili postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon
- 3) ako postoje okolnosti koje isključuju krivnju
- 4) ako nema osnovane sumnje da je osumnjičenik počinio prijavljeno kazneno djelo
- 5) ako podaci u prijavi upućuju na zaključak da prijava nije vjerodostojna.

(2) Protiv rješenja državnog odvjetnika o odbacivanju kaznene prijave žalba nije dopuštena.

(3) Ako drukčije nije propisano ovim Zakonom (članak 206.c, 206.d i 206.e), državni odvjetnik će o odbacivanju prijave te o razlozima za to izvijestiti uz pouku iz članka 55. ovog Zakona oštećenika u roku od osam dana. O odbacivanju prijave izvijestit će podnositelja te osobu protiv koje je prijava podnesena, ako to ona zahtijeva.

(1) Žrtva i oštećenik imaju pravo po proteku dva mjeseca od podnošenja kaznene prijave ili dojave o počinjenom djelu zatražiti od državnog odvjetnika obavijest o poduzetim radnjama povodom kaznene prijave ili dojave o počinjenom djelu. Državni odvjetnik će ih obavijestiti o poduzetim radnjama u primjerenom roku, a najkasnije trideset dana od zaprimljenog zahtjeva, osim kada bi time ugrozio učinkovitost postupka. O uskrati davanja obavijesti dužan je izvijestiti žrtvu i oštećenika koja je tu obavijest zahtijevala.

(2) Ako državni odvjetnik nije obavijestio žrtvu ili oštećenika ili oni nisu zadovoljni danom obavješću ili poduzetim radnjama, imaju pravo pritužbe višem državnom odvjetniku.

(3) Viši državni odvjetnik provjerit će navode pritužbe te ako utvrdi da je pritužba osnovana, naložit će nižem državnom odvjetniku da podnositelju pritužbe dostavi zatraženu obavijest o poduzetim radnjama odnosno da u primjerenom roku poduzme radnje koje je trebalo poduzeti. Ako viši državni odvjetnik utvrdi da je postupanjem nižeg državnog odvjetnika došlo do povrede prava podnositelja pritužbe, o tome će ga obavijestiti uz točno navođenje prava koje je povrijeđeno.

(4) Obavijest o poduzetim radnjama iz stavka 1. ovog članka žrtva i oštećenik mogu ponovo zatražiti po proteku šest mjeseci od prethodno zatražene obavijesti o poduzetim radnjama, osim ako su se višem državnom odvjetniku obratili pritužbom iz članka 206.b stavak 2. ovog Zakona.

(5) Pisana presuda s uputom o pravu na žalbu dostavit će se tužitelju, optuženiku i njegovu branitelju, oštećeniku ako ima pravo na žalbu, osobi čiji je predmet oduzet tom presudom te pravnoj osobi prema kojoj je izrečeno oduzimanje imovinske koristi.

(6) Oštećeniku koji nema pravo na žalbu, pisana presuda dostavit će se u slučaju iz članka 56. stavka 2. ovog Zakona s uputom o pravu na traženje povrata u prijašnje stanje. Pravomoćna presuda dostavit će se oštećeniku ako on to zahtijeva.

(1) Žalbu mogu podnijeti stranke, branitelj i oštećenik.

(2) U korist optuženika žalbu mogu podnijeti i njegov bračni i izvanbračni drug, srodnik u ravnoj lozi, zakonski zastupnik, posvojitelj, posvojenik, brat, sestra i hranitelj. Žalbeni rok i u tom slučaju teče od dana kad je optuženiku, odnosno njegovu branitelju dostavljen prijepis presude.

(3) Državni odvjetnik može podnijeti žalbu i na štetu i u korist optuženika.

(4) Oštećenik može pobijati presudu zbog odluke suda o njegovim troškovima kaznenog postupka i odluke o imovinskopravnom zahtjevu, ali ako je državni odvjetnik preuzeo progon od oštećenika kao tužitelja, oštećenik može podnijeti žalbu zbog svih osnova zbog kojih se presuda može pobijati.

d. Zakon o kaznenom postupku daje pravo svakoj žrtvi da sudjeluje u kaznenom postupku kao oštećenik (čl. 43. st. 1. t. 2. ZKP-a). Oštećenik u kaznenom postupku ima sva aktivna procesna prava koja mu omogućuju sudjelovanje u kaznenom postupku, na dokaznom ročištu, prisustvovanje raspravi i sudjelovanje u dokaznom postupku, ispitivanje okrivljenika, svjedoka i vještaka, iznošenje završnog govora, podnošenje žalbe (čl. 47. ZKP-a). Oštećenik ima pravo da ga u postupku zastupa opunomoćenik kao i pravo podnošenja imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku (čl. 47. st. 1. t. 3. i 2. ZKP-a). On može i preuzeti kazneni progon ukoliko državni odvjetnik odustane.

Oštećenik ili žrtva će u pravilu biti ispitani tijekom postupka kao svjedoci, međutim oni nemaju pravo sudjelovati u kaznenom postupku kao svjedoci, već će svjedočiti samo ako ih predloži jedna od stranaka u kaznenom postupku ili sud.

Zakon o kaznenom postupku

(1) U kaznenom postupku oštećenik ima, u skladu s ovim Zakonom, pravo:

1) služiti se vlastitim jezikom uključujući i znakovni jezik gluhih i gluhoslijepih i na pomoć tumača ako ne razumije ili se ne služi hrvatskim jezikom odnosno prevoditelja ili tumača znakovnog jezika ako se radi o gluhom ili gluhoslijepom oštećeniku

2) podnijeti prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva te privremenih mjera osiguranja

3) na opunomoćenika

- 4) upozoravati na činjenice i predlagati dokaze
- 5) prisustvovati dokaznom ročištu
- 6) prisustvovati raspravi i sudjelovati u dokaznom postupku, te iznijeti završni govor
- 7) izvršiti uvid u spis predmeta sukladno članku 184. stavku 2. ovog Zakona
- 8) zatražiti obavijest od državnog odvjetnika o poduzetim radnjama povodom njegove prijave (članak 206.a) i podnijeti pritužbu višem državnom odvjetniku (članak 206.b)
- 9) podnijeti žalbu
- 10) podnijeti prijedlog za progon i privatnu tužbu sukladno odredbama Kaznenog zakona
- 11) biti obaviješten o odbacivanju kaznene prijave ili odustajanju državnog odvjetnika od kaznenog progona
- 12) preuzeti kazneni progon umjesto državnog odvjetnika
- 13) zatražiti povrat u prijašnje stanje
- 14) biti obaviješten o ishodu kaznenog postupka.

(2) Državno odvjetništvo i sud dužni su prije i tijekom kaznenog postupka u svakom stadiju postupka ispitati postoji li mogućnost da okrivljenik oštećeniku popravi štetu uzrokovanu kaznenim djelom.

(3) Državni odvjetnik i sud dužni su posebno upozoriti oštećenika na prava iz stavka 1. točke 1., 2., 4., 6., 7. i 8. ovog članka. Zakonom se propisuju upozorenja oštećeniku u odnosu na prava iz stavka 1. točke 3., 5., 9., 11. i 12. ovog članka.

e. Institucionalna potpora žrtvama osigurana je u okviru javnog sektora – Ministarstva pravosuđa i sudova, kao i u okviru nevladinog sektora – nevladine organizacije koje se bave zaštitom pojedinih vrsta žrtava. Od 1. svibnja 2008. godine u **Ministarstvu pravosuđa** započeli su s radom **odjeli za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama** kao rezultat zajedničkog pilot-projekta Ministarstva pravosuđa i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj. Osnovne zadaće odjela su:

- pružanje emocionalne potpore svjedocima/oštećenicima prije, tijekom i nakon sudskog postupka
- pružanje praktičnih informacija svjedocima, oštećenicima i članovima njihovih obitelji
- standardizacija postupaka/postupanja s oštećenicima i svjedocima
- odabir, edukacija i koordinacija rada volontera koji pružaju potporu.

Potpورا se pruža svjedocima i oštećenima prije, tijekom i nakon dolaska na sud. Već od trenutka primanja poziva svjedok/oštećenik može se obratiti službenicima ureda telefonski ili osobno. Po dolasku na sud službenici odjela i volonteri pričekat će oštećenika/svjedoka na ulazu u zgradu suda. Smjestit će ga u zasebnu čekaonicu koja je namijenjena isključivo njima gdje će im dati odgovore na sva pitanja vezana uz osnove sudskog postupka te objasniti što ih sve čeka u sudnici. U slučaju da svjedok/oštećenik izrazi potrebu, službenik/volonter otpratit će ga i provesti vrijeme s njim u sudnici. Kada svjedok/oštećenik završi s davanjem iskaza, službenik odjela, prema potrebi, može ga informirati gdje može potražiti stručnu pomoć – psihološko savjetovanje ili sl. Službenici za potporu kao i volonteri ne daju pravne savjete, niti provode psihološko savjetovanje ili psihoterapiju te ne razgovaraju o sadržaju iskaza svjedoka ili oštećenika.

Osim pri Ministarstvu pravosuđa, i na županijskim sudovima osnovani su uredi za podršku žrtvama i svjedocima. Trenutačno u Hrvatskoj djeluje sedam ureda za podršku žrtvama i svjedocima. Uredi pružaju emotivnu potporu i praktične informacije svjedocima koji svjedoče u sudskim postupcima. Prva četiri ureda otvorena su pri županijskim sudovima u Osijeku, Vukovaru, Zadru i Zagrebu 2008./2009. godine. Dana 1. siječnja 2011. godine, s radom su započela nova tri ureda u Rijeci, Sisku i Splitu. Uredi su dio administracije suda i odgovaraju za svoj rad predsjedniku suda. Od 2008. godine do danas, ovih sedam ureda pružilo je potporu i savjetovanje za gotovo 6.000 svjedoka. Potpora i informacije koje se pružaju svjedocima i žrtvama besplatne su, a sve što je izrečeno ostaje povjerljivo. U uredima rade mali stručni timovi kojima pomaže više od sto posebno educiranih volontera. Osim na županijskim sudovima, uredi pružaju potporu općinskim i prekršajnim sudovima, primjerice, u slučajevima obiteljskog nasilja.

Prema Zakonu o kaznenom postupku žrtva kaznenog djela ima pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela u skladu sa zakonom (čl. 43. st. 1. t. 1. ZKP-a).

- f. Zakon o kaznenom postupku sadrži mjere koje osiguravaju zaštitu privatnosti i ugleda žrtve. Sud će uvijek isključiti javnost s rasprave radi zaštite osobnog ili obiteljskog života žrtve i oštećenika (čl. 388. st. 2. t. 4. ZKP-a), a iz istog razloga državni odvjetnik može odrediti da je istraga tajna (čl. 231. st. 2. ZKP-a). Žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode te kaznenog djela trgovanja ljudima ima brojna prava kojima može zaštititi svoju privatnost i ugled. Prema čl. 45. Zakona o kaznenom postupku ova vrsta žrtvi ima pravo zahtijevati da ju u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola, da se ispita uz prisutnost osobe od povjerenja, uskratiti odgovor na nepotrebna pitanja koja se odnose na strogo osobni život žrtve, zahtijevati da bude ispitana preko audio-video uređaja, na tajnost osobnih podataka, zahtijevati isključenje javnosti s rasprave. Prema čl. 44. istog Zakona dijete kao žrtva ima pravo na pratnju osobe od povjerenja tijekom sudjelovanja u radnjama, tajnost osobnih podataka te isključenje javnosti.

(1) Dijete kao žrtva kaznenog djela ima, osim prava koje ima žrtva iz članka 43. i drugih odredaba ovog Zakona, pravo na:

- 1) opunomoćenika na teret proračunskih sredstava
- 2) pratnju osobe od povjerenja prilikom sudjelovanja u radnjama
- 3) tajnost osobnih podataka
- 4) isključenje javnosti.

(2) Sud, državni odvjetnik, istražitelj i policija moraju prema djetetu kao žrtvi kaznenog djela, postupati posebno obzirno imajući na umu dob, ličnost i druge okolnosti kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta. Pri postupanju prema djetetu žrtvi nadležna tijela prvenstveno će se rukovoditi najboljim interesom djeteta.

(3) Ako nije poznata dob žrtve, pretpostavit će se da se radi o djetetu ako postoji vjerojatnost da žrtva nije navršila osamnaest godina života.

(1) Žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode te kaznenog djela trgovanja ljudima ima uz prava iz članka 43. i 44. ovog Zakona pravo:

- 1) prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom, na teret proračunskih sredstava
- 2) da ju u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola
- 3) da se ispita uz prisutnost osobe od povjerenja
- 4) uskratiti odgovor na nepotrebna pitanja koja se odnose na strogo osobni život žrtve
- 5) zahtijevati da bude ispitana putem audio-video uređaja prema članku 292. stavku 4. ovog Zakona
- 6) na tajnost osobnih podataka
- 7) zahtijevati isključenje javnosti s rasprave.

(2) Prije prvog ispitivanja sud, državni odvjetnik, istražitelj i policija moraju žrtvu kaznenog djela iz stavka 1. ovog članka, upozoriti na njezina prava iz ovog članka.

(1) Istraga je nejavna.

(2) Tijelo koje vodi istragu može rješenjem odrediti tajnost cijele ili dijela istrage iz razloga navedenih u članku 388. ovog Zakona ako bi javno objavljivanje podataka iz istrage štetilo pro-
bicima postupka. Tijelo koje poduzima radnju upozorit će osobe koje sudjeluju u takvoj istrazi da je odavanje tajne kazneno djelo. Sve osobe koje saznaju sadržaj postupovne radnje koja je provedena tijekom takve istrage dužne su kao tajnu čuvati činjenice ili podatke koje su tom prilikom saznale.

(1) Vijeće će isključiti javnost za cijelu raspravu ili njezin dio:

1) radi zaštite osobe mlađe od osamnaest godina

2) na zahtjev žrtve iz članka 45. ovog Zakona, tijekom njezina ispitivanja kao svjedoka.

(2) Od otvaranja zasjedanja pa do završetka rasprave vijeće može u svako doba, po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka, ali uvijek nakon njihova ispitivanja, isključiti javnost za cijelu raspravu ili njezin dio ako je to potrebno radi:

1) zaštite sigurnosti i obrane Republike Hrvatske

2) zaštite tajne, kojoj bi štetila javna rasprava

3) zaštite javnog reda i mira

4) zaštite osobnog ili obiteljskog života optuženika, žrtve, oštećenika ili drugog sudionika u postupku.

g. Odredbe Zakona o kaznenom postupku kao i pravila postupanja tijela za potporu žrtvama osiguravaju da se, kad je god to moguće, izbjegne kontakt između žrtava i počinitelja u prostorijama suda i drugih pravosudnih tijela. Tako žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode, kaznenog djela trgovanja ljudima i ako je kazneno djelo počinjeno u obitelji ima pravo zahtijevati da bude ispitana preko audio-video uređaja (čl. 45. st. 1. t. 5., čl. 292. st. 4. ZKP-a). Ispitivanje ovih osoba videovezom provest će se tako da im stranke mogu postavljati pitanja bez prisutnosti u prostoriji gdje se svjedok nalazi, a ispitivanje će se prema potrebi snimiti uređajem za audio-video snimanje (čl. 292. st. 3. ZKP-a).

Također, službenici koji rade u Ministarstvu pravosuđa ili sudovima na poslovima potpore žrtvama pobrinut će se da žrtvu smjeste u posebnu prostoriju namijenjenu samo za nju, gdje neće sresti počinitelja. Potpora i pomoć svjedocima i žrtvama pruža se u odjelima na županijskim sudovima u Zagrebu, Vukovaru, Osijeku, Zadru, Splitu, Sisku ili Rijeci te na Općinskom kaznenom sudu u Zagrebu. Svrha je ureda olakšati stresne situacije svjedočenja i boravka na sudu. Odjeli pružaju praktične informacije o kaznenim postupcima i pružaju emocionalnu potporu.

Iako odredbe Zakona o kaznenom postupku omogućavaju da se izbjegne kontakt između žrtava i počinitelja tako što žrtva kaznenog djela ima pravo zahtijevati da bude ispitana preko audio-video uređaja, u praksi se, nažalost, to često ne poštuje, posebice u onim slučajevima gdje nema službi za podršku. Stoga je nužno širenje mreže za potporu žrtvama i izvan sudova pri kojima trenutačno djeluju uredi za podršku svjedocima i žrtvama.

(3) Svjedoci koji se zbog starosti, zdravstvenog stanja ili invaliditeta ne mogu odazvati pozivu, mogu se ispitati u svojem stanu ili drugom prostoru u kojemu borave. Te svjedoke se može ispitati putem audio-video uređaja kojima rukuje stručna osoba. Ako to zahtijeva stanje svjedoka, ispitivanje će se provesti tako da mu stranke mogu postavljati pitanja bez prisutnosti u prostoriji gdje se svjedok nalazi. Ispitivanje će se prema potrebi snimiti uređajem za audio-video snimanje, a snimka će se zapečatiti i priključiti zapisniku.

(4) Na način određen u stavku 3. ovog članka, na njezin zahtjev, provest će se ispitivanje kao svjedoka žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, kaznenog djela trgovanja ljudima ili ako je kazneno djelo počinjeno u obitelji. Takav svjedok može se samo iznimno ponovno ispitati, ako to sud ocijeni potrebnim.

h. Žrtva i oštećenik imaju pravo u postupku služiti se svojim jezikom i na pomoć tumača ako ne razumije ili se ne služi hrvatskim jezikom, odnosno prevoditelja ili tumača znakovnog jezika ako je riječ o gluhom ili gluhoslijepom oštećeniku (čl. 47. st. 1. t. 1. ZKP-a). Ako se radnja u postupku ne vodi na jeziku koji osoba govori i razumije, osigurat će se usmeno prevođenje odnosno prevođenje ili tumačenje znakovnim jezikom gluhih i gluhoslijepih onoga što ona odnosno drugi iznosi te isprava i drugog pisanog dokaznog materijala koji se izvodi. O pravu na usmeno prevođenje odnosno prevođenje ili tumačenje znakovnim jezikom gluhih i gluhoslijepih osoba poučit će se prije prvog ispitivanja (čl. 8. ZKP-a).

Troškovi tumača isplaćuju se iz sredstava tijela koje vodi postupak, a naplaćuju poslije od osoba koje su ih dužne naknaditi prema odredbama ovog Zakona. Naknada se nikada ne vrši od oštećenika ili žrtve, u slučaju kada je riječ o kaznenom progonu po službenoj dužnosti.

Zakon o kaznenom postupku

(3) Stranke i ostali sudionici u postupku imaju pravo služiti se svojim jezikom, uključujući i znakovni jezik gluhih i gluhoslijepih. Ako se radnja u postupku ne vodi na jeziku koji osoba govori i razumije, osigurat će se usmeno prevođenje odnosno prevođenje ili tumačenje znakovnim jezikom gluhih i gluhoslijepih onoga što ona odnosno drugi iznosi te isprava i drugog pisanog dokaznog materijala koji se izvodi. U zapisniku će se zabilježiti da je dana pouka i izjava sudionika. O pravu na usmeno prevođenje odnosno prevođenje ili tumačenje znakovnim jezikom gluhih i gluhoslijepih osoba će se poučiti prije prvog ispitivanja.

(1) U kaznenom postupku oštećenik ima, u skladu s ovim Zakonom, pravo:

1) služiti se vlastitim jezikom uključujući i znakovni jezik gluhih i gluhoslijepih i na pomoć tumača ako ne razumije ili se ne služi hrvatskim jezikom odnosno prevoditelja ili tumača znakovnog jezika ako se radi o gluhom ili gluhoslijepom oštećeniku.

i. Vidi tekst gore pod g.

Odredba st. 2. ovog članka Konvencije ustanovljuje obvezu pružanja posebne zaštite djetetu žrtvi i djetetu svjedoku te je također implementirana u hrvatsko pravo. Dijete žrtva kaznenog djela ima dodatna prava propisana čl. 44. Zakona o kaznenom postupku, a propisan je i poseban način ispitivanja djeteta u čl. 292. istog Zakona.

(1) Ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, ispitivanje djeteta koje nije navršilo četrnaest godina kao svjedoka provodi sudac istrage. Ispitivanje će se provesti bez prisutnosti suca i stranaka u prostoriji gdje se dijete nalazi putem audio-video uređaja kojima rukuje stručni pomoćnik. Ispitivanje se provodi uz pomoć psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe, a osim kad to nije protivno interesima postupka ili djeteta, ispitivanju prisustvuje roditelj ili skrbnik. Stranke mogu postavljati pitanja djetetu – svjedoku prema odobrenju suca istrage putem stručne osobe. Ispitivanje će se snimiti uređajem za audio-video snimanje, a snimka će se zapečatiti i priključiti zapisniku. Dijete se može samo iznimno ponovno ispitati, i to na isti način.

(2) Ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, ispitivanje djeteta s navršenih četrnaest, a nenavršenih osamnaest godina kao svjedoka provodi sudac istrage. Pri ispitivanju djeteta osobito ako je oštećeno kaznenim djelom, postupit će se obzirno da ispitivanje ne bi štetno utjecalo na psihičko stanje djeteta. Prema okolnostima, posebno vodeći računa o zaštiti djeteta, može se provesti na način propisan u stavku 1. ovog članka.

Članak 57. – Pravna pomoć

Stranke će osigurati pravo na pravnu pomoć i na besplatnu pravnu pomoć žrtvama u skladu s uvjetima predviđenim njihovim unutarnjim pravom.

Žrtva kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od pet ili više godina, ako trpi teža psihofizička oštećenja ili teže posljedice kaznenog djela, ima pravo na stručnu pomoć savjetnika na teret proračunskih sredstava prije davanja iskaza u kaznenom postupku te pri podnošenju imovinskopравnog zahtjeva (čl. 43. st. 2. ZKP-a).

Dijete kao žrtva kaznenog djela ima, osim prava koje ima žrtva iz članka 43. i drugih odredaba ovog Zakona, pravo na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava (čl. 44. st. 1. ZKP-a).

Žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode te kaznenog djela trgovanja ljudima ima uz prava iz članka 43. i 44. ovog Zakona pravo prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom, na teret proračunskih sredstava (čl. 45. st. 1. ZKP-a).

Prema Nacrtu prijedloga izmjena **Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji** iz 2012. godine centri za socijalnu skrb imaju dužnost posredovati i pomoći žrtvi nasilja kod ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć i zastupanje kod Hrvatske odvjetničke komore te pomoći i posredovati kod ostvarivanja prava na besplatnu zdravstvenu pomoć ili uputiti žrtvu u odgovarajuće savjetovalište (t. 3.5.).

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći osigurava pružanje tzv. sekundarne pravne pomoći koja obuhvaća (čl. 14.):

- a) pravni savjet
- b) sastavljanje podnesaka u postupku zaštite prava radnika pred poslodavcem
- c) sastavljanje podnesaka u sudskim postupcima
- d) zastupanje u sudskim postupcima
- e) pravnu pomoć u mirnom rješenju spora.

(2) Sekundarna pravna pomoć obuhvaća i:

- a) oslobođenje od plaćanja troškova sudskog postupka
- b) oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi.

Osoba koja je lošeg imovinskog stanja ima pravo na besplatnu pravnu pomoć sukladno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Uvjet za odobravanje besplatne pravne pomoći jest imovno stanje podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva. Međutim, sekundarna pravna pomoć odobrit će se bez utvrđivanja imovnog stanja ako je podnositelj zahtjeva žrtva kaznenog djela nasilja u postupku radi ostvarivanja prava na naknadu štete koja je prouzročena počinjenjem kaznenog djela.

Pri utvrđivanju imovnog stanja ne uzimaju se u obzir ukupni prihodi i imovina počinitelja nasilja u obitelji ako je podnositelj zahtjeva žrtva toga nasilja (čl. 15. st. 2.).

Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći kao pružatelji pravne pomoći predviđeni su odvjetnici, udruge, sindikati i pravne klinike pri čemu su definirani oblici pravne pomoći koju pojedini od ovih subjekata može pružati. Odvjetnici mogu pružati primarnu i sekundarnu pravnu pomoć prema odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Odvjetnik ne smije odbiti pružiti pravnu pomoć u skladu s odredbama Zakona, osim u slučajevima predviđenima Zakonom o odvjetništvu za uskratu pravne pomoći. Korisnik pravne pomoći može odbijanje pružanja pravne pomoći prijaviti ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa. Neosnovano odbijanje pružanja pravne pomoći smatrat će se nesavjesnim pružanjem pravne pomoći u smislu Zakona.

Na temelju članka 21. Zakona o odvjetništvu i glave III. Kodeksa odvjetničke etike, Hrvatska odvjetnička komora osigurava besplatnu pravnu pomoć socijalno ugroženim osobama i žrtvama Domovinskog rata u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem.

Iako navedene odredbe parcijalno osiguravaju žrtvama nasilja besplatnu pravnu pomoć, ipak, u praksi ona i dalje nije na zadovoljavajućoj razini.

Članak 58. – Zastara

Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da rok zastare za pokretanje bilo kojeg pravnog postupka u pogledu kaznenih djela utvrđenih u skladu s člancima 36., 37., 38. i 39. ove Konvencije nastavlja teći tijekom razdoblja koje je dovoljno dugo i odgovara težini odnosnog kaznenog djela, kako bi se omogućilo učinkovito pokretanje postupka nakon što žrtva postane punoljetna.

Rokovi za zastaru u Republici Hrvatskoj su dugi. Kazneni zakon iz 2011. ukinuo je relativnu zastaru te je uspostavio jedinstveni rok zastare bez obzira na aktivnosti kaznenog progona nadležnih tijela. Za kaznena djela kojom se implementira Konvencija zastarni rokovi iznose 15 godina, 20 godina, 25 godina i 40 godina.

U slučaju žrtve djeteta, Kazneni zakon propisuje da za pojedina kaznena djela zastara kaznenog progona počinje teći od punoljetnosti žrtve. Time se upravo ostvaruje svrha čl. 58. Konvencije koji zahtijeva postojanje mogućnosti za pokretanje postupka nakon što žrtva postane punoljetna. Među ovim kaznenim djelima nalaze se neka kaznena djela koja implementiraju Konvenciju, kao što su teška i osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 118. i 119. KZ-a), teški oblik spolnog odnošaja bez pristanka prema bliskoj osobi (čl. 154. st. 1. t. 2. KZ-a), ali ne i sva. Tako, primjerice, nije uključeno kazneno djelo silovanja.

Potrebna je promjena čl. 82. st. 3. Kaznenog zakona, koji propisuje da za pojedina kaznena djela zastara kaznenog progona počinje teći od punoljetnosti žrtve, na način da se uključe sva djela iz Konvencije kada je žrtva maloljetna. Među kaznena djela treba, uz čl. 154. st. 1. t. 2., uvrstiti i čl. 152., 153. Kaznenog zakona.

Kazneni zakon

Zastara kaznenog progona

Članak 81.

(1) Kazneni progon zastarijeva nakon:

- 40 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna dugotrajnog zatvora i kazna zatvora u trajanju dužem od 15 godina
- 25 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od 10 godina
- 20 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od 5 godina

- 15 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od 3 godine
- 10 godina za kaznena djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju dužem od jedne godine i
- 6 godina za ostala kaznena djela.

(2) Kazneni progon ne zastarijeva za kazneno djelo genocida (članak 88.), zločin agresije (članak 89.), zločina protiv čovječnosti (članak 90.), ratnog zločina (članak 91.) te drugih djela koja ne zastarijevaju prema Ustavu Republike Hrvatske ili međunarodnom pravu.

(3) Ako je prije proteka rokova iz stavka 1. ovoga članka donesena prvostupanjska presuda, zastara kaznenog progona produljuje se za dvije godine.

Tijek zastare kaznenog progona

Članak 82.

(1) Zastara kaznenog progona počinje teći danom kad je kazneno djelo počinjeno. Ako posljedica koja je obilježje kaznenog djela nastupi kasnije, zastara počinje teći od tog trenutka.

(2) Zastara kaznenog progona ne teče za vrijeme za koje se prema zakonu kazneni progon ne može poduzeti ili se ne može nastaviti.

(3) Za kaznena djela iz članka 105. stavka 3., članka 106. stavka 2. i 3., članka 110., članka 111., članka 112. stavka 1., članka 114. **stavka 2.**, članka 116. **stavka 3.**, članka 118., članka 119., članka 154. stavka 1. točke 2., **članka 155. stavka 2., članka 156.**, članka 158., članka 159., **članka 160.**, članka 162., članka 163., članka 164., članka 166., članka 170., članka 171., članka 176. i članka 177. ovoga Zakona počinjenih na štetu djeteta, zastara kaznenog progona počinje teći od punoljetnosti žrtve.

Poglavlje VII. – Migracija i azil

Članak 59. – Boravišni status

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da žrtve, čiji boravišni status ovisi o statusu bračnog druga ili partnera, sukladno tome kako ih priznaje unutarnje pravo, u slučaju razvoda braka ili prestanka veze, dobiju u slučaju osobito teških okolnosti, na zahtjev, vlastitu dozvolu boravka neovisno o trajanju braka ili veze. Uvjeti koji se odnose na dodjelu i trajanje vlastite dozvole boravka utvrđuju se unutarnjim pravom.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da žrtve mogu ostvariti prekid postupka deportacije koji je pokrenut u vezi s njihovim boravišnim statusom ovisnim o statusu bračnog druga ili partnera, sukladno tome kako ih priznaje unutarnje pravo, kako bi im se omogućilo podnošenje zahtjeva za vlastitu dozvolu boravka.

3. Stranke će izdati obnovljivu dozvolu boravka žrtvama u jednoj od sljedećih dviju situacija, ili u obje:

- a. kad nadležno tijelo smatra da je njihov boravak nužan zbog njihove osobne situacije
- b. kad nadležno tijelo smatra da je njihov boravak nužan u svrhu njihove suradnje s nadležnim tijelima u istrazi ili kaznenom postupku.

4. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da žrtve prisilnog braka, dovedene u drugu zemlju radi sklapanja braka i koje su, kao rezultat, izgubile boravišni status u zemlji u kojoj su prebivale, mogu ponovno dobiti taj status.

Navedene odredbe nisu implementirane u Zakonu o azilu, međutim, prema Zakonu o strancima čl. 65. moguće je dobiti privremeni boravak zbog humanitarnih razloga. Kriteriji su vrlo općenito definirani i ovise o subjektivnoj procjeni komisije koja odlučuje.

Potrebno je eliminirati arbitrarnost i jasnije definirati kriterije za dobivanje privremenog boravka u Zakonu o strancima kako bi se osiguralo da žrtve, čiji boravišni status ovisi o statusu bračnog druga ili partnera, u slučaju razvoda braka ili prestanka veze dobiju, kad je riječ o osobito teškim okolnostima, na zahtjev, vlastitu dozvolu boravka neovisno o trajanju braka ili veze.

Zakon o strancima

Privremeni boravak iz humanitarnih razloga

Članak 65.

(1) Privremeni boravak iz humanitarnih razloga odobrit će se strancu u sljedećim slučajevima:

1. ako je kao žrtva trgovanja ljudima (u daljnjem tekstu: žrtva) prihvatio program pomoći i zaštite

2. ako je maloljetnik koji je napušten ili je žrtva organiziranog kriminala ili je iz drugih razloga ostao bez roditeljske zaštite, skrbništva ili bez pratnje

3. strancu koji je do dana podnošenja zahtjeva najmanje 10 godina bio u statusu izbjeglice ili koji je obuhvaćen programom obnove ili povratka ili stambenog zbrinjavanja izbjeglica iz Republike Hrvatske, što se dokazuje potvrdom nadležnog državnog tijela za izbjeglice

4. ako surađuje s nadležnim tijelima i njegovo je sudjelovanje neophodno u kaznenom postupku koji se vodi protiv poslodavca koji ga je nezakonito zapošljavao

5. iz ozbiljnih opravdanih razloga humanitarne prirode.

(2) Stranac iz stavka 1. ovoga članka ne mora ispunjavati uvjete iz članka 54. stavka 1. točke 3. i 4. ovoga Zakona. (ne mora dokazivati svrhu boravka).

(3) Prije izdavanja odobrenja za privremeni boravak iz stavka 1. točke 5. ovoga članka policijska uprava, odnosno policijska postaja dužna je zatražiti suglasnost Ministarstva.

Žrtva trgovanja ljudima

Članak 66.

(1) Identifikaciju žrtve obavlja Ministarstvo u suradnji s organizacijama civilnog društva, a kada se radi o žrtvi-maloljetniku Ministarstvo je dužno surađivati i s ministarstvom nadležnim za socijalnu skrb.

(2) O žrtvinom prihvaćanju programa pomoći i zaštite Operativni tim Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima (u daljem tekstu: Operativni tim) obavještava Ministarstvo.

(3) Program pomoći i zaštite obuhvaća zdravstvenu i psihosocijalnu zaštitu, siguran smještaj, usluge prevođenja i tumačenja, pravnu pomoć te siguran povratak u državu podrijetla.

(4) Osoba gubi pravo na pomoć i zaštitu ako je iskaz temeljila na lažnim činjenicama, ako su prestale okolnosti radi kojih je ostvarila pravo na pomoć i zaštitu ili ako se ponaša suprotno pravilima utvrđenim programom pomoći i zaštite. O gubitku prava na pomoć i zaštitu Operativni tim obavještava Ministarstvo.

Članak 67.

(1) Stranac identificiran kao žrtva ima pravo u roku od 60 dana odlučiti o svom sudjelovanju u programu pomoći i zaštite.

(2) Skrbnik maloljetnika koji je identificiran kao žrtva ima pravo, uz suglasnost **centra za socijalnu skrb** u roku od 90 dana odlučiti o sudjelovanju u programu pomoći i zaštite, vodeći računa o najboljem interesu maloljetnika te uvažavajući mišljenje maloljetnika.

(3) Rok iz stavka 1. ovoga članka ne mora se poštivati, **osim u slučaju kada je riječ o maloljetniku**, ako se utvrdi da stranac identificiran kao žrtva nije žrtva ili ako je aktivno, dragovoljno i na osobnu inicijativu obnovio kontakte s počiniteljima kaznenih djela ili ako to zahtijevaju razlozi zaštite javnog poretka i nacionalne sigurnosti.

Članak 68.

(1) Žrtva kojoj je odobren privremeni boravak ima pravo na siguran smještaj, zdravstvenu zaštitu, novčanu pomoć, obrazovanje i rad.

(2) Sigurnim smještajem smatra se mjesto gdje je žrtva zaštićena od utjecaja osobe osumnjičene za počinjenje kaznenog djela.

(3) Visinu novčane pomoći odredit će tijelo nadležno za poslove socijalne skrbi.

(4) Žrtva koja je u radnom odnosu ili posjeduje novčana sredstva ili su joj troškovi osobnog života osigurani na drugi način nema pravo na novčanu pomoć.

(5) Posebna skrb vodit će se o trudnicama i osobama s invaliditetom kao posebno ranjivim skupinama žrtava.

(6) Stranac kojem je odobren privremeni boravak iz humanitarnih razloga sukladno članku 65. stavku 1. točki 4. ovoga Zakona ostvaruje prava iz stavka 1. ovoga članka.

Rok važenja privremenog boravka

Članak 52.

(1) Odobrenje za privremeni boravak izdaje se na rok važenja do godine dana.

(2) Rok važenja putne isprave mora biti najmanje 3 mjeseca duži od roka na koji se izdaje odobrenje za privremeni boravak.

(3) Strancu koji nema valjanu stranu putnu ispravu, a zahtjev za privremeni boravak podnese u Republici Hrvatskoj, izdaje se rješenje o odobrenju privremenog boravka.

(4) Stranac iz stavka 3. ovoga članka zahtjevu za produženje privremenog boravka dužan je priložiti stranu putnu ispravu.

Produženje privremenog boravka

Članak 53.

(1) Zahtjev za produženje odobrenja privremenog boravka podnosi se najkasnije 30 dana prije isteka roka važećeg odobrenja za privremeni boravak, u policijskoj upravi odnosno policijskoj postaji prema mjestu boravišta odnosno sjedištu poslodavca ili mjestu rada stranca.

(2) Stranac koji je podnio zahtjev za produženje odobrenja privremenog boravka prije isteka roka važećeg privremenog boravka može ostati u Republici Hrvatskoj do izvršnosti odluke o zahtjevu.

Članak 60. – Zahtjevi za azil utemeljeni na rodu

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se rodno utemeljeno nasilje nad ženama može priznati kao oblik proganjanja u smislu članka 1. A (2) Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. godine, te kao oblik teške povrede koja zahtijeva supsidijarnu zaštitu.

2. Stranke će osigurati da se rodno osjetljivo tumačenje prida svakoj od osnova iz Konvencije te da se, kad se utvrdi da postoji mogućnost progona po jednoj ili više tih osnova, podnositeljima/podnositeljicama zahtjeva dodijeli status izbjeglice u skladu s primjenjivim odgovarajućim mehanizmima.

3. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi razvile rodno osjetljive postupke prihvata i usluge za potporu tražiteljima/tražiteljicama azila, kao i rodno osjetljive smjernice i postupke za azil, uključujući i utvrđivanje statusa izbjeglice te zahtjev za međunarodnu zaštitu.

Navedene odredbe djelomično su implementirane u Zakonu o azilu gdje se kao relevantna djela proganjanja navode djela nasilja, uključujući i seksualno nasilje te djela koja su po svojoj prirodi tipično vezana za spol i djecu.

Zakon o azilu

Azil

Članak 4.

U Republici Hrvatskoj odobrit će se azil strancu koji se ne nalazi u zemlji svog državljanstva ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje uobičajenog boravišta, a koja se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje.

Djela proganjanja

Članak 5.

Osnovani strah od proganjanja u smislu članka 4. ovoga Zakona postoji ukoliko su djela proganjanja:

1. dovoljno ozbiljna po svojoj prirodi ili ponavljanju da predstavljaju ozbiljno kršenje osnovnih ljudskih prava, osobito prava koja ne mogu biti ograničena prema članku 15. stavku 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, ili
2. skup različitih mjera, uključujući i kršenje ljudskih prava, koje su dovoljno ozbiljne da, u cjelini, mogu utjecati na pojedinca na način iz točke 1. ovoga stavka.

Djela proganjanja iz stavka 1. ovoga članka, između ostalog, mogu biti:

1. fizičko ili mentalno nasilje, uključujući i seksualno nasilje
2. zakonske, administrativne, policijske i/ili sudske mjere koje su diskriminirajuće ili koje se provode na diskriminirajući način
3. sudski progon ili kažnjavanje koje je nerazmjerno ili diskriminirajuće
4. uskraćivanje sudske pomoći
5. sudski progon ili kažnjavanje radi odbijanja obavljanja vojne službe prilikom sukoba, kada bi obavljanje vojne službe uključivalo kaznena djela ili radnje koje potpadaju pod razloge isključenja navedene u članku 6. i 8. ovoga Zakona
6. djela koja su po svojoj prirodi specifično vezana uz spol ili djecu.

Između razloga za proganjanje i djela proganjanja mora postojati povezanost, kao i nepostojanje zaštite protiv tih djela.

Članak 61. – Zabrana protjerivanja ili vraćanja osoba

1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi poštovale načelo zabrane protjerivanja i vraćanja osoba u skladu s postojećim obvezama prema međunarodnom pravu.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da žrtve nasilja nad ženama, kojima je potrebna zaštita, bez obzira na njihov status ili prebivalište, neće biti vraćene ni pod kojim okolnostima u bilo koju zemlju u kojoj bi im mogao biti ugrožen život ili u kojoj bi mogle biti podvrgnute mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

U svrhu reguliranja migracijskih kretanja u Republici Hrvatskoj, Vlada Republike Hrvatske usvojila je *Migracijsku politiku Republike Hrvatske za razdoblje od 2013. do 2015. godine*. u skladu sa *Zajedničkim osnovnim principima za integracijske politike u Europskoj uniji* Vijeća Europske unije iz 2004. godine. Cilj integracijske politike sastoji se u osiguravanju određenih prava strancima od strane države koji se primarno odnose na pravo na rad, odgovarajući smještaj odnosno stanovanje, obrazovanje, sigurnost i sva ostala pripadajuća prava.

Radi osiguravanja učinkovite provedbe integracije stranaca, s posebnim naglaskom na ranjive skupine stranaca poput tražitelja azila, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, *Migracijska politika* u poglavlju 5. *Integracijska politika* predviđa osnivanje međuresornog tijela pod nazivom Stalno povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo, s imenovanim predstavnicima/predstavnicama nadležnih državnih tijela. Također, u okviru rada Stalnog povjerenstva predviđeno je osnivanje Radne skupine Stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo, čija je obveza operativna provedba planiranih zadaća i izvještavanje Stalnog povjerenstva o tijeku provedbe planiranih aktivnosti. Navedena Radna skupina zadužena je za izradu *Akcijskog plana za uklanjanje prepreka u ostvarivanju pojedinih prava u području integracije stranaca za razdoblje od 2013. do 2015. godine*. Republika Hrvatska je kao država članica Europske unije uključena i u rad mreže Nacionalnih kontakt-točaka o integraciji preko Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske kao nacionalne kontakt-točke.

Sva nadležna tijela državne uprave, čiji su predstavnici/predstavnice članovi/članice Stalnog povjerenstva, dužna su u suradnji s tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave te organizacijama civilnoga društva osigurati odgovarajući normativni okvir u području migracija i integracije stranaca u hrvatsko društvo, kao i njegovu učinkovitu i dosljednu provedbu na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Usto je važno istaknuti i aktivnosti dvaju tijela – Koordinacije za azil koju vodi i koordinira Hrvatski pravni centar (HPC), a koja okuplja nadležna tijela državne uprave, sva ministarstva uključena u sustav, predstavnike UNHCR-a, predstavnike organizacija civilnog društva i akademске zajednice koji se kvartalno okupljaju s ciljem informiranja i diskutiranja o najvažnijim novostima u sustavu azila u Republici Hrvatskoj. Koordinacija za integraciju, koju vodi Centar

za mirovne studije (CMS), okuplja desetak nevladinih organizacija nekoliko puta na godinu s ciljem dogovora i provođenja aktivnosti vezanih za integraciju izbjeglica i stranaca u hrvatskom društvu.

Zakon o azilu

Zabrana prisilnog udaljenja ili vraćanja ("refoulement")

Članak 3.

Nije dopušteno prisilno udaljiti ili na bilo koji način vratiti stranca u zemlju u kojoj bi njegov život ili sloboda bili ugroženi zbog rasne, vjerske ili nacionalne pripadnosti, **pripadnosti određenoj društvenoj skupini** ili zbog političkog mišljenja ili u zemlju u kojoj bi mogao biti podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Poglavlje IX. – Mehanizam nadzora

Članak 66. – Skupina stručnih osoba za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

1. Skupina stručnih osoba za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (u daljnjem tekstu "GREVIO") pratit će provedbu ove Konvencije od strane stranaka.
2. GREVIO će se sastojati od najmanje deset članova/članica i najviše petnaest članova/članica, uzimajući u obzir rodnu i geografsku ravnotežu, kao i multidisciplinarno stručno znanje. Njegove članove/članice birat će Odbor stranaka između kandidata/kandidatkinja koje predlažu stranke, na razdoblje od četiri godine, s mogućnošću jednog reizbora, te će biti izabrani među državljanima/državljkama stranaka.
3. Prvi izbor deset članova/članica održat će se u roku od jedne godine nakon stupanja na snagu ove Konvencije. Izbor pet dodatnih članova/članica održat će se nakon 25. ratifikacije ili pristupa.
4. Izbor članova/članica GREVIO-a temeljit će se na sljedećim načelima:
 - a. moraju biti izabrani u transparentnom postupku među osobama izraženih moralnih osobina, poznatim po svojoj visokoj razini stručnosti u području ljudskih prava, ravnopravnosti spolova, nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, ili pomoći i zaštiti žrtava, ili koje su pokazale profesionalno iskustvo u područjima koje obuhvaća ova Konvencija
 - b. ni jedna stranka ne može biti zastupljena s dva/dvije državljanina/državljanke u članstvu GREVIO-a
 - c. moraju predstavljati glavne pravne poretke
 - d. moraju predstavljati relevantne subjekte i tijela u području nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
 - e. oni/one će djelovati u vlastitom svojstvu i biti neovisni/neovisne i nepristrani/nepriistrane u obavljanju svojih funkcija te moraju biti na raspolaganju kako bi obavljali/obavljale svoje dužnosti na učinkovit način.
5. Postupak za izbor članova/članica GREVIO-a utvrdit će Odbor ministara Vijeća Europe, nakon konzultacija sa strankama i dobivanja jednoglasnog pristanka stranaka, u roku od šest mjeseci nakon stupanja na snagu ove Konvencije.
6. GREVIO usvaja vlastiti poslovnik.
7. Članovi/članice GREVIO-a te ostali/ostale članovi/članice izaslanstava koji izvršavaju posjete državama, kako je navedeno u članku 68., stavcima 9. i 14., uživat će povlastice i imunitete utvrđene u dodatku ove Konvencije.

Članak 67. – Odbor stranaka

1. Odbor stranaka sastojat će se od predstavnika/predstavnica stranaka Konvencije.
2. Odbor stranaka sazvat će glavni/glavna tajnik/tajnica Vijeća Europe. Njegov prvi sastanak održat će se u roku od jedne godine nakon stupanja na snagu ove Konvencije kako bi se izabrali članovi/članice GREVIO-a. Nakon toga će se sastajati kad god to zatraži jedna trećina stranaka, predsjednik Odbora stranaka ili glavni/glavna tajnik/tajnica.
3. Odbor stranaka usvaja vlastiti poslovnik.

Članak 68. – Postupak

1. Stranke podnose glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe, na temelju upitnika koji priprema GREVIO, izvješće o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se osigurava učinak odredaba ove Konvencije, na razmatranje GREVIO-a.
2. GREVIO razmatra izvješće podneseno u skladu sa stavkom 1. s predstavnicima/predstavicama odnosno stranke.
3. Naknadni postupci procjene bit će podijeljeni u krugove čije trajanje određuje GREVIO. Na početku svakog kruga GREVIO odabire posebne odredbe na kojima će se temeljiti postupak procjene te će poslati upitnik.
4. GREVIO određuje odgovarajuće načine za provedbu ovog postupka nadzora. Može osobito usvojiti upitnik za svaki krug procjene, koji će služiti strankama kao osnova za postupak procjene provedbe. Taj upitnik bit će poslan svim strankama. Stranke će odgovoriti na ovaj upitnik, kao i na sve druge zahtjeve GREVIO-a za informacijama.
5. GREVIO može primiti informacije o provedbi Konvencije od nevladinih organizacija i civilnog društva, kao i od nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava.
6. GREVIO uzima u obzir i postojeće informacije koje su dostupne iz drugih regionalnih i međunarodnih instrumenata i tijela u područjima obuhvaćenim područjem primjene ove Konvencije.
7. Kod usvajanja upitnika za svaki krug procjene, GREVIO će uzeti u obzir postojeće prikupljene podatke i istraživanja u strankama iz članka 11. ove Konvencije.
8. GREVIO može primiti informacije o provedbi Konvencije od povjerenika/povjerenice Vijeća Europe za ljudska prava, Parlamentarne skupštine i nadležnih specijaliziranih tijela Vijeća Europe, kao i od tijela osnovanih u skladu s drugim međunarodnim instrumentima. Pritužbe podnesene tim tijelima i njihovi ishodi bit će dostupni GREVIO-u.
9. GREVIO može podredno organizirati, u suradnji s nacionalnim tijelima i uz pomoć neovisnih nacionalnih stručnih osoba, posjete državama, ako su primljene informacije nedostatne ili u slučajevima predviđenima u stavku 14. Tijekom tih posjeta GREVIO-u mogu pomoći specijalisti/specijalistice za određena područja.

10. GREVIO priprema nacrt izvješća koji će sadržavati njegovu analizu u vezi s provedbom odredbi na kojima se temelji procjena, kao i svoje preporuke i prijedloge vezane uz način na koji odnosna stranka može rješavati utvrđene probleme. Nacrt izvješća dostavit će se stranci koja je predmet procjene na očitovanje. GREVIO će uzeti u obzir njezino očitovanje pri usvajanju svojeg izvješća.

11. Na temelju svih primljenih informacija te primjedaba stranaka, GREVIO usvaja svoje izvješće i zaključke vezane uz mjere koje odnosna stranka poduzima kako bi provela odredbe ove Konvencije. To izvješće i zaključci bit će poslani odnosnoj stranci i Odboru stranaka. Izvješće i zaključci GREVIO-a bit će javno dostupni nakon njihova usvajanja, zajedno s eventualnim očitovanjem odnosne stranke.

12. Ne dovodeći u pitanje postupak iz stavaka 1. do 8., Odbor stranaka može usvojiti, na temelju izvješća i zaključaka GREVIO-a, preporuke upućene dotičnoj stranci (a) koje se tiču mjera čije je poduzimanje potrebno kako bi se proveli zaključci GREVIO-a, te ako je potrebno, odrediti datum za predaju informacija o njihovoj provedbi, i (b) usmjerene na promicanje suradnje s tom strankom u svrhu pravilne provedbe ove Konvencije.

13. Ako GREVIO primi pouzdane informacije koje upućuju na situaciju u kojoj problemi zahtijevaju neposrednu pozornost kako bi se spriječio ili ograničio opseg ili broj teških povreda Konvencije, može zatražiti žurno podnošenje posebnog izvješća o mjerama koje su poduzete za sprječavanje teškog, opsežnog ili ustrajnog obrasca nasilja nad ženama.

14. Uzimajući u obzir informacije koje je predala odnosna stranka, kao i sve druge pouzdane informacije kojima raspolaže, GREVIO može odrediti jednog/jednu ili više svojih članova/članica za provedbu istrage i žurnog izvješćivanja GREVIO-a. Kada je to zajamčeno te uz pristanak stranke, ispitivanje može uključivati i posjet njezinu državnom području.

15. Nakon razmatranja nalaza istrage iz stavka 14., GREVIO prenosi te nalaze odnosnoj stranci i, kad je to primjereno, Odboru stranaka te Odboru ministara Vijeća Europe, zajedno s eventualnim primjedbama i preporukama.

Članak 69. – Opće preporuke

GREVIO može usvojiti, kad je to primjereno, opće preporuke za provedbu ove Konvencije.

Članak 70. – Uključivanje parlamenata u nadzor

1. Nacionalni parlamenti bit će pozvani na sudjelovanje u nadziranju mjera poduzetih u svrhu provedbe ove Konvencije.

2. Stranke će podnijeti izvješća GREVIO-a svojim nacionalnim parlamentima.

3. Parlamentarna skupština Vijeća Europe bit će pozvana na redovito praćenje provedbe ove Konvencije.

Poglavlje X. – Odnos prema drugim međunarodnim instrumentima

Članak 71. – Odnos prema drugim međunarodnim instrumentima

1. Ova Konvencija ne utječe na obveze koje proizlaze iz drugih međunarodnih instrumenata u kojih su stranke ove Konvencije stranke ili će postati stranke, a koji sadrže odredbe o pitanjima koja su uređena ovom Konvencijom.
2. Stranke ove Konvencije mogu međusobno sklopiti bilateralne ili mnogostrane sporazume o pitanjima koja uređuje ova Konvencija u svrhu dopune ili osnaživanja njezinih odredaba ili olakšavanja primjene u njoj sadržanih načela.

Poglavlje XI. – Izmjene i dopune Konvencije

Članak 72. – Izmjene i dopune

1. Svaki prijedlog za izmjenu ili dopunu ove Konvencije, koji podnese neka stranka, priopćit će se glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe koji/koja će ga proslijediti državama članicama Vijeća Europe, svakoj potpisnici, svakoj stranci, Europskoj uniji, svakoj državi pozvanoj da potpiše ovu Konvenciju u skladu s odredbama članka 75., te svakoj državi pozvanoj da pristupi ovoj Konvenciji u skladu s odredbama članka 76.
2. Odbor ministara Vijeća Europe razmotrit će predloženu izmjenu ili dopunu i, nakon konzultacija sa strankama Konvencije koje nisu članice Vijeća Europe, može usvojiti izmjenu ili dopunu većinom predviđenom u članku 20.d Statuta Vijeća Europe.
3. Tekst svake izmjene ili dopune, koju usvoji Odbor ministara u skladu sa stavkom 2., prosljeđit će se strankama na usvajanje.
4. Svaka izmjena ili dopuna usvojena u skladu sa stavkom 2. stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od jednog mjeseca nakon datuma na koji su sve Stranke obavijestile glavnog/glavnu tajnika/tajnicu o svojem prihvatu.

Poglavlje XII. – Završne odredbe

Članak 73. – Učinci ove Konvencije

Odredbe ove Konvencije ne dovode u pitanje odredbe unutarnjeg prava i obvezujućih međunarodnih instrumenata koji su već na snazi ili mogu stupiti na snagu, prema kojima su priznata ili bi bila priznata povoljnija prava osobama u sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Članak 74. – Rješavanje sporova

1. Stranke svakog spora, koji može nastati u vezi s primjenom ili tumačenjem odredaba ove Konvencije, prvo će nastojati riješiti spor pregovorima, mirenjem, arbitražom ili drugim metodama mirnog rješavanja sporova prihvaćenim njihovim međusobnim dogovorom.
2. Odbor ministara Vijeća Europe može uspostaviti postupke rješavanja sporova koji će biti dostupni strankama u sporu ako se one tako dogovore.

Članak 75. – Potpisivanje i stupanje na snagu

1. Ova Konvencija bit će otvorena za potpisivanje državama članicama Vijeća Europe, državama nečlanicama koje su sudjelovale u njezinoj izradi i Europskoj uniji.
2. Ova Konvencija podliježe ratifikaciji, prihvatu ili odobrenju. Isprave o ratifikaciji, prihvatu ili odobrenju polažu se kod glavnog/glavne tajnika/tajnice Vijeća Europe.
3. Ova Konvencija stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od tri mjeseca nakon datuma na koji deset potpisnika, uključujući najmanje osam zemalja članica Vijeća Europe, izrazi svoj pristanak biti vezani Konvencijom u skladu s odredbama stavka 2.
4. U pogledu bilo koje države iz stavka 1. ili Europske unije, koja naknadno izrazi svoj pristanak da bude njome vezana, Konvencija stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od tri mjeseca nakon datuma polaganja isprave o ratifikaciji, prihvatu ili odobrenju.

Članak 76. – Pristupanje Konvenciji

1. Nakon stupanja na snagu ove Konvencije, Odbor ministara Vijeća Europe može, nakon konzultacija sa strankama ove Konvencije te dobivanja njihova jednoglasnog pristanka, pozvati bilo koju državu nečlanicu Vijeća Europe, koja nije sudjelovala u izradi ove Konvencije, da pristupi ovoj Konvenciji odlukom koju je donijela većina predviđena u članku 20.d Statuta Vijeća Europe i jednoglasnim glasanjem predstavnika/predstavnica stranaka koji/koje imaju ovlasti biti u Odboru ministara.
2. U pogledu svake države pristupnice, Konvencija stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od tri mjeseca nakon datuma polaganja isprave o pristupu kod glavnog/glavne tajnika/tajnice Vijeća Europe.

Članak 77. – Teritorijalna primjena

1. Svaka država ili Europska unija mogu, u vrijeme potpisivanja ili pri polaganju svoje isprave o ratifikaciji, prihvatu, odobrenju ili pristupu, navesti područje ili područja na kojima se primjenjuje ova Konvencija.

2. Svaka stranka može, u bilo kojem naknadnom trenutku, izjavom upućenom glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe, proširiti primjenu ove Konvencije na bilo koje drugo područje određeno u izjavi i za čije je međunarodne odnose ona odgovorna ili u čije ime je ovlaštena poduzimati mjere. U pogledu takvog područja, Konvencija stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od tri mjeseca nakon datuma na koji glavni/glavna tajnik/tajnica primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava dana u skladu s prethodna dva stavka može se, u pogledu bilo kojeg područja navedenog u takvoj izjavi, povući obaviješću upućenom glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe. Povlačenje stupa na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od tri mjeseca nakon datuma na koji glavni/glavna tajnik/tajnica primi takvu obavijest.

Članak 78. – Rezerve

1. Nikakve rezerve ne mogu se staviti u pogledu bilo koje odredbe ove Konvencije, osim iznimaka predviđenih u stavcima 2. i 3.

2. Svaka država ili Europska unija može, u vrijeme potpisivanja ili pri polaganju svoje isprave o ratifikaciji, prihvatu, odobrenju ili pristupu, izjavom upućenom glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe, izjaviti da zadržava pravo ne primjenjivati ili primjenjivati samo u posebnim slučajevima ili pod posebnim uvjetima odredbe navedene u:

- članku 30. stavku 2.
- članku 44. stavcima 1.e, 3. i 4.
- članku 55. stavku 1. u pogledu članka 35. vezano uz lakša kaznena djela
- članku 58. u pogledu članaka 37., 38. i 39.
- članku 59.

3. Svaka država ili Europska unija može, u vrijeme potpisivanja ili pri polaganju svoje isprave o ratifikaciji, prihvatu, odobrenju ili pristupu, izjavom upućenom glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe, izjaviti da zadržava pravo osigurati nekaznene sankcije umjesto kaznenih sankcija, za ponašanja iz članaka 33. i 34.

4. Svaka stranka može u cijelosti ili djelomično povući svoju rezervu izjavom upućenom glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe. Ova izjava ima učinak od datuma kad ju primi glavni/glavna tajnik/tajnica.

Članak 79. – Važenje i pregled rezervi

1. Rezerve iz članka 78. stavaka 2. i 3. bit će valjane za razdoblje od pet godina od dana stupanja na snagu ove Konvencije u odnosu na stranku koje se tiču. Međutim, takve se rezerve mogu obnoviti na razdoblja jednakog trajanja.
2. Osamnaest mjeseci prije datuma isteka rezerve, Glavno tajništvo Vijeća Europe obavijestit će dotičnu stranku o tom isteku. Najkasnije tri mjeseca prije isteka stranka će obavijestiti glavnog/glavnu tajnika/tajnicu da zadržava, mijenja ili povlači svoju rezervu. U nedostatku obavijesti odnosne stranke, Glavno tajništvo će obavijestiti tu stranku da se njezina rezerva smatra automatski produljenom na razdoblje od šest mjeseci. Propust odnosne stranke da obavijesti o svojoj namjeri da zadrži ili preinači rezervu prije isteka tog razdoblja dovodi do prestanka rezerve.
3. Ako stranka stavi rezervu u skladu s člankom 78., stavcima 2. i 3., dužna je, prije obnove ili na zahtjev, dostaviti GREVIO-u objašnjenje o osnovama koje opravdavaju njezino produljenje.

Članak 80. – Otkazivanje

1. Svaka stranka može u svako doba otkazati ovu Konvenciju preko obavijesti upućene glavnom/glavnoj tajniku/tajnici Vijeća Europe.
2. Takvo otkazivanje proizvodi učinak prvog dana mjeseca nakon isteka razdoblja od tri mjeseca od dana primitka obavijesti od strane glavnog/glavne tajnika/tajnice.

Članak 81. – Obavijest

Glavni/glavna tajnik/tajnica Vijeća Europe obavješćuje države članice Vijeća Europe, države nečlanice koje su sudjelovale u njezinoj izradi, svaku potpisnicu, svaku stranku, Europsku uniju i svaku državu pozvanu da pristupi ovoj Konvenciji o:

- a. svakom potpisivanju
- b. polaganju svake isprave o ratifikaciji, prihvatu, odobrenju ili pristupu
- c. svakom datumu stupanja na snagu ove Konvencije u skladu s člancima 75. i 76.
- d. svakoj izmjeni ili dopuni usvojenoj u skladu s člankom 72. i o datumu na koji izmjena i dopuna stupa na snagu
- e. svakoj rezervi ili povlačenju rezerve stavljene u skladu s člankom 78.
- f. svakom otkazivanju koje je učinjeno u skladu s odredbama članka 80.
- g. svakom drugom činu, obavijesti ili priopćenju u vezi s ovom Konvencijom.

U potvrdu toga niže potpisani, propisano za to ovlašteni, potpisali su ovu Konvenciju.

Sastavljeno u Istanbulu, 11. svibnja 2011. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna, u jednom primjerku, koji se polaže u arhivu Vijeća Europe. Glavni/glavna tajnik/tajnica Vijeća Europe dostavlja ovjerene preslike svakoj državi članici Vijeća Europe, državama nečlanicama koje su sudjelovale u njezinoj izradi, Europskoj uniji i svakoj državi koja je pozvana pristupiti ovoj Konvenciji.

Dodatak – Povlastice i imuniteti (Članak 66.)

1. Ovaj dodatak primjenjuje se na članove/članice GREVIO-a navedene u članku 66. ove Konvencije, kao i na ostale članove/članice izaslanstava u posjetu državi. U svrhu ovog dodatka, izraz "ostali/ostale članovi/članice" izaslanstava u posjetu državi uključivat će neovisne nacionalne stručne osobe i specijaliste/specijalistice navedene u članku 68. stavku 9. Konvencije, članove/članice osoblja Vijeća Europe i tumače zaposlene od strane Vijeća Europe u pratnji GREVIO-a tijekom posjeta državi.

2. Članovi/članice GREVIO-a i drugi/druge članovi/članice izaslanstava u posjetu državi će, tijekom izvršavanja svojih funkcija koje se odnose na pripremu i izvršenje posjeta državi, kao i tijekom rada koji će uslijediti vezano uz njih, te putovanja u vezi s ovim funkcijama, uživati sljedeće povlastice i imunitete:

a. imunitet od osobnog uhićenja ili pritvaranja i od zapljene osobne prtljage te imunitet od pravnog postupka bilo koje vrste za izgovorene ili napisane riječi i radnje poduzete u službenom svojstvu

b. izuzeće od svih ograničenja njihove slobode kretanja pri izlasku iz zemlje ili povratka u zemlju prebivališta te ulaska i izlaska iz zemlje u kojoj izvršavaju svoje funkcije te od registracije kao stranca u zemlji koju posjećuju ili kroz koju prolaze u izvršavanju svojih funkcija.

3. Tijekom putovanja poduzetog u izvršavanju njihovih funkcija, članovima/članicama GREVIO-a i ostalim članovima/članicama izaslanstava u posjetu državi će, u pogledu carina i deviznih kontrola, biti odobrene iste olakšice kakve se odobravaju predstavnicima/predstavnicama stranih vlada koji/koje su na privremenoj službenoj dužnosti.

4. Dokumenti koji se odnose na ocjenu provedbe Konvencije, a koje nose članovi/članice GREVIO-a i ostali/ostale članovi/članice izaslanstava u posjetu državi nepovredivi su u mjeri u kojoj se tiču rada GREVIO-a. Nikakvo zaustavljanje ili cenzura neće se primijeniti na službenu komunikaciju GREVIO-a ili na službenu komunikaciju članova/članica GREVIO-a i ostalih članova/članica izaslanstava u posjetu državi.

5. Kako bi se osigurala potpuna sloboda govora i potpuna neovisnost u obavljanju njihovih dužnosti, članovima/članicama GREVIO-a i ostalim članovima/članicama izaslanstava u posjetu državi, imunitet od pravnog postupka za izgovorene i napisane riječi i radnje poduzete u izvršavanju dužnosti i dalje se odobrava, neovisno o tome što odnosna osoba više nije uključena u obavljanje tih dužnosti.

6. Povlastice i imuniteti jamče se osobama navedenima u stavku 1. ovog dodatka s ciljem zaštite neovisnog izvršavanja njihovih funkcija u interesu GREVIO-a, a ne radi njihove osobne koristi. Odricanje od imuniteta osobama navedenima u stavku 1. ovog dodatka izvršit će glavni/glavna tajnik/tajnica Vijeće Europe u svakom slučaju u kojem bi, po njegovu ili njezinu mišljenju, imunitet ometao izvršenje pravde i kada ga se može odreći bez štete za interese GREVIO-a.



PRILOZI

1. Predmet TOMAŠIĆ I DR. protiv Hrvatske, zahtjev br. 46598/06, presuda od 15. siječnja 2009.

Činjenice

Tužitelji Branko Tomašić te njegova supruga i djeca rodbina su M. T. i njezina djeteta V. T. koje je u kolovozu 2006. ubio njezin bivši izvanbračni suprug M. M. Tijekom 2004. M. T., kći prvog podnositelja zahtjeva i druge podnositeljice zahtjeva te sestra trećega i četvrtog podnositelja zahtjeva i pete podnositeljice zahtjeva, ušla je u vezu s izvjesnim M. M.-om. Počeli su živjeti zajedno s podnositeljima zahtjeva u njihovu domu. U ožujku 2005. rodila im se kći V. T. Ubrzo nakon toga M. M. je imao niz sukoba s ukućanima te je često upućivao verbalne prijetnje M. T., zbog čega se u srpnju 2005. iselio iz kuće.

U siječnju 2006. Centar za socijalnu skrb podnio je prijavu Policijskoj upravi navodeći, među ostalim, da je M. M. došao u Centar tvrdeći kako ima bombu koju će "baciti na svoju bivšu suprugu i dijete". Nekoliko dana poslije i M. T. je podnijela kaznenu prijavu protiv M. M.-a zbog navodnih prijetnja smrću bacanjem bombe. U veljači 2006. za M. M.-a je određen pritvor nakon što je protiv njega pokrenut kazneni postupak. U psihijatrijskom mišljenju pribavljenome tijekom postupka navedeno je da je M. M. osoba koja pati od duboka poremećaja osobnosti, njegova reakcija na problematične situacije svodi se na neodgovarajući i patološki obrambeni mehanizam s precijenjenim idejama i s tim povezanim aktivnostima, da postoji velika vjerojatnost da će ponoviti isto ili slično kazneno djelo te se preporučuje obvezno psihijatrijsko liječenje s dominantno psihoterapijskim pristupom. U ožujku 2006. prvostupanjski je sud osudio M. M.-a zbog ponovljenih prijetnja smrću upućenih M. T. i V. T. na pet mjeseci zatvora te sigurnosnu mjeru obvezatnoga psihijatrijskog liječenja tijekom zatvorske kazne, a ako to bude potrebno, i nakon njezina isteka. Žalbeni je sud trajanje mjere skratio na dužinu zatvorske kazne. Kad je odluka o određivanju obvezatnoga psihijatrijskog liječenja postala pravomoćnom i izvršnom nakon donošenja presude žalbenoga suda 28. travnja 2006., M. M. je u pritvoru već proveo dva mjeseca i dvadeset i pet dana. Prije nego što je pušten iz zatvora 3. srpnja 2006., nije učinjena ocjena njegova stanja kako bi se procijenilo koliki je rizik da će, kad se nađe na slobodi, ostvariti svoje prijašnje prijetnje o lišavanju života.

Dana 15. kolovoza 2006. ustrijelio je M. T., njihovu kćer V. T. i sebe. Istog dana policija je obavila obavijesni razgovor sa susjedom koji je vidio M. M.-a kako se približava kući M. T. neposredno prije kritičnoga događaja. Na zahtjev policije 17. kolovoza 2006. istražni sudac izdao je nalog za pretragu stana i vozila u vlasništvu izvjesnog M. G.-a, za kojega je postojala sumnja da je za M. M.-a nabavio oružje. Nalog je proveden istoga dana, ali nije utvrđena veza između M. G.-a i oružja kojim se koristio M. M. Istražni sudac nije poduzeo nikakve daljnje korake u tom predmetu. Policija je 18. kolovoza 2006. dostavila državnom odvjetništvu izvješće u kojemu je iscrpno opisala okolnosti tragičnog događaja. Državno je odvjetništvo u studenom 2006. odbacilo kaznenu prijavu protiv M. M.-a za ubojstvo M. T. i V. T. zbog toga što je bio mrtav te je

zatražilo od policijske uprave da prikupi sve podatke vezane za psihijatrijsko liječenje M. M.-a u zatvoru. U izvješću koje su sastavile zatvorske vlasti navedeno je da se intenzivni psihoterapijski tretman provodio razgovorom sa zatvorskim osobljem, upraviteljem zatvora i zatvorskim liječnikom, kod kojega je bio pet puta. Nije primao farmakoterapiju niti je razgovarao sa psihijatrom. Navodi se da ne postoje interni propisi o provedbi sigurnosne mjere i da se sva liječenja provode u skladu sa Zakonom o izvršavanju kazne zatvora. U zatvorskome zdravstvenom kartonu M. M.-a nije bilo nikakvih naznaka o psihijatrijskom ili psihoterapijskom tretmanu. Budući da nisu bili utvrđeni propusti osoba zaduženih za izvršenje zatvorske kazne i sigurnosne mjere M. M.-a, istraga je zaključena iako u tom smislu nije donesena nikakva formalna odluka.

Odluka Europskog suda za ljudska prava: povreda čl. 2. Konvencije – materijalni aspekt

§ 49.: Čl. 2. nalaže državi da poduzme odgovarajuće mjere kako bi zaštitila živote osoba pod njezinom jurisdikcijom. To uključuje primarnu dužnost države da osigura pravo na život donošenjem djelotvornih kaznenopravnih odredaba koje će odvrćati od počinjenja kaznenih djela protiv osobe, popraćenih provedbenim mehanizmima za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje povreda tih odredaba.

§ 50.: To se u odgovarajućim okolnostima proširuje i na pozitivnu obvezu vlasti da poduzmu preventivne operativne mjere radi zaštite pojedinca čiji je život ugrožen kriminalnim radnjama drugog pojedinca. S obzirom na teškoće vezane za održavanje mira i reda u suvremenim društvima, nepredvidljivost ljudskoga ponašanja i operativne odluke koje se moraju donijeti u smislu prioriteta i resursa, Sud pazi i da, pri razmatranju pozitivnih obveza, čl. 2. ne tumači na način da vlastima nametne nemoguć ili nerazmjeran teret. Prema tomu vlasti ne mogu u slučaju svakoga navodnog rizika za život podlijehati zahtjevu iz Konvencije u vezi s poduzimanjem operativnih mjera radi sprječavanja ostvarenja tog rizika.

§ 51.: Pozitivna će obveza nastati kad se utvrdi da su vlasti znale ili da su u to vrijeme trebale znati za postojanje stvarnoga i neposrednog rizika za život identificirane osobe zbog kriminalnih radnja treće osobe te da su propustile poduzeti mjere u okviru svojih ovlasti za koje se, prema razumnoj prosudbi, moglo očekivati da će spriječiti taj rizik.

Sud je prvo ispitao jesu li nadležne vlasti znale, odnosno jesu li trebale znati za to da M. M. predstavlja rizik za živote M. T. i V. T. Nadležno državno odvjetništvo pokrenulo je kazneni postupak protiv M. M.-a zbog ozbiljnih prijetnja upućenih M. T. i V. T., koji je rezultirao proglašenjem M. M.-a krivim i njegovom osudom na kaznu zatvora od pet mjeseci. Domaći su sudovi utvrdili da je M. M. upućivao prijetnje M. T. i V. T. tijekom dužega razdoblja i da se on nije suzdržao od ponavljanja tih prijetnja pred zaposlenicima Centra za socijalnu skrb i policijom. Štoviše, najavio je da će M. T. i V. T. raznijeti bombom na prvi rođendan V. T. 1. ožujka 2006. Da su domaće vlasti te prijetnje smatrale ozbiljnim prijetnjama, dokazuje i to što je M. M. osuđen na bezuvjetnu zatvorsku kaznu. Uz to, psihijatrijskim vještačenjem M. M.-a obavljenim u tijeku kaznenog postupka utvrđeno je da on pati od mješovitog poremećaja osobnosti i da mu je potrebno obvezatno psihijatrijsko liječenje kako bi razvio sposobnosti za konstruktivnije rješa-

vanje teških životnih situacija. Utvrđeno je i da postoji opasnost od ponavljanja istih ili sličnih kaznenih djela, što je, kako se čini, od presudne važnosti u ovom predmetu. Ta utvrđenja domaćih sudova i zaključci psihijatrijskog vještačenja nedvojbeno upućuju na to da su domaće vlasti znale da su prijetnje oduzimanjem života M. T. i V. T. ozbiljne i da se trebaju poduzeti sve razumne mjere kako bi ih se zaštitilo od tih prijetnja (§ 52. – 53.).

Sud je zatim ispitao jesu li nadležne vlasti poduzele sve razumne mjere u okolnostima ovoga predmeta radi zaštite života M. T. i V. T. Iako su nadležne vlasti znale za izjave M. M.-a da ima bombu, a mogao je jednako tako imati i drugo oružje, tijekom prvoga kaznenog postupka protiv njega nije naložena pretraga njegova stana i vozila. U psihijatrijskom izvješću sastavljenom za potrebe kaznenog postupka protiv M. M.-a naglašena je potreba za njegovim kontinuiranim psihijatrijskim liječenjem kako bi mu se pomoglo da razvije sposobnosti za konstruktivnije rješavanje teških životnih situacija. Kad je odluka o određivanju obvezatnoga psihijatrijskog liječenja postala pravomoćnom i izvršnom, M. M. je u pritvoru proveo već dva mjeseca i dvadeset pet dana. Budući da je bio osuđen na kaznu zatvora od pet mjeseci, njegovo psihijatrijsko liječenje do puštanja iz zatvora moglo je trajati samo dva mjeseca i pet dana. Sud smatra da psihički problemi M. M.-a, s obzirom na težinu utvrđenu psihijatrijskim vještačenjem, teško da su se uopće mogli riješiti u tako kratku roku (§ 55.).

Vlada nije dokazala da je obvezatno psihijatrijsko liječenje određeno u odnosu na M. M.-a tijekom njegova boravka u zatvoru uistinu pravilno provedeno. Dostavljeni dokumenti pokazuju da se liječenje M. M.-a u zatvoru sastojalo od razgovora sa zatvorskim osobljem, od kojega nitko nije bio psihijatar. Uz to Vlada nije dokazala da je upravitelj zatvora donio pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora, kako propisuje čl. 69. Zakona o izvršavanju kazne zatvora (§ 56.).

Propis koji uređuje provedbu mjere obvezatnoga psihijatrijskog liječenja, tj. relevantne odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora, vrlo su općenite naravi i ne rješavaju na odgovarajući način pitanje provedbe mjere obvezatnoga psihijatrijskog liječenja kao sigurnosne mjere te odluku o tome kako postupiti u cijelosti prepuštaju slobodnoj ocjeni zatvorskih vlasti. Sud smatra da takvi propisi trebaju biti dovoljno detaljni kako bi se mogla pravilno ostvariti svrha kaznenih sankcija. U ovom predmetu ni relevantni propis, a ni sudska presuda kojom je za M. M.-a određeno obvezatno psihijatrijsko liječenje nisu pružili dovoljno pojedinosti o provedbi tog liječenja (§ 57.).

Budući da M. M. u zatvoru nije psihijatrijski liječen na odgovarajući način, nije učinjena ni ocjena njegova stanja neposredno prije nego što je pušten iz zatvora kako bi se procijenilo koliki je rizik da će, kad se nađe na slobodi, ostvariti svoje prijašnje prijetnje o lišavanju života M. T. i V. T. Sud takav propust smatra osobito upadljivim s obzirom na to da su sudovi njegove prijetnje uzeli ozbiljno i da je u prethodnome psihijatrijskom izvješću izričito navedeno kako postoji velika vjerojatnost da bi mogao ponoviti ista ili slična kaznena djela. M. M. je u nekoliko navrata rekao da je imao namjeru ubiti M. T. i V. T. na prvi rođendan V. T. 1. ožujka 2006. S obzirom na to da je M. M. taj dan proveo u zatvoru, čini se da je to više bilo potrebno provesti novu procjenu prijetnje koju je predstavljao za živote M. T. i V. T. prije njegova puštanja iz zatvora (§ 58.).

Prvostupanjski je sud za M. M.-a odredio mjeru obvezatnoga psihijatrijskog liječenja tijekom boravka u zatvoru, a prema potrebi i nakon toga, sukladno preporuci psihijatra. Međutim, žalbeni je sud tu mjeru skratio na trajanje kazne zatvora jer, prema hrvatskom pravu, ne postoji mogućnost produženja obvezatnoga psihijatrijskog liječenja nakon odsluženja kazne zatvora za one kojima je takvo liječenje potrebno (§ 59.).

Navedene utvrđene činjenice ovoga predmeta dovoljne su da na temelju njih Sud može utvrditi povredu materijalnopravnog aspekta čl. 2. Konvencije zbog propusta mjerodavnih domaćih vlasti da poduzmu sve potrebne i razumne mjere u okolnostima ovoga predmeta da zaštite živote M. T. i V. T.

Sud smatra da je glavni prigovor usmjeren na manjkavosti nacionalnog sustava zaštite života ljudi od postupaka opasnih kriminalaca koji su kao takvi prepoznati od strane nadležnih vlasti i postupanja prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojem nadležne vlasti trebaju djelovati te predviđene mehanizme. Sud je već utvrdio da su postupci o kojima je riječ svakako bili nedostatni sa stajališta materijalnopravnog aspekta čl. 2. i nema potrebe odvojeno ispitivati prigovor podnositelja zahtjeva u odnosu na postupovni aspekt čl. 2. Konvencije (§ 64.).

Sud je podnositeljima zahtjeva zajedno dodijelio pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu u iznosu od 40.000 eura te za troškove i izdatke 1300 eura.

2. JANKOVIĆ protiv Hrvatske, zahtjev br. 38478/05, presuda od 5. ožujka 2009. (konačna 14. rujna 2009.)

Činjenice

S. J. je od listopada 1996. bila u posjedu sobe i zajedničkih dijelova unajmljenog stana, koji je dijelila sa sustanarima. U kolovozu 1999. ustanovila je da je na stanu promijenjena brava te da su njezine stvari uklonjene iz stana. S. J. je pozvala policiju te tužbom pokrenula građanski postupak zbog smetanja posjeda pred nadležnim općinskim sudom. Nakon što je prva prvostupanjska presuda ukinuta, općinski je sud u ponovljenom postupku u svibnju 2002. donio presudu kojom je naredio da S. J. bude vraćen posjed stana. S obzirom na to da tuženici u građanskom postupku nisu postupili po toj presudi, S. J. je tražila donošenje rješenja o ovrsi, koje je doneseno u travnju 2003., a provedeno je 5. lipnja 2003. Međutim, već 6. lipnja 2003. oko 8 sati navečer S. J. su pred stanom napale tri osobe te su je ponovno izbacile iz stana, zbog čega je ona zatražila nastavak ovršnog postupka. Policija je napadače 10. lipnja 2003. prijavila prekršajnom sudu zbog remećenja javnog reda i mira, navodeći da su fizički napali S. J., udarali je po cijelom tijelu, vukli je za kosu i gurnuli je niza stube, izvikujući joj pri tom prostore. Napadači su u prekršajnom postupku u svibnju 2005. bili osuđeni na novčanu kaznu u iznosu od 375 kuna jer su S. J. vrijeđali, no sud je ustanovio da nije bilo dovoljno dokaza da je došlo i do fizičkog napada. S. J. se žalila pa ta odluka nije postala pravomoćna, a prekršajni je postupak naposljetku obustavljen u lipnju 2005. jer je nastupila zastara, što je potvrdio i Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske u veljači 2007.

U listopadu 2003. S. J. je podnijela kaznenu prijavu protiv sedam osoba tvrdeći, među ostalim, da su je tri osobe 6. lipnja 2003. oko 8 sati navečer ispred stana u kojem je dan prije ušla u posjed sobe fizički napale, vrijeđale te da su joj prijetile, čak i prijetnjom smrću. Kaznenoj je prijavi priložila liječničku dokumentaciju u kojoj je ustanovljeno da je pretrpjela udarce u lakat i trtičnu kost. Državno je odvjetništvo odlučilo da neće pokrenuti istragu jer je smatralo da je riječ o lakšim tjelesnim ozljedama, za koje se progoni po privatnoj tužbi, te je upoznao S. J. s pravom da u roku od osam dana istražnom sucu podnese istražni zahtjev oštećenice kao tužiteljice. S. J. je u prosincu 2003. preuzela kazneni progon, no njezin je istražni zahtjev istražni sudac u rujnu 2005. utvrdio nedopuštenim zbog toga što ga je smatrao nepotpunim i nerazumljivim te zato što oštećenica kao tužiteljica nije udovoljila pozivu suda da dopuni istražni zahtjev sukladno uputi suda. Odluku je potvrdio i županijski sud u povodu žalbe S. J. u veljači 2006.

S. J. je u travnju 2007. Vrhovnom sudu Republike Hrvatske uputila prigovor zbog duljine kaznenog postupka, no njezin je prigovor odbačen. U studenome 2007. podnijela je tužbu Ustavnom sudu, koji još nije donio odluku.

S. J. je 2002. godine podnijela ustavnu tužbu Ustavnom sudu zbog preduga trajanja građanskog postupka, no Ustavni je sud u ožujku 2005. odbio ustavnu tužbu kao neosnovanu, zaključivši da je postupak dovršen u razumnom roku. U travnju 2007. S. J. je podnijela tužbu zbog duljine ovršnog postupka županijskom sudu, koji je u ožujku 2008. utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku, dosudio naknadu štete u iznosu od 5000 kuna te naredio općinskom sudu da dovrši ovršni postupak u roku od tri mjeseca, premda je općinski sud taj postupak dovršio u siječnju 2008., odbivši zahtjev S. J. za nastavkom ovrhe.

Odluka Europskog suda za ljudska prava:

I. Povreda čl. 8. Konvencije

Podnositeljica zahtjeva S. J. pozvala se na čl. 3. i čl. 8. Konvencije jer joj državne vlasti nisu pružile prikladnu zaštitu od nasilnog ponašanja pojedinaca. Sud je utvrdio da koncept privatnog života obuhvaća fizički i moralni integritet pojedinca te sferu odnosa pojedinaca međusobno (§ 31.). U tom smislu država je dužna štititi fizički i moralni integritet osobe od napada drugih privatnih osoba (§ 45.), a Sud ocjenjuje je li način na koji je država postupala doveo do povrede pozitivne obveze iz čl. 8. Konvencije (§ 46.).

U konkretnom predmetu Sud je kao ključne uzeo u obzir sljedeće okolnosti: napad na podnositeljicu zahtjeva (pri kojemu su tri osobe vikale na nju, udarile je nekoliko puta, vukle je za kosu i gurnule niza stube, a liječnička dokumentacija potvrđuje povrede) dogodio se ispred stana dok je pokušavala ući u njega na temelju sudbene odluke kojom joj je priznato pravo na posjed, pri tom su joj napadači prijetili smrću ako se vrati. Stoga je država morala poduzeti prikladne pozitivne mjere u sferi kaznenopravne zaštite (§ 47.). Kazneni zakon u brojnim odredbama zabranjuje nasilna ponašanja privatnih osoba, s time da za neka kaznena djela predviđa poduzimanje kaznenog progona po službenoj dužnosti od strane državnog odvjetništva, a za

neka, blaža kaznena djela predviđa poduzimanje progona po privatnoj tužbi. Hrvatsko zakonodavstvo predviđa i mogućnost da oštećenik preuzme kazneni progon od državnog odvjetnika i nastupi kao supsidijarni tužitelj, čime može ostvariti zaštitu svojih konvencijskih prava (§ 48.-49.). Međutim, Sud razmatra jesu li postojeći kaznenopravni mehanizmi u konkretnom slučaju bili implementirani u skladu s pozitivnom obvezom države iz čl. 8. Konvencije.

Sud je najprije utvrdio da je podnositeljica zahtjeva već u svojoj kaznenoj prijavi iz listopada 2003. vrlo detaljno opisala sporan događaj i nekoliko kaznenih djela. Kada je nadležno državno odvjetništvo odustalo od kaznenog progona, podnositeljica zahtjeva preuzela je kazneni progon i podnijela istražni zahtjev nadležnomu istražnom sucu. Kaznena djela koja je podnositeljica zahtjeva prijavila obuhvaćala su nasilničko ponašanje i ozbiljne prijetnje, uključujući prijetnje smrću, pa je njezina odluka da ne podnese privatnu tužbu zbog kaznenog djela tjelesne ozljede, nego da od državnog odvjetništva preuzme kazneni progon i podnese istražni zahtjev zbog kaznenih djela nasilničkog ponašanja i ozbiljnih prijetnja, bila u skladu s hrvatskim zakonodavstvom (§ 52.).

Premda istražni zahtjev podnositeljice zahtjeva možda nije u cijelosti odgovarao formi koju inače ispunjava istražni zahtjev državnog odvjetništva (§ 54.), bilo je jasno na koji se događaj odnosio, odnosno da su protiv podnositeljice zahtjeva počinjena kaznena djela prijetnje i nasilničkog ponašanja, a bila je priložena i medicinska dokumentacija (§ 53.). K tomu podnositeljica zahtjeva u postupku nije imala opunomoćenika, a postojala je i policijska prijava u kojoj je bilo opisano nasilničko ponašanje prema podnositeljici zahtjeva. Zbog svega navedenoga Sud je zaključio da je teško prihvatiti zaključak istražnog suca da je istražni zahtjev podnositeljice zahtjeva bio nejasan i nepotpun. Naprotiv, njezini su navodi bili dostatni da omoguće daljnje postupanje istražnog suca (§ 55.).

Na kraju, kada je u studenome 2003. državno odvjetništvo odlučilo da neće podnijeti istražni zahtjev zbog toga što je smatralo da je riječ o kaznenom djelu tjelesne ozljede za koje se progoni po privatnoj tužbi, pravodobno podnesena kaznena prijava trebala se smatrati privatnom tužbom. Međutim, nadležne vlasti nisu postupile u skladu s takvom odredbom Zakona o kaznenom postupku (§ 56.).

Budući da su nadležna državna tijela odlučila da neće poduzimati kazneni progon napadača, a podnositeljici zahtjeva nije bilo omogućeno da sama poduzme kazneni progon te da je prekršajni postupak obustavljen zbog zastare bez donošenja odluke o krivnji, Sud je zaključio da državne vlasti nisu osigurale primjerenu zaštitu podnositeljice zahtjeva od napada na njezin tjelesni integritet, a način na koji su primijenjeni postojeći kaznenopravni mehanizmi bio je manjkav. Stoga je Sud utvrdio povredu prava iz čl. 8. Konvencije (§ 57.-58.).

Sud je zaključio da nije potrebno posebno razmatrati pitanja povrede čl. 3. Konvencije (§ 59.).

II. Povreda prava na suđenje u razumnom roku iz čl. 6. st. 1. Konvencije

U odnosu na pritužbu podnositeljice zahtjeva glede trajanja građanskoga i ovršnog postupka Sud je naglasio da se ta dva postupka moraju razmatrati u cjelini. Građanski postupak ukupno je trajao više od tri godine i sedam mjeseci, premda su postupci zbog smetanja posjeda u pravilu hitni te podnositeljica zahtjeva svojim ponašanjem ni na koji način nije pridonijela njegovoj duljini. Ovršni postupak trajao je čak pedeset sedam mjeseci. Oba postupka zajedno trajala su ukupno osam godina, pet mjeseci i šest dana, što je, prema ocjeni Suda, prekomjerno dugo razdoblje, zbog čega nije ispunjen zahtjev "razumnoga roka" te je povrijeđen čl. 6. st. 1. Konvencije.

Sud je podnositeljici zahtjeva dodijelio pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu u iznosu od 3000 eura te za troškove i izdatke 2820 eura, umanjenih za 850 eura koje je već primila na ime pravne pomoći od Vijeća Europe.

3. A. protiv Hrvatske, zahtjev br. 55164/08, presuda od 14. listopada 2010. (konačna 14. siječnja 2011.)

Činjenice

A. je bila u braku sa svojim bivšim suprugom B.-om od travnja 2001. do studenoga 2006. te imaju zajedničku kćer C., rođenu 2001. godine. Prema nalazima vještaka psihijatra, sačinjenima za potrebe različitih kaznenih postupaka, B. pati od više duševnih poremećaja, uključujući i težak oblik PTSP-a, a posebno je naglašena njegova sklonost nasilju i smanjena sposobnost kontrole nagona te je višekratno preporučena mjera obvezatnoga psihijatrijskog liječenja. U razdoblju između studenoga 2003. i lipnja 2006. B. se često nasilnički ponašao prema A., a nasilje je bilo verbalno, uključujući ozbiljne prijetnje smrću, te fizičko, uključujući udaranje A. rukama i nogama po glavi, licu i tijelu, čime su joj bile nanesene ozljede.

U razdoblju između 2004. i 2009. godine pred domaćim je sudovima vođeno nekoliko odvojenih postupaka protiv B.-a. Tri kaznena postupka protiv B.-a vođena su zbog nasilničkog ponašanja u obitelji, prijetnja upućenih A. i policijskoj službenici te prijetnja smrću sutkinji i njezinoj maloljetnoj kćeri. Četiri prekršajna postupka protiv B.-a vođena su zbog nasilja u obitelji. U okviru provedenih postupaka bilo je izrečeno nekoliko zaštitnih mjera, kao što su pritvor, psihijatrijsko liječenje, zabrana približavanja i kontakata s A., a bila je izrečena i kazna zatvora. Provedene su samo neke zaštitne mjere, konkretno pritvor i zabrana približavanja i kontakata, dok ostale izrečene ili preporučene mjere i kazne nisu provedene. Tako B. nije odslužio kaznu zatvora od osam mjeseci izrečenu u presudi kojom je u listopadu 2006. osuđen zbog prijetnja smrću upućenih A. i policijskoj službenici ni kaznu zatvora izrečenu jer nije platio novčane kazne iz nekoliko rješenja donesenih zbog nasilja u obitelji u prekršajnom postupku, jer su, prema navodima hrvatske Vlade, kapaciteti nadležnog zatvora bili popunjeni. Iako je prema B.-u izrečena mjera obvezatnoga psihijatrijskog liječenja, ona nije primijenjena ni za jedan postupak koji se odnosio na nasilje B.-a prema A., prema navodima hrvatske Vlade, zbog nedostatka licenciranih fizičkih ili pravnih osoba koje bi izrečenu mjeru mogle provoditi.

B. je u listopadu 2009. osuđen na kaznu zatvora od tri godine jer je prijetio smrću sutkinji (i njezinoj maloljetnoj kćeri) koja je sudila u jednome od kaznenih postupaka koji su se protiv njega vodili zbog nasilja u obitelji.

Odluka Europskog suda za ljudska prava: Povreda čl. 8. Konvencije

U svojoj ocjeni Sud je uzeo u obzir da se B. opetovano nasilno ponašao prema podnositeljici zahtjeva, da je nasilje bilo verbalno, uključujući ozbiljne prijetnje smrću, i tjelesno te da je trajalo oko dvije godine i sedam mjeseci, pa je sud incidente nasilja u obitelji ispitao kao trajnu situaciju (§ 55.). Uz to je Sud uzeo u obzir i psihijatrijska izvješća u kojima je bilo navedeno da B. boluje od više duševnih poremećaja, uključujući i težak oblik PTSP-a, te u kojima je bila istaknuta njegova sklonost nasilju i smanjena sposobnost kontrole nagona, a opetovano je bilo preporučeno i obvezatno psihijatrijsko liječenje (§ 56.). Na temelju navedenih činjenica Sud je zaključio da je "podnositeljica zahtjeva izrekla vjerodostojne tvrdnje da je tijekom duljega razdoblja B. predstavljao prijetnju za njezinu tjelesnu cjelovitost te da ju je u nekoliko navrata napao", zbog čega su "državna tijela imala pozitivnu obvezu podnositeljicu zahtjeva zaštititi od nasilnog ponašanja njezina (bivšeg) supruga" (§ 57.). "Ta obveza može proizlaziti iz sva tri članka Konvencije na koje se podnositeljica zahtjeva pozvala, tj. iz članaka 2., 3. i 8. Međutim, kako bi izbjegao daljnju analizu toga jesu li prijetnje smrću upućene podnositeljici zahtjeva dovele do nastanka pozitivne obveze države na temelju čl. 2. Konvencije te pitanja koja se odnose na prag u smislu čl. 3. Konvencije, Sud će okolnosti ovoga predmeta analizirati iz gledišta čl. 8. Konvencije" (§ 57.).

§ 58.: *U vezi s tim Sud ponavlja da nema sumnje da se događaji u povodu kojih je ovaj zahtjev podnesen odnose na područje privatnog života u smislu čl. 8. Konvencije. Naime, tjelesna i moralna cjelovitost pojedinca obuhvaćena je pojmom privatnog života. Pojam privatnog života širi se i na područje odnosa između pojedinaca. Nadalje, čini se da u načelu ne postoji razlog zbog kojega bi se pojam "privatnog života" trebao razumjeti na način da isključuje napade na tjelesnu cjelovitost osobe.*

§ 59.: *Iako je osnovni cilj čl. 8. zaštititi pojedinca od arbitrarnih radnja javnih tijela, uz to mogu postojati i pozitivne obveze kao sastavni dio djelotvornoga "poštovanja" privatnoga i obiteljskog života, a te obveze mogu podrazumijevati donošenje mjera na području odnosa između pojedinaca.*

§ 60.: *Glede poštovanja privatnog života Sud je u raznim kontekstima već presudio da pojam privatnog života uključuje tjelesnu i psihičku cjelovitost osobe. Prema čl. 8. država ima dužnost zaštititi tjelesnu i moralnu cjelovitost pojedinca od drugih osoba. U tu svrhu država treba u praksi održavati i primjenjivati odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od čina nasilja od strane privatnih osoba.*

Ispitujući je li Hrvatska, postupajući u predmetu podnositeljice zahtjeva, prekršila pozitivnu obvezu iz čl. 8., Sud je najprije razmotrio mjeru pritvora i ostale zaštitne mjere koje su bile izrečene i provedene, a zatim mjere koje su bile preporučene ili izrečene, ali se po njima nije postu-

pilo niti su bile provedene. Tako je Sud utvrdio da kazna zatvora, koja je za B.-a bila izrečena u osuđujućoj presudi zbog upućivanja prijetnja smrću podnositeljici zahtjeva u listopadu 2006., još nije izvršena. Novčanu kaznu od 6000 kuna izrečenu u prekršajnom postupku u povodu optužaba za obiteljsko nasilje B. je samo dijelom platio, u iznosu od 1000 kuna, dok kaznu zatvora kojom je zamijenjen preostali dio novčane kazne, B. nikada nije odslužio.

Iako je prema B.-u izrečena mjera obvezatnoga psihijatrijskog liječenja, "ona nije primijenjena ni za jedan postupak koji se odnosio na nasilje B.-a protiv podnositeljice zahtjeva", a nisu dostupne ni informacije "o tom je li upravitelj zatvora izradio pojedinačni program izvršavanja kazne zatvora za B.-a" jer "takav pojedinačni program u odnosu na B.-a ima posebnu važnost s obzirom na činjenicu da mu je kazna zatvora kombinirana s tako važnom mjerom kao što je obvezatno psihijatrijsko liječenje, koje su odredili domaći sudovi u vezi s ozbiljnim prijetnjama smrću što ih je upućivao" (v. *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske*, 46598/06, § 56) (§ 71).

Sud je zaključio da bi podnositeljica zahtjeva bila učinkovitije zaštićena od nasilja bivšeg supruga da su nadležna tijela "mogla sagledati situaciju u cjelini" umjesto što je vođen cijeli niz različitih kaznenih i prekršajnih postupaka u povodu niza nasilnih činova iste osobe B., počinjenih na štetu iste žrtve – podnositeljice zahtjeva (§ 76.).

Sud je nadalje zaključio da, premda su domaći sudovi u sklopu više kaznenih i prekršajnih postupaka odredili niz zaštitnih mjera, mnoge od tih mjera, poput pritvora, novčane kazne, psihosocijalnog tretmana, pa čak i kazne zatvora, nisu provedene (§ 78.). Preporuke za trajno psihijatrijsko liječenje uzete su u obzir tek u listopadu 2009., no u sklopu kaznenog postupka koji nije bio povezan s nasiljem protiv podnositeljice zahtjeva. Štoviše, do trenutka donošenja odluke Suda nije utvrđeno je li B. uopće prošao ikakvo psihijatrijsko liječenje (§ 78.).

§ 79: *Domaća tijela nisu provela mjere izrečene od strane domaćih sudova kojima je, s jedne strane, cilj bio rješavati psihičko stanje B.-a, koje se, kako se čini, nalazi u korijenu njegova nasilnog ponašanja, a s druge strane podnositeljici zahtjeva pružiti zaštitu od daljnjeg nasilja B.-a. Time su podnositeljicu zahtjeva kroz dulje vremensko razdoblje ostavili u položaju u kojemu nisu mogli ispuniti svoje pozitivne obveze u smislu da joj osiguraju pravo na poštovanje privatnoga života.*

Stoga je Sud utvrdio povredu čl. 8. Konvencije te da više nema posebnih pitanja koja je potrebno ispitati na temelju čl. 2. i čl. 3. Konvencije (§ 80.).

Sud je podnositeljici zahtjeva dodijelio pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu u iznosu od 9000 eura te za troškove i izdatke 4470 eura.

4. D. J. protiv Hrvatske, zahtjev br. 42418/10, presuda od 24. srpnja 2012. (konačna 24. listopada 2012.)

Činjenice

D. J. je policiji prijavila da je u noći s 22. na 23. kolovoza 2007. bila silovana od strane D. Š.-a u foajeu broda na kojemu su oboje radili. Policija je došla na poziv D. J., obavila obavijesne razgovore s troje svjedoka i D. Š.-om te je D. J. zajedno s D. Š.-om odvela u policijsku postaju i istog jutra na liječnički pregled. Liječnik ginekolog utvrdio je da D. J. nije imala ozljeda na genitalijama, nego nekoliko razderotina na tijelu, s time da u dokumentaciju nije zabilježio ostale detalje. Policija je podnijela kaznenu prijavu protiv D. Š.-a. Istražni zahtjev državnog odvjetništva istražni je sudac odbio ističući da je zapravo D. J. remetila javni red i mir, da je bila u alkoholiziranom stanju, pri čemu nije ni spominjala da je bila silovana, već da ju je netko drogirao, zbog čega je od više prisutnih osoba tražila da pozovu policiju. Istražni se sudac pozvao i na spomenuti liječnički nalaz te na izjave nekolicine očevidaca. Pri tome nije ispitao žrtvu D. J., a u svojoj je odluci ustvrdio da D. J. sigurno ni u jednom trenutku nije bila sama s osumnjičenikom. Međutim, vijeće nadležnoga županijskog suda donijelo je rješenje o provođenju istrage, koju je na temelju te odluke provodio upravo istražni sudac koji je isprva odbio istražni zahtjev. Novi liječnički nalaz, načinjen 25. kolovoza 2007., sadržavao je podatke da je D. J. imala podljeve na genitalijama, osip na stražnjim dijelovima bedara i još dva manja podljeva na stražnjici.

D. J. je samoinicijativno predala policiji suknju koju je nosila u noći kada je navodno silovana, no na toj suknji nikada nije provedena kriminalističko-tehnička obrada.

Tijekom rujna istražni je sudac saslušao više svjedoka, no ne i svjedokinju V. M. u vezi s okolnostima pronalaska donjeg rublja D. J., koje je navodno jedan od zaposlenika s broda bacio u smeće. Pri ispitivanju početkom listopada, u kojemu je izjavila da ju je D. Š. silovao u foajeu broda na kojemu su oboje bili zaposleni, D. J. se istražnom sucu požalila na postupanje policijskog službenika koji je došao nakon njezina poziva policiji. U vezi s njezinom usmenom, a zatim i pisanom pritužbom na postupanje policijskih službenika pokrenut je disciplinski postupak protiv dvojice policijskih službenika, koji su u prosincu 2007. osuđeni zbog teške povrede službene dužnosti. Prvi policijski službenik osuđen je jer nije naložilo provođenje očevida, nije uzeo izjavu niti proveo detaljni obavijesni razgovor s D. J. te nije uzeo odjeću koju su D. J. i osumnjičenik D. Š. spornog dana nosili u svrhu kriminalističko-tehničke obrade. Drugi policijski službenik osuđen je jer je propustio nadzirati i davati upute prvomu policijskom službeniku, kojega je upravo on zadužio da provede izvide navodnog silovanja D. J., nije obavijestio Ravnateljstvo policije o propustima koje je uočio pri potpisivanju kaznene prijave i nije poduzeo mjere radi popravljivanja učinjenih pogrešaka. Oba policijska službenika kažnjena su novčanom kaznom, obojica u iznosu deset posto jedne mjesečne plaće.

U studenome je odvjetnica D. J. od državnog odvjetništva zatražila da podnese zahtjev za izuzećem istražnog suca koji je vodio istragu zbog njegove pristranosti na štetu D. J., no nikada nije primila odgovor.

Početkom prosinca istražni je sudac ispitao liječnika koji je prvi pregledao D. J. 23. kolovoza. On je rekao da je u toj prigodi primijetio da je D. J. imala i nekoliko ogrebotina po tijelu, no nije ih zabilježio u dokumentaciji jer nisu ulazile u ginekološko područje. S obzirom na to da taj liječnik, koji je D. J. pregledao jutro nakon navodnog silovanja, i liječnik koji ju je pregledao dva dana poslije, 25. kolovoza, nisu utvrdili iste povrede, istražni je sudac smatrao da se povrede utvrđene samo kasnijim liječničkim pregledom od 25. kolovoza ne mogu sa sigurnošću izravno povezati sa silovanjem prijavljenim 23. kolovoza. Do sličnog je zaključka došao i liječnik kojemu je istražni sudac naložio ponovno vještačenje ozljeda D. J. u ožujku 2008.

Nakon što su najprije istražni sudac, a zatim i vijeće nadležnoga županijskog suda odbili zahtjev da se kao svjedokinja ispita V. M., u ožujku 2008. državno je odvjetništvo odustalo od kaznenog progona zbog nedostatka dokaza, a u travnju je obustavljen kazneni postupak protiv D. Š.-a.

D. J. je preuzela kazneni progon i podignula optužnicu protiv D. Š.-a u travnju 2008. Prva rasprava određena je za veljaču 2011. Budući da D. J. više nije mogla zastupati dotadašnja odvjetnica, obratila se za pružanje besplatne pravne pomoći gradskoj upravi, no nije joj odobrena, zbog čega je u svibnju 2011. morala odustati od daljnjeg progona D. Š.-a.

Odluka Europskog suda za ljudska prava: Povreda prava iz čl. 3. i čl. 8. Konvencije

Prema praksi Suda, silovanje predstavlja postupanje protivno čl. 3. Konvencije (§ 83.). Prema čl. 1. i čl. 3. Konvencije država je dužna poduzeti potrebne mjere da bi osigurala osobama pod njezinom jurisdikcijom da ne budu podvrgnute zlostavljanju, uključujući zlostavljanje od strane privatnih osoba. Pozitivne obveze države iz čl. 8. Konvencije uključuju *donošenje mjera čak i u sferi međusobnih odnosa privatnih osoba. I dok izbor mjera za osiguranje poštovanja čl. 8. u sferi zaštite od djela privatnih osoba u načelu ulazi u prostor margine prosudbe pojedine države, učinkovita zaštita od teških djela kao što su silovanje, koja dovode u pitanje temeljne vrijednosti i osnovne aspekte privatnog života, posebno zaslužuju učinkovitu zaštitu* (§ 84.). Čl. 3. Konvencije nameće državi pozitivnu obvezu da provede učinkovitu istragu, s time da i pozitivna obveza iz čl. 8. može obuhvatiti pitanja učinkovitosti kaznene istrage. U tom smislu i čl. 3. i čl. 8. Konvencije državi nameću pozitivnu obvezu da *donese kaznenopravne odredbe kojima se učinkovito kažnjava silovanje te da ih u praksi primjenjuje kroz provođenje učinkovite istrage i kaznenog progona* (§ 84.).

U konkretnom slučaju državne su vlasti morale poduzeti moguće i razumne korake u svrhu osiguranja dokaza, uključujući ispitivanje svjedoka, prikupljanje forenzičkih dokaza i sl. (§ 85.). Sud je ocjenjivao je li postupanje državnih vlasti bilo usklađeno s procesnim propisima te je li način na koji su primijenjeni kaznenopravni mehanizmi bio manjkav u toj mjeri da je predstavljao povredu pozitivnih obveza države iz čl. 3. i čl. 8. Konvencije (§ 89.). Sud je najprije istaknuo da, premda je u disciplinskom postupku utvrđena odgovornost za znatne propuste policijskih službenika koji su radili na slučaju, time nije bilo udovoljeno zahtjevu za učinkovitom istragom jer su nedostaci u početnoj fazi nesumnjivo utjecali na učinkovitost istrage u cjelini (§ 96.).

Sud se posebno osvrnuo na ulogu istražnog suca, koji je najprije odbio istražni zahtjev državnog odvjetnika, utemeljivši svoju odluku na policijskim bilješkama, obavijesnim razgovorima s osobama koje su bile prisutne na mjestu događaja u trenutku dolaska policije, liječničkom nalazu sačinjenom na dan spornog događaja te na iskazu osumnjičenika D. Š.-a, ali ne i žrtve D. J. (§ 98.). Poslije je isti sudac ipak provodio istragu na temelju odluke vijeća nadležnoga županijskog suda. Sud se pozvao na teoriju indikacija i istaknuo da *nije dovoljno da se pravda vrši, nego se mora i vidjeti da se vrši* (§101.). Sud je istaknuo da je nepristranost istražnog suca bila dovedena u pitanje ponajprije time što je on u rješenju kojim je odbio istražni zahtjev državnog odvjetnika izrijekom zaključio da *kaznena prijava i prilozi u spisu predmeta pokazuju da oštećenica zasigurno ni u jednom trenutku nije bila sama s osumnjičenikom* (§ 102.). Time je jasno izraženo sučevo stajalište o jednome od ključnih aspekata slučaja, jednako kao što je izraženo i naglašavanjem žrtvina ponašanja (§102.). Tomu treba pridodati i okolnost da se podnositeljica zahtjeva D. J. žalila na učinkovitost istrage, da nad suknjom koju je nosila u spornoj prigodi i koju je predala policiji nikada nije izvedena kriminalističko-tehnička obrada, da nikada nije saslušana svjedokinja V. M., koja je očito imala važna saznanja o slučaju, da nije proveden očevid mjesta događaja te, naposljetku, da državna tijela nikada nisu odgovorila na navode podnositeljice zahtjeva D. J. o pristranosti istražnog suca (§ 103.). *Ti objektivni nedostaci u istrazi pokazuju pasivan stav glede napora da se prikladno istraže navodi podnositeljice zahtjeva o silovanju* (§ 103.).

Sud je stoga utvrdio povredu procesnog aspekta čl. 3. i čl. 8. Konvencije te zaključio da nije potrebno posebno razmatrati pitanja na temelju čl. 13. Konvencije (§ 104.).

Sud je podnositeljici zahtjeva dodijelio pravičnu naknadu za nematerijalnu štetu u iznosu od 12.500 eura te za troškove i izdatke 4000 eura.



CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA

Potpisujem.org